204276
SAYI : 47
2003 / 1
FİYATI: 2.500.000 TL
ISSN 1301 - 6784
OCAK - MART 2003

çveneburi

KÜLTÜREL DERGİ

ჩვენებური

ᲙᲣᲚᲢᲣᲠᲣᲚᲘ ᲙᲠᲔᲑᲣᲚᲘ

Chveneburi.Net

Size daha yakın olmak için

Demokratik,
çağdaş,
insan hak ve özgürlüklerine
saygılı,
çok sesli,
herşeyi tartışan,
konuşan,
çok renkli,
çok kültürlü,
daha iyi üreten,
daha çok paylaşan,
bir toplum için elele tutuştuk.

bize katılırmısınız ?

yenilenmiş içeriği ve tasarımıyla

www.chveneburi.net

çveneburi
Kültürel Dergi

ISSN 1301-6784
Ocak-Mart 2003 Sayı 47
(Üç Ayda Bir Yayınlanır)

TOTAL
Müşavirlik ve Mümessillik Ltd. Şti Adına

Sahibi ve Sorumlu Müdürü
Osman Nuri MERCAN

Yayın Kurulu
Davut KAPTAN, Erdal KÜÇÜK (TSIVNARIDZE)
M. MUAZZEZ, Osman Nuri MERCAN, Iberya ÖZKAN
Uğur TANIYAN (ZUBİENTİ), Mustafa YAKUT,
Abdullah ZORLU (ZOİDZE)

Bu Sayıda Katkıda Bulunanlar
Hakan AĞASİYEV, Ali ALTUN,
Özlem AKALTUN, Giorgi ANÇABADZE,
Zurab BATİAŞVİLİ, Fahrettin ÇİLOĞLU,
Ulaş BAŞAR GEZGİN, Ozbey İMAMOĞLU,
Faig İBADOV, Şahin İBRAHİMOV,
Nana KAÇARAVA,
Davut KAPTAN, Rostom KOÇALİZDE,
Erdal KÜÇÜK, Cüneyt MALÇOK,
Oğuz MEDETOĞLU, İberya ÖZKAN,
Şuşana PUTKARADZE, Murat ŞAHİN,
Zaza ŞAŞIKADZE, Nodar ŞENGELİA,
Metin TABAN, Enver YİĞİT, Tea ZAKARADZE,
Giorgi ZUMBADZE

Yazışma Adresi
Halaskârgazi Caddesi Simge Apt. No: 59
Kat: 6 D.5 Harbiye-İstanbul
Tel: (0212) 231 79 28-233 56 82
Faks: (0212) 246 02 27
İnternet: http://www.chveneburi.net
e-mail:cveneburi@cveneburi.cjb.net

Fiyatı
2.500.000 TL. (KDV Dahil)

Dağıtım
DDP ve Dünya

Abone
ABONET
e-mail:abonet@abonet.net
(0212) 222 83 32 - 222 72 06 - 210 01 10
Faks: (212) 246 02 27

Dizgi ve Sayfa Düzeni
Şerife Uyar

Ofset Hazırlık
Lavanie (0212) 501 88 54

Baskı
Kitap Matbaacılık

Dergide yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarına aittir. Gönderilecek yazılar daktilo edilmiş olmalı; derleme ve çevirilerde kaynak belirtilmeli; çeviri yazılar orijinaliyle birlikte gönderilmelidir.

içindekiler

NOE'S KİDOBANİ 2
Fahrettin ÇİLOĞLU

GÖRÜŞ-DÜŞÜNCE

Türkiye-Gürcüstan İlişkileri 5
F. İBADOV - Ş. İBRAHİMOV - H. AĞASİYEV

TARİH

Acara Tahrir Defterine Göre Acara'da Alınan Osmanlı Vergileri 9
Zaza ŞAŞIKADZE

Abhazya Tarihi Belgeleri Üzerine Kısa bir İnceleme 12
G. ANÇABADZE - N. ŞENGELİA

Tamara Tarafından Kapadokya'da İnşa Edilen Aziz Giorgi Kilisesi 16
Zurab BATİAŞVİLİ

ETNOĞRAFYA-FOLKLOR

Gürcü Atasözleri ve Deyişleri - 2 20
Giorgi ZUMBADZE

Gürcüce Fiillerin Karşılaştırılması 21
Özlem AKALTUN (KURDİKİDZE)

Çveneburi Mani 22
Enver YİĞİT

Gürcülerde Halk Dansları - 9 23
Oğuz MEDETOĞLU

Ünye Gürcüleri 24
Murat ŞAHİN

Gürcüce Adı Bilinmeyen Bir Gürcü Köyü: ADAGÜL 27
Davut KAPTAN

Türkiye'de Gürcü Köyleri - 24 29
İberya ÖZKAN

EDEBİYAT-SANAT

Mektuplarında Pasternak 30
Clemens EICH

Şiirler 34
Muhran MAÇAVARİANİ, PAOLO IAŞVİLİ

Öyküler: "Broneboni"/Pşan Kıyısında 35
Guram RÇEULIŞVILİ - Guram ODİŞARİA

YAŞAM-KÜLTÜR

Bir Karşılaşmanın Özlemi ve Umutları 37
Şuşana PUTKARADZE

İnternet Dünyası - www.artvinli.com 38
Erdal KÜÇÜK (TSIVNARIDZE)

Rüyalar Ülkesi Gürcüstan 39
Cüneyt MALÇOK (DİASAMİDZE)

Sevgi ve Nefret 41
Metin TABAN

GÜRCÜCE

Lazca-Megrelce-Gürcüce-Türkçe Sözlük 44

Bulbulis Yubile - 9 44

HABERLER-BASINDAN 45

Noe'S Kidobanİ

(ნოეს კიდობანი)

Fahrettin ÇİLOĞLU

fahrettincilogiu@hotmail.com

Maçaheli

1. Maçaheli (მაჭახელი). TEMA Vakfı oradaki flora ve fauna zenginliğini keşfetmeden önce, ülkemizde sanırım adı pek duyulmamış bir yerdi. Artık neredeyse herkesin bildiği bir yer. Maçaheli üzerine yazılmış kitaplar, yazılar, araştırmalar, belgesel filmler var. 10 Ocak günü İstanbul'da Boğaziçi Üniversitesi'nde, TEMA Vakfı adına, Nihat Gökyiğit'in sporsorluğunda hazırlanmış bir belgesel izledik. Bu belgesel, bölgenin dört mevsim doğasını, bölge insanının yaşantısını belgeleyen bir çalışma. Belgeseli izlerken, hayatımın en heyecanlı anlarından birini yaşadım. Çocukluğumu yeniden yaşadım adeta! Maçaheli'nin doğası, her mevsimdeki doğası, insan aklına durgunluk verecek kadar muhteşem. Asi ve itaatkâr. Anaç ve acımasız. Baştan çıkarıcı ve hain.

Bunun yanı sıra orada yaşayan Gürcülerin yaşantısı ve gündelik yaşamdaki araç gereçleri etkiledi beni. Çalikva (ჭალიკვა) ile yemek hazırlayan bir kadın görüntüsü vardı. -Maçahelili birine, evlenip baba evinden ayrılan biri "çalikva"yı nereden temin ediyor diye sordum. Dere kenarından, dedi. "Çala" (ჭალა) bir anlamıyla dere yatağı demek. "Çalikva"nın aslında da "Çaliskva" (ჭალისკვა) olması gerekir.- İnsanlar ayaklarına hedik ya da hediki giymiş karda öyle yürüyorlardı. Mısır koçanlarının beş altısını bir araya getirip bağlıyor ve anbara öyle asıyorlardı. Kırmızı biberleri çuvaldızla ipe diziyor ve duvarlara asarak kurutuyorlardı. Bu bölgeden göç eden "93 Muhacirleri"nin, bu yaşam biçimini, bu kültürü, gittikleri yere olduğu gibi taşımış olduklarını fark etmemi sağladı bu belgesel.

2. Öte yandan Maçaheli, Türkiye'de Gürcülerin yaşadığı yerlerden biri. Belki de Türkiye'de Gürcü kültürünün en iyi korunduğu yerlerden biri. Doğal engeller eğer Maçaheli'yi dışarıya bu denli kapalı tutmuş, bu yüzden de doğası bozulmadan kalmışsa, bu aynı zamanda yerel kültürünün de dışarıya kapalı kaldığı, görece az bozulduğu anlamına gelir. O zaman burunun kültürel varlığını korumaya yönelik de çalışma yapmak gerekir. Maçaheli projesi, sanırım yalnızca flora ve fauna zenginliğini korumaya yönelik değil, aynı zamanda tarihsel ve kültürel varlığını da korumaya yönelik bir proje olmalı. Belgeselde, ekonomik kalkındırma dışında, bölge insanını hesaba katan bir çalışmanın varlığını fark etmedim. Ama örneğin Maçaheli'de çoksesli Gürcü müziğinin varlığını koruduğunu, bir yaşlılar korosu oluşturulduğunu ve bu topluluğun 1-9 Ekim 2002 tarihinde Tiflis'te düzenlenen Uluslararası Geleneksel Çoksesli Halk Şarkıları Sempozyumu etkinliklerine götürüldüğünü biliyorum. Bu topluluğu, bu belgeselin ardından sahnede görmeyi ve otantik şarkılarını dinlemeyi çok isterdim.

Maçaheli projesinin, bölgenin flora ve faunasını koruma, bölgeyi ekonomik açıdan kalkındırma, bölgeyi turizme açma projesi olmasının yanı sıra, bölge halkının kültürünü, dilini ve geleneksel yaşam biçimini koruma projesi olmasını umuyorum.

İrakli Çumburidze

İrakli Çumburidze (ირაკლი ჭუმბურიძე), genç yeteneklerden biri. Klasik Batı müziği parçalarını seslendirdiği konserinde belli bir alanda yetenek olmanın, deha olmanın ne olduğunu düşündüm, sanırım anladım.

Bütün çocuk yetenekleri zamanında, erken yaşta fark etmek gerekiyor. Babası Prof. Miheil Çumburidze (მიხეილ ჭუმბურიძე) İrakli'nin yeteneğini zamanında fark etmiş ve ona ilk dersleri vermiş. İrakli altı yaşında yetenekli çocukların gittiği müzik okuluna kabul edilmiş. Sekiz yaşında Handel'i, 10 yaşında Verdi'yi, 11 yaşında Bach'ı seslendirmiş. Türkiye'de daha önce de konserler vermiş olan İrakli'yi, 1 Şubat'ta Beyoğlu Akbank Kültür Sanat Merkezi'nde dinledik. Bach, Scarlatti, Beethoven, Chopin, Liszt, Rahmaninov ve Şostakoviç'in yapıtlarını seslendirdi. Bir parçada da babasıyla düet yaptı.

Müzik, aslında benim yazabileceğim bir alan değil. Gene de, İrakli'yi dinlerken, parmakları

piyanonun tuşlarında dans ederken düşündüklerimi paylaşmak istiyorum sizinle. Müzik bir başka dünya. Benim için eşiğin, kolay algılanabilir dünyanın ötesi. Farklı seslerin, tonların, nüansların dünyası. Duyup da çok iyi algılayamadığım bir dünya. Müzisyen, çalarken, bizzat o dünyada yaşıyor, eşiğin öte yanında. Bizi de müziğiyle o dünyaya taşıyor. Çaldığı sürece bizi orada tutuyor, sonra eşiğin beri yanına bırakıyor bizi: yeniden gündelik yaşama. O dünyayı bir süreliğine ödünç veriyor bir bakıma

Bu düşünceler, Irakli'nin usta parmaklarının bende bıraktığı izler. Kim bilir, belki de Irakli'nin müzik dünyasından ödünç verilmiş düşüncelerdir bunlar.

Şaşorti kali

Maçaheli'nin geçim kaynaklarından biri hayvancılık. Köydeki araziler ekim alanı olduğundan ve yeterli otlak bulunmadığından, hayvanları olanlara yazın tek yol kalıyor: Yaylacılık. Yaylalar yüksek yerler. İlkyazda en yüksek yerler henüz soğuk. Önce aşağılarda konaklanıyor. Geçici olarak. Geçici süre için konaklanan bu yerin adı, Gorgiti. Bir rivayete göre "Gör git"in Gürcücedeki söylenişiymiş bu ad. Burada kısa süre konaklanıyor. Sonra daha yükseklere çıkılıyor, asıl yaylaya

Yayla zamanı aile ikiye bölünüyor. Aşağıda kalanlar, yukarıya çıkanlar. Bir de arada dolaşıp duranlar var, biraz köyde biraz yaylada. Aile içinde en özel kişi, bütün yazı yaylada geçiren kadın. Bu kadına şaşorti (შაშორთო) deniyor. Yaz, yaylacı için yavaş, aşağıdakiler için hızla geçiyor, sonyaz gelip dayanıyor kapıya. Şaşorti, yayladan ne zaman ayrılacağına, o beyaz, albenili, zarif çiçek başını diktiğinde karar veriyor. Kardelen. Maçaheli yaylalarının asıl kadını o çiçek, adı şaşorti kali (შაშორთო ქალი). Şaşorti kali, köyden geçici olarak gelmiş şaşorti'ye artık gitmesini söylüyor. Şaşorti mesajı alıyor, yayla evini topluyor, önce Gorgiti'ye, sonra köye dönüyor. Ardından Karçhal (ქარჩხალი) Dağlarını, beyazlığını şaşorti kali'nin beyazından alan karlar kaplıyor. Şaşorti kali'nin kışın orada ne yaptığını, ne kadar zaman orada başını öylece dikip durduğunu bilen yok. Kışın kimse yaylaya çıkmıyor, şaşorti kali'nin gizemli yaşamına tanıklık etmiyor. İlkyazda şaşorti yeniden yaylaya çıktığında, şaşorti kali çoktan yerini ona bırakmış oluyor.

Bir şiir

Yaşamımda iz bırakan iki kent var, İstanbul ve Tiflis. Sanırım, daha çok da anılarıyla. Beş kez gittim Tiflis'e. En uzun süre, 1997 yılında, iki buçuk ay kaldım. Onun dışındakiler tadımlık, iki haftayı aşmıyor. Bir "yabancı" olarak bulunduğunuz yeri merak ederken, öte yandan siz merak edilen, merak uyandıran biri oluyorsunuz. Gürcüceyi iyi konuşan bir Türkiyeli olarak Gürcüstan'da bulunmak, çeşitli soruları da beraberinde getiriyor. Gürcüce okuma yazma bilip bilmediğiniz gibi örneğin. Böyle bir soruyla karşılaştığımda, biraz "humor" olsun diye, sanırım biraz da "kendimi göstermek" üzere verdiğim şiirsel yanıt, beş yıl sonra gelip buldu beni. 2002 yılı duvar takviminin bir yaprağında basılı olarak. Tam bir hoş sürpriz! Bu şiirsel yanıtı takvimden buraya aktarıyorum. Ayrıca Türkçeye çevirdim. Gürcüce yazdığımı Türkçeye çevirmek de farklı bir deneyim oldu benim için. Bu şiirsel yanıtta, Tiflis'in bende bıraktığı birkaç izi de bulacaksınız.

ჩემი ხელნაწერი

ლიკა, ნუ დაიღუპოს, რომ ჩემი ხელნაწერი
ატირალმთაზე ნაშობშული ცრემლია.
უცბად იკარგება მტკვარში,
ჩემი ხელნაწერი – წვეთებია ცრემლებისა.
ქართლის დედაზე შეყვარებულ გორგასალის,
შრება შხაპნ დაშეებში.
ჩემი ხელნაწერი-ატლასის ხუნ ნაშობშული აბეზია
ქალეთში დაბინდული გოგონების.
ჩემი ხელნაწერი – კაშკაშია გარკვლავებისა.
დღისით რომ იკარგება.
ნუ დაიღუპები!

BENİM ELYAZIM

Unutma ki Lika, benim elyazım
Ağlayan Tepeler'den sarkan ipliklerdir
Ansızın kaybolur Kura Nehrinde
Benim elyazım - gözyaşı damlalarıdır.
Kartlis Deda'ya sevdalı Gorgasal'ın,
Kurur güneşli gecelerde
Benim elyazım - dilekağacına bağlı saçlardır
Kaşveti'de dizleri üzerine çöken kızların
Benim elyazım - yıldızların parıltısıdır.
Yitip gider gündüzlerde
Unutma!

Bir kitap

Bu kez, Çırpanlı Ömer Efendioğlu Muvahhid Zeki'nin Artvin hakkında yazdığı bir kitaptan söz edeceğim ve bu kitabın bir bölümünü aktaracağım. Kitabın adı, *Artvin Viyalet-i Hakkında Malumat-ı Umumiye*. 1927'de İstanbul'da basılmış. Osmanlıca ya da eski yazı bir kitap. Kitapta bir de Artvin haritası var. Bu haritaya göz gezdirince, bugün neredeyse unutulan yer adlarının o tarihlerde kullanıldığı anlaşılıyor. Bu yer

adlarını da kısaca aktarayım: Şavşat kazasında Imerhev, Ahaldaba, Mirya, Satlel, Ardanuç kazasında Kılarcet, Merkez kazada Maçahel, Hertvis, Berta, Zedoban, Klaskur, Yusufeli'nde Barhal, İşhan, Erkenis, Peterek..

Yukarıda da belirttiğim gibi, bu kitabın bir bölümünü burada aktarıyorum. Bu bölüm, "Nüfus", "Din ve Mezhep", "Lisan" başlıklı bölümler. Kitap, eski yazı olmasının yanı sıra görece eski bir dille kaleme alınmış. Anlaşılır hale getirmek için sadeleştirdim.

*

Artvin Viyalet-i Hakkında Malumat-ı Umumiye:

Nüfus. Artvin ilinin genel nüfusu, 1926 yılı nüfus sayımı sonucunda, sonradan ile katılan Yusufeli kasabası nüfusu dışında[1], 28.011'i erkek ve 26.573'ü kadın olmak üzere toplam 54.584'tür. Sözkonusu bu nüfus 10.208 hanede kayıtlıdır.

İlçe itibarıyla ilin nüfusu aşağıdaki gibidir:

Toplam / Erkek / Kadın / Hane

27.437 / 14.359 / 13078 / 5.449 Merkez ilçesi

27.147 / 13.652 / 13.495 / 5.159 Şavşat ilçesi

54.584 / 28.011 / 26.573 / 10.608 Toplam

Son yönetsel bölünmede Artvin iline katılan Yusufeli ilçesinin nüfusu ise, yerinden alınan resmi kayıtlara göre, 13.494'ü erkek, 14.606'ü kadın olmak üzere 28.100'dür. Yusufeli'nin nüfusunun da katılmasıyla Artvin ilinin nüfusu 41.505'i erkek, 41.179'u kadın olmak üzere 82.684 olarak saptanmıştır.

İl halkının önemli bir kısmı Birinci Dünya Savaşı sırasında başka illere göç etmiş, bunların çoğunluğu oralarda bulunmakta ve geri dönmemekteyseler de, emlak ve arazileri münasebetiyle Artvin ile ilişkilerini tamamen ve kesin olarak kesmemişlerdir. Öte yandan peydarpey dönenlere de rastlanmaktadır.

Din ve Mezhep. Artvin ili halkı tamamen Müslümandır. Yabancıların dışında[2], diğer dinlere mensup olanlar olmadığı gibi, Müslüman olanlar da tamamen Hanefi mezhebindendir. Diğer mezhebe bağlı olanlar yoktur. Ilde tekke gibi kuruluşlar bulunmadığından dervişlik gibi tarikat mensuplarına rastlanmamaktadır.

Lisan. Artvin ilinde halk genellikle Türkçe konuşmaktadır. Gürcü ve yarım yüzyıldır saldırgan Rus işgali altında kalan bu yöre halkının Türkçeyi korumaları ve asıl dillerini yitirmemeleri teşekküre değer bir olaydır. Dilin korunmuş olması kesinlikle dinsel bir etkiyle değildir. Bunun daha çok ulusal nedenle olduğu kuşkusuzdur. Dinsel etki sözkonusu olsa, en tutucu olan Giritlilerin, Yanyalıların ve nihayet Pomakların da çok iyi Türkçe bilmeleri gerekirdi. Bunlar ibadetleri sırasında bile Türkçeyi kullanacak kadar dil bilmezler.

Artvin ili halkının Türkçesi Oğuz lisanının Osmanlı lehçesidir. Yerel deyimler ve nitelemeler düzeyi, Fars ve Kürt dilleri arasında özel bir mahiyete sahip bulunmamaktadır.

Artvin ilinin bulunduğu yörede uzun süre Gürcülerin bulunması ve nihayet Gürcistan yakınında olması itibarıyla önemli bir kısım halk Gürcüce de konuşmaktadır. Borçka, Maradit, Murgul'un bir kısmıyla Maçahel ve İmerhev nahiyeleri tümüyle Gürcüce konuşurlarsa da, Türkçeyi de pek güzel konuşmaktadırlar. Üstelik konuştukları Gürcü dili arasında bile birçok kelime Türkçedir. Milliyet itibarıyla da Gürcülüğü kabul etmeyerek iftiharla ve samimiyetle Türk olduklarını söylemektedirler. Tarihi görüşle yapılan araştırmalar bu yörenin aslında Türk olduğunu teyit etmektedir. Gürcü lisanıyla bazı âdetlerin oluşumu yukarıda belirtildiği gibi, uzun süre Gürcü istilası altında bulunmasından ileri gelmiştir. Türklere özgü âdet ve görenek ve nihayet Türk dilinin pek düzgün olarak korunmuş olması bu düşünceyi desteklemektedir. Artvin ilinde Rusça ve Rize halkından olup da burada yerleşmiş bulunanlar Türkçe konuşmakla birlikte Lazca da konuşmaktadırlar. Yaygın olan başka dil yoktur[3].

1) Bu verilen nüfus, 1926 yılında gerçekleştirilen nüfus sayımının sonucunda ortaya çıkmış olup, daha sonra seçme hakkını Rusya uyruğuna geçme yönünde kullanarak Batum ve yöresine göçen Ermenilerle, zorunlu olarak ile gelen yabancılar ve il sınırları içinde fabrika gibi kuruluşlarda çalışanlar hariç tutulmuştur. 1926 sayımından sonra seçme hakkını Rusya uyruğuna geçmek suretiyle ili terk eden Ermenilerin sayısı, 141 haneden 208'i erkek ve 270'i kadın olmak üzere 478'dir.

2) Yabancılar, bakır fabrikasında çalışan uzmanlar ve memurlardır. Bunların çoğunluğu Alman olup biraz da Rus vardır. Bugün Artvin ilinde Ermeni, Rum, Yahudi vs yoktur. Ermenilerden kalan kiliseler yıkık haldedir.

3) 1927'de İl Genel Meclisi Artvin sınırlarında Türk dili dışındaki başka dillerde konuşmayı yasaklamış ve bunu bir karara bağlamıştır. Karar iyi karşılanmış olup hemen uygulanmıştır.

Türkiye-Gürcüstan İlişkileri

Faig İBADOV - Şahin İBRAHİMOV - Hakani AĞASIYEV

Gürcüstan Cumhuriyeti, güneybatıda Türkiye, kuzeyde Rusya Federasyonu, güneyde Ermenistan ve güneydoğuda Azerbaycan ile ortak sınırları olan bir Transkafkasya ülkesidir. Gürcüstan tarih boyunca en çok işgale, kırım ve yağmaya uğrayan topraklar üzerinde kuruludur.

Gürcü halkı ilk kez 10. yüzyılın sonlarında birliğini kurdu ve Gürcü krallığı ortaya çıktı. 11. yüzyılın ortalarından itibaren Selçuklu Devleti'nin baskısı ile karşı karşıya kaldı. 13. yüzyılda başlayan Moğol istilası, 14. yüzyılda Timur'un işgali Gürcüstan'ı zor duruma soktu. 1453'te İstanbul'un Türkler tarafından zaptedilmesi de Güreüler için olumsuz etki yaptı. Bizans ve Batı Hristiyan dünyası ile yakın bağları olan Gürcüstan, Bizans'ın ortadan kalkmasından sonra zor duruma düştü. Osmanlı ve İran ordularının sürekli saldırılarına hedef oldu.

15. yüzyılın ortalarından 19. yüzyılın başlarına kadar süren 350 yıla yakın dönemde, Osmanlı Devleti ile İran arasındaki mücadele alanı içinde kaldı. Genellikle Gürcüstan'ın güneydoğu kısımları İran'ın, güneybatı kısımları Osmanlı'nın hakimiyetinde bulundu. Bu tarihlerde Gürcüstan parçalandı ve küçük krallıklara bölündü. Gürcüstan'da Osmanlı egemenliği çok uzun sürmemiştir. Ülke topraklarının bir kısmı, sırasıyla II. Bayezid, I. Selim ve Kanuni Sultan Süleyman tarafından Osmanlı topraklarına dahil edilmiştir.

18. yüzyılda Rusya Kafkasya'ya girerek bölge üzerinde İran ve Osmanlı Devleti'nin yanı sıra etkili olan üçüncü güç haline geldi. Osmalı Devleti'nin özellikle Viyana bozgnundan sonra devamlı olarak Avrupa cephesiyle uğraşması, Kafkas bölgesine olan ilgisinin azalmasına neden oldu. Bu da Rus Çarlığı'nın işini kolaylaştırdı ve Gürcüstan Rusya'nın himayesine girmeye başladı.

18. yüzyılın sonlarında Gürcüler, Rusların yardımıyla toprak bütünlüklerini sağladılar. 24 Temmuz 1783 tarihinde Giorgievski Antlaşması ve Rus Çariçesi Yekaterina'nın fermanı ile Gürcüstan Rusya'ya bağlandı. Rusya Gürcüstan'a, Türk hakimiyetinde kalan topraklarının geri alınması konusunda yardım taahhüt ediyordu. Rusya'nın himayesindeki Gürcüstan, Osmanlılara karşı kışkırtılmaktaydı ve ilişkiler gerginleşmişti.

Öte yandan Rusların hakimiyet kurmasından sonra onlara karşı da bağımsızlık eğilimleri güçlenmeye başlamıştı. Rusların emperyalist politikaları Gürcüleri rahatsız ediyordu ve bağımsızlığa kavuşma amacı ağırlık kazanmaya başladı. Patlak veren ayaklanmaları Çarlık Rusya'sı bastırmayı başardı. Panslavizmin dorukta olduğu o yıllarda Ruslar diğer küçük milletler gibi Gürcülere de değer vermediler. Gürcüstan Ordodoks Kilisesi, Rus Ortodoks Kilisesi'ne bağlandı. 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Rusların eline geçen Batumi, Kars, Ardahan ve civarına Gürcülerin yerleşmesine izin verilmedi. Rusya'daki 1905 meşruti hareketlerinin Gürcüstan'a da etkisi oldu. Gürcüler kendi meclislerini oluşturmak için harekete geçtiler. Fakat bu hareket de Çarlık tarafından şiddet yoluyla bastırıldı.

I. Dünya Savaşı başladığında Gürcüler, Rusların telkinleriyle onların yanında savaştılar. Yine Rusların teşvikiyle Kuzeydoğu Anadolu topraklarına sahip olmak istediler. Rusların Doğu Anadolu'yu işgal edip, 1917 Bolşevik Devrimi'yle geri çekilmeleri sonucunda Gürcüler bu bölgeye sahip olamadılar. Kars, Ardahan, Van ve Bitlis yeniden Türklerin eline geçti

1917 ihtilalinden sonra Gürcüstan, diğer Transkafkasya ülkeleri Azerbaycan ve Ermenistan ile birlikte OZAKOM adlı Menşevik bir idari biçim oluşturdu. Daha sonra bu üç ülke "Demokratik Kafkasya Federasyonu"nu kurdular. Bu federasyonu ilk tanıyan Osmanlı Devleti oldu. Fakat milliyetçi davranışlar bu federasyonun dağılmasına neden oldu, üç ulus da kendi cumhuriyetlerini kurdular

26 Mayıs 1918'de Gürcüstan Cumhuriyeti bağımsızlığını ilan etti. Büyük devletler tarafından tanındı ve Milletler Cemiyeti'ne üye oldu. Türkiye ile Bolşevik Rusya arasında imzalanan Brest-Litovsk Antlaşması'na göre Artvin, Ardahan ve Kars Türkiye'ye; Batumi Gürcüstan'a bağlandı.

1920 yılının Eylül-Ekim aylarında Türk Ordusu'nun Doğu Cephesine'de Ermeniler karşısındaki zaferi Gürcüleri korkuttu. Gürcüler Türk ordusunun Gürcüstan'a gireceğinden endişeleniyorlardı. Ülke savunması için seferberlik ilan edildi. Fakat Ankara hükümetinin

pülitikası bu yönde değildi. Hükümet Kasım ayında Albay Kazım Bey'i Tbilisi'ye gönderdi. Kazım Bey Tbilisi'de yaptığı açıklamada, "Ankara hükümeti Gürcüstan'ı bağımsız ve güçlü görmek istiyor" dedi. Ankara hükümeti ile Gürcüstan'ın ilişkileri bu yaklaşım içinde belirlenecekti. Gürcüler bu açıklamayı ve Ankara hükümetinin tutumunu memnunlukla karşıladılar. Ankara'ya güven duygusu beslemeye başladılar.

1920 yılının Aralık ayı ortalarında Ankara Hükümeti'nin Dışişleri Bakanı BekirSami Bey Tbilisi'ye geldi; resmi görüşmeler yapıldı ve Gürcüstan'ın Ankara'da büyükelçilik açması kararlaştırıldı. 31 Aralık 1920 tarihinde Ankara'ya gelen Gürcüstan Elçisi Simon Mdivani, 2 Şubat 1921'de Mustafa Kemal tarafından kabul edildiğinde güven mektubunu sundu. Mustafa Kemal ile elçi arasında samimi bir görüşme gerçekleşti. Yeni Türkiye'nin önderi, Gürcüstan'ın hukuken tanınmış olmasından dolayı elçiyi kutladı ve bunun Türkiye için mutluluk verici olduğunu söyleyerek "Bizi Gürcüstan ile birleştiren yalnız sempati değil aynı zamanda hedeflerimizin de bir olmasıdır. Bizim batıda güçlü düşmanlarımız var ve güçlü bir doğuya, özellikle güçlü bir Kafkasya'ya ihtiyacımız var. Kafkasya'da ise en önemli ulus olan Gürcülerin güçlü olmasına ihtiyacımız var. Bize güçlü, bağımsız bir Gürcüstan gerekli. Biz Kafkasya'nın diğer ülkelerinin de bağımsız olabilmesi için Gürcüstan ile birlikte çaba göstermeliyiz." dedi. TBMM, 5 Şubat 1921 tarihinde Gürcüstan Demokratik Cumuriyeti ile diplomatik ilişkilerin kurulması için insiyatifi bizzat kendisi üstlendi.

Fakat Gürcüstan'ın bağımsızlığı uzun sürmedi. Sovyet rejiminin önde gelen liderleri arasına giren iki Gürcü, Stalin ve Ordonikidze'nin başında bulunduğu Kızılordu 25 Şubat 1921'de Gürcüstan'ı işgal etti ve Tbilisi'de Sovyet rejimini egemen kıldı. Daha sonra Kafkas ülkelerinin oluşturduğu Transkafkasya Sovyet Federe Sosyalist Cumhuriyeti'ne (SFSC) bağlandı. 1936'da Transkafkasya SFSC'nin dağıtılmasıyla Gürcüstan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) bir üyesi oldu.

13 Ekim 1921 tarihinde Gürcüstan Azerbaycan ve Ermenistan Sovyet cumhuriyetleri ile Türkiye Cumhuriyeti arasında Moskova Antlaşması'na uygun biçimde Kars Antlaşması imzalandı. Bölgenin nihai haritası belirlenmiş oldu.

Bağımsızlık Sonrası İlişkiler

SSCB'nin dağılma sürecinde Gürcüstan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti bağımsızlığını açıklayan ilk cumhuriyetlerdendir. 9 Nisan 1991'de bağımsızlık kabul edildi. Türkiye, Gürcüstan'ı tanıyan ilk ülkelerdendir. Eşit haklara dayalı ikili ilişkiler yeniden tesis edilecekti

Türkiye ile Gürcüstan arasında iyi komşuluk ve dostluk ilişkilerinin geliştirilmesi, pekiştirilmesi sürecinde yeni ve tarihi dönüşüm noktasını Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin'in 1992 yılının Mayıs ayında Gürcüstan'a yaptığı resmi ziyaret oluşturur. Gürcüstan Cumhuriyeti Devlet Konseyi Başkanı Eduard Şevardnadze tarafından kabul edilen Hikmet Çetin, kendisiyle ikili ilişkiler, uluslararası ilişkiler ve bölgesel sorunlar konusunda görüş alışverişinde bulundu. Gürcüstan-Türkiye ilişkilerine değinen Şevardnadze iki ülkenin barış, istikrar, güven ve iyi komşuluk biçiminde formüle edilmiş ortak çıkarları olduğunun altını çizerek, iç anlaşmazlıklara olan yaklaşımların buradan hareketle belirlenmesi gerektiğini söyledi.

Hikmet Çetin'in bu gezisi sırasında Gürcüstan ve Türkiye arasında diplomatik ilişkilerin kurulmasına dair bir protokol imzalandı. Protokolün yanı sıra çok önemli anlaşmaların mümkün olan en kısa süre içerisinde imzalanmasını teminen taraflarını görüşlerini bildirmesine ilişkin bir de deklarasyon imzalandı. 30 Temmuz 1992 tarihinde Gürcüstan Cumhuriyeti Devlet Konseyi Başkanı Eduard Şevardnadze'nin resmi davetini kabul eden Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Süleyman Demirel Tbilisi'yi ziyaret etti.

Bu ziyaret Gürcü ulusunun özgürlüğünü ve bağımsızlığını kazanmasından sonra Gürcüstan'a başbakanlık düzeyine yapılan ilk ziyaretti. Gürcüstan Devlet Konseyi Başkanı ve Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı arasında Türkiye-Gürcüstan ilişkilerirn geliştirilmesi hakkında görüşmeler yapıldı. Görüşmeler sırasında iki tarafı da ilgilendiren kapsamlı politik, ekonomik ve kültürel sorunlar müzakere edildi. Görüşmelere ana motif olarak dayanışma ve dostluk duyguları hakimdi. İkili ilişkiler ve global dünya sorunlarına yaklaşımlar konusunda görüş alışverişinde bulunuldu. Taraflar özellikle mevcut ilişkilerin durumu ve geliştirilmesinin açılımları üzerinde durdular. İki ülkenin de, Gürcüstan-Türkiye ilişkilerinin gelecekte uluslararası hukuk sorunlarının temel oluşturacağı bir düzlemde daha da geliştirilmesi için kararlı oldukları memnuniyetle belirtildi. İki ülkenin de yararına olarak politik, ekonomik, ticari, kültürel ve sosyal ilişkilerin geliştirilmesi ve derinleştirilmesi dilekleri te-

yid edildi ve bu yönde hızlı adım atılmasının zorunlu olduğu dile getirildi. Bölgesel ilişkilerin normale dönmesi konusunda iki ülkenin oynayabileceği rol belirtilerek bölgede yaşayan hakların barış içinde yaşamalarını sağlayacak koşulların yaratılması için tüm güçleriyle çaba göstermeleri kararlaştırıldı.

Görüşmeler sırasında Süleyman Demirel şunları söyledi: "Türkiye her zaman Gürcüstan'ın yanında olacaktır. Ortak sınırımız, ortak denizimiz ve ortak çıkarlarımız vardır. Bizim yolumuz politikada, ekonomide ve kültürde sıkı bir işbirliği yoludur". Eduard Şevardnadze ve Süleyman Demirel 30 Temmuz 1992 tarihinde geniş kapsamlı, devletlerarası bir anlaşma olan "Gürcüstan Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti Dostluk, İşbirliği ve İyi Komşuluk Antlaşması"nı imzaladılar. Bu temel antlaşmanın yanı sıra çeşitli alanları kapsayan önemli altı belge daha imzalandı.

Şevardnadze görüşme ili ilgili olarak görüşünü şöyle açıkladı: "Bugün Türkiye ile çok önemli antlaşmalar paketine, en önemlisi de dostluk, işbirliği ve iyi komşuluk hakkında temel bir antlaşmaya imza attık. Türkiye yalnız komşumuz değil, aynı zamanda dostumuzdur. Bu gerçek, Gürcü ve Türk halklarının ilişkilerinin temel taşıdır". Giriş bölümüyle birlikte 14 maddeden oluşan bu antlaşmada iki ülkenin sınırlarını belirleyen 1921 Kars Antlaşması, "Tarafların 13 Ekim 1921 Kars Antlaşması'na sadık kalacaklarını bu antlaşma ile iki ülke arasındaki sınırların nihai olarak belirlendiğini kabul ettiklerini, diğer maddelerine ise ülkelerin konumları, mevcut uygulamalar ve üstlendikleri uluslararası yükümlülükler çerçevesinde sadık kalacaklarını" beyan etmektedir.

Daha sonraları iki komşu ülke arasındaki ilişkiler gittikçe gelişti. 1994 yılının Ocak ayında Gürcüstan Devlet Başkanı Şevardnadze Türkiye'yi ziyaret etti. 1995 yılının Ağustos ayında dönemin başbakanı Tansu Çiller Gürcüstan'a resmi ziyarette bulundu. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, iki başbakanlığı diğer ikisi de cumhurbaşkanlığı sırasında yaptığı resmi ziyaretlerinin üçüncüsünü 14-15 Temmuz 1997 tarihlerinde kalabalık bir heyetle yaptı. Karşılıklı ziyaretler ilişkileri daha da kuvvetlendirdi. Üst düzey ziyaretlerden sonuncusu, 14-15 Mart 1998 tarihlerinde yaklaşık 200 kişilik kalabalık bir heyetle Tbilisi'ye giden Başbakan Mesut Yılmaz tarafından yapıldı. Bu ziyaret Türk-Gürcü ilişkilerinde yeni bir dönemin yolunu açtı. Türk heyeti Gürcüstan Devlet Başkanı E. Şevardnadze tarafından samimi şekilde karşılandı ve ağırlandı. Taraflar arası görüşmelerde gündeme gelen bütün konularda her iki taraf da görüş birliği içinde olduklarını vurguladılar. Bunun göstergesi olarak ortak bildiri yayınladılar.

Ortak bildirinin en önemli bölümünü enerji işbirliği sorunu oluşturuyordu. Bu bölümde Hazar Havzası ve Ortaasya enerji kaynaklarının boru hatlarıyla dünyaya sunulmasının bölge ülkelerinin siyasi istikrarını pekiştireceği, Bakü-Ceyhan boru hattı ve Gürcüstan üzerinden Türkiye'ye ulaşacak doğal gaz boru hatlarına ilişkin çalışmalarda yakın işbirliğinin artırılmasına karar verildiği vurgulandı. "Enerji İşbirliği Antlaşması" ile birlikte sekiz antlaşmanın altına imza atıldı. Bu antlaşmalarla birlikte bugüne kadar Gürcüstan'la imzalanan antlaşmaların sayısı 51'i buldu. Yılmaz, Emlak Bankası Tbilisi Şubesi'nin, THY Tbilisi bürosunun açılışını yaptı. Batumi havalimanının ortak kullanımı hakkında anlaşmaya varılması, Gürcüstan, Bakü-Ceyhan boru hattının topraklarından geçiş hakkını vereceğinin açıklanması, Kars-Tbilisi demiryolu projesinin inşaat ve rehabilitasyonuna hız verileceğinin belirtilmesi, Türkiye ile Gürcüstan arasında üçüncü sınır kapısı Çıldır-Aktaş'ın açılması çalışmalarının hızlandırılması kararı, bu görüşmelerin sonuçlarındandı. Yine bu görüşmelerde, Ahıska Türklerinin eski vatanları Gürcüstan'a dönmeleri konusunda mutabakata varıldı. Bölgesel ihtilaflar ve Abhazya sorununun barışçıl yollardan çözümünü desteklediklerini belirten taraflar, teröre karşı işbirliğinde de anlaştıklarını kaydettiler. Görüşmeler sonrası liderler daha da geliştirilen ilişkiler hakkında memnuniyetlerini dile getirdiler. Şevardnadze ülke enerji bakanlarının imzaladıkları "Enerji İşbirliği Antlaşması"nı yüzyılın en büyük antlaşması diye nitelendirdi. Yılmaz, "Gürcüstan, ortak çıkarlara sahip olduğumuz ve her alanda dayanışma içinde bulunduğumuz stratejik öneme sahip ve ilişkilerimizi mükemmel olarak nitelendirebileceğimiz bir komşu ülkemizdir. Gürcüstan ile ilişkilerin daha kapsamlı ve yakın bir şekilde sürdürüleceğine olan inancım tamdır" diyerek görüşlerini belirtti.

Türkiye-Gürcüstan Ekonomik İlişkileri

1988 yılında Sarp Sınır Kapısı açıldı. Türkiye'nin Gürcüstan ile dış ticaretinin büyük bölümü özellikle Doğu Karadeniz bölgesi üzerinden sınır ticareti yoluyla gerçekleştiriliyor. Sınır ticaretinin cirosu yılda 20 milyon doları buluyor. Türkiye'nin Gürcüstan'a ihracatında başlıca mal grupları meşrubat, şeker, şeker ürünleri, hububat ve unlu mamüllerdir. Başlıca ithalat ürünleri ise demir-çelik, güb-

re, bakır, plastik ve alüminyumdur. Türkiye ile Gürcüstan arasında karşılıklı yatırımlara yönelik antlaşma 30 Temmuz 1992'de imzalanmıştır. Gürcüstan'da Türk sermayesi olarak 250 Türk firması faaliyet gösteriyor. Türk-Gürcü İş Konseyi, 22 Temmuz 1992 tarihinde İstanbul'da yapılan toplantıda kuruldu. Aynı yıl Türkiye ile Gürcüstan arasındaki ekonomik ilişkilerin ve ticari faaliyetlerin uzun vadeli, istikrarlı ve dengeli bir şekilde geliştirilmesi amacıyla "Türk-Gürcü Karma Ekonomik İşbirliği Komisyonu" oluşturuldu.

1992-1995 yılları itibariyle Türkiye'nin Gürcüstan'la dış ticareti:

İhracat	İhracat(ABD Doları)	İthalat (ABD Doları)
1992	12.000.000	7.000.000
1993	32.000.000	20.000
1994	65.000.000	25.000.000
1995	55.000.000	45.000.000
2000	131.000.000	150.000.000
2001	143.000.000	127.000.000

Başbakan Mesut Yılmaz, son Gürcüstan ziyareti sırasında kendisine refkat eden çok sayıda işadamının da çok yararlı temaslarda bulunduğunu ve bu temasların Türkiye-Gürcüstan ekonomik işbirliğine yeni bir dinamizm kazandıracağına inandığını söyledi.

Türkiye-Gürcistan İlişkilerinin Önemi

Türkiye ile Gürcüstan sınır komşusu olmalarına karşın iki ülke arasındaki ilişkilerin ancak Sovyetler Birliği'nin dağılmasından ve Gürcüstan'ın bağımsızlığını ilan etmesinden sonra hızlandığı görülmektedir. Türkiye, Gürcüstan'ın bağımsızlığını kazanmasından bu yana Gürcülerin en iyi dostu durumundadır. Sovyetler'in parçalanmasının ardından, çektiği sıkıntılar sırasında Gürcüstan'a ilk yardım eden ülke Türkiye olmuş, Gürcüstan'a buğday, elektrik yardımında bulunmuştur. Türkiye'nin uzattığı yardım eli, Gürcüstan'da takdir ve dostlukla hatırlanmaktadır.

Türkiye'deki bazı çevreler farklı tavırlar sergilemiş olsalar bile Abhazya'daki Gürcü-Abhaz çatışmaları sırasında Türkiye'nin, Gürcüstan'ın toprak bütünlüğü lehinde bir politika izlemiş olması da Gürcüleri Türkiye'ye yakınlaştırmıştır. Türkiye ile Gürcüstan'ın bölgeye bakışları arasında önemli paralellikler vardır. Gürcüstan ve Türkiye için Bakü-Ceyhan boru hattının yapılması büyük önem taşıdığından Gürcüstan, Türkiye'nin Boğazlar politikasını desteklemektedir. Siyasi sebeplerden dolayı İran ve Ermenistan'ı saymazsak Ceyhan'a ulaşacak boru hatlarının Gürcüstan topraklarında döşenmesi zorunludur Gürcüstan'da bölgenin enerji kaynakları için ulaşım koridoru olmayı üstlenerek zayıf olan ekonomisini kalkındırmak ve büyük gelir elde etmek istemektedir. Bu yüzden en başta petrol boru hatları konusunda olmak üzere iki ülke de birbirinin önemini daha iyi bilmekte ve sıkı bir işbirliği içinde hareket etmektedirler.

İlişkiler açısından ikinci önemli sebep ülkelerin coğrafi konumlarıdır. Türkiye'nin doğu komşuları İran ve Ermenistan'la belli sebepler yüzünden sorunları vardır. Bu yüzden Türkiye için Gürcüstan, Kafkasya ve Orta Asya'ya açılan bir büyük kapıdır ve o oranda da önemlidir. Karayolu ve demiryolu bağlantıları Gürcüstan üzerinden sağlanmaya çalışılmaktadır. Kars-Tbilisi demiryolu projesinin yapımının hızlandırılması buna örnektir. Gürcüstan için de Türkiye Batı'ya açılan bir kapıdır. Gürcüstan Batı dünyası ile bütünleşmesini bu kapıdan sağlayacaktır.

Son Tbilisi gezisinde Türkiye ve Gürcüstan'ın coğrafi konumu itibariyle Asya ve Avrupa arasında bir köprü olduğuna işaret eden Yılmaz, iki ülkenin ulaştırma, komünikasyon ve ticaret alanında Avrasya'nın önemli merkezleri olduğunu kaydetti. Türkiye'de üç milyona yakın Gürcü kökenli yurttaş yaşamaktadır. Bu nüfus Türkiye-Gürcüstan ilişkilerinin daha da güçlü olmasına sebep ve köprü olacaktır. Gürcüstan, Karadeniz Ekonomik İşbirliği (KEİ) fikrini ortaya attığı ve geliştirdiği, böyle bir teşebbüsün mimarı olduğu için Türkiye'yi takdir etmektedir. İki ülkenin de üyesi bulunduğu KEİ anlaşmasına taraf ülke durumunda olması, uzun vadede işbirliğinin ve ekonomik ilişkilerin gelişmesine yardımcı olacaktır. Türkiye'nin çevresindeki birkaç ülkeyle sorunları bulunmaktadır. Gürcüstan ise ilişkilerde sorun olmayan komşularından biridir. Bu yüzden Türkiye Gürcüstan'a büyük önem vermekte ve iki ülke arasındaki dostluğun daimi ve kalıcı olmasını istemektedir. Rusya'nın etkisinden ve nüfusundan kurtularak bölgede denge yaratmak isteyen Gürcüstan'da bölgedeki ve yanı başındaki büyük ülke Türkiye ile sıcak ilişkiler içinde olmanın önemini bilmektedir. İki ülkenin dostluklarını pekiştirmeleri her ikisinin de çıkarlarına uygun görünmektedir.

Kaynaklar:

Kafkas Araştırmaları III
çveneburi ve *manuli* Dergileri
İTÜ Kaynakları
Ana Britannica
Milliyet Gazetesi

Acara Tahrir Defterine Göre Acara'dan Alınan Osmanlı Vergileri

Zaza ŞAŞİKADZE

Acara vadisi eskiden Kolheti (Kolhida) krallığı içinde yer alıyordu. (İ.Ö.18. yy.), daha sonra ise Tao-Klarceti egemenliğine girdi. 10. yüzyılda Acara[1] Tao-Klarceti'nin bir parçası olarak, onunla beraber birleşik Gürcü feodal monarşisinin sınırlarına katıldı. 1460'lı yıllardan 16. yüzyılın başlangıcına kadar Acara vadisi Guria krallarının yönetimi altında bulunmaktaydı.[2] 1512 yılında ise Acara vadisini Lazeti ile beraber Atabegler geri alıp orada Mesheti yönetimini ilan etmişlerdir.

15. asrın ikinci yarısında Gürcüstan'a güney tarafından büyük Osmanlı İmparatorluğu komşu olmuştu. 1461 yılında Trabzon'un fethinden sonra Osmanlılar Gürcüstan'ın güney sınırlarına varıp Gürcü topraklarını ele geçirmeye başladılar.

Önceleri Osmanlılar bazı Gürcü derebeylerini vasallık durumuna getirip onlardan haraç alıyorlardı. 16. asrın ikinci yarısında ise vaziyet tamamiyle değişmiş ve bir kısım Gürcü toprağı Osmanlı İmparatorluğu'na katılmıştır.

Acara topraklarının Osmanlı hakimiyetine ne zaman geçtiği henüz kesinlikle tespit edilememiştir. Osmanlı arşivlerinde Acara hakkında bulunmuş olan en eski kayıt 968/1560 tarihidir.[3] Bununla birlikte Acara Gürcü Beyi'nin 957/1550'de Maçaheli (Macehil), arkasından, 958/1551 yılında Ardanuç ve Ardahan'ın fethinden veya Amasya Antlaşmasından sonra, Osmanlı hakimiyetini tanımak zorunda kaldığı ve buna müteakip, ülkesinin, sancak olarak tasarrufuna bırakıldığı anlaşılmaktadır. Nitekim, bir mühimme kaydında, Erzurum beylerbeyinin, Pertekrek ve Livane sancaklarına bitişik Acara vadisi diye maruf nahiyeye Bejan adlı kâfirin emirsiz mutasarrıf olduğu ve onun yüz adama kadır olmadığı, sancağı muhafaza edemediği, üstelik fesat çıkardığı yolundaki arz üzerine, Acara vadisinin, 3 cemaziyelahir 968/19 Şubat 1561 tarihinde, İspir sancağı beyi Mehmed Bey'e tevcih olunduğu belirtilmektedir.[4] Bizce bu tevcihin esas nedeni Bejan'ın kâfir olmasıydı. Bildiğimiz gibi Osmanlı İmparatorluğu'nda toprak sahibi bazı istisnalar dışında mutlaka Müslüman olmalıydı. Çünkü bu olaydan bir müddet sonra, adı geçen Bejan'ın, İstanbul'a giderek, Müslüman olup Mehmed ismini alması üzerine, Acara sancağının, 27 rebiülevvel 971/14 Kasım 1564 tarihinde, 300.000 akçe has ile tekrar ona verildiği görülmektedir.[5]

Böylelikle, 15. asrın 60'lı yılların başlangıcında Acara toprağı Osmanlı İmparatorluğu'na ayrı bir sancak olarak girmiştir. Mehmed Bey Acara ülkesinin sahibi olduğundan bu sancak ona ocaklık olarak verilmiş olmalıdır.

Acara'nın Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliği altına geçtiği ilk yıllarında Acara'da yapılmış bir tahrire rastlayamıyoruz. Daha sonra ise buranın II. Sultan Selim devrinde (1566-1574) yazıldığı anlaşılan tarihsiz bir tahrir defteri bulunmaktadır. Bu tahrir defteri Batı Gürcüstan'ın bu bölgesi hakkında çok ilginç bilgiler vermektedir, oysa bu dönemin Gürcü kaynaklarında Acara ile ilgili bilgilere hiç rastlayamıyoruz.

Defterde Acara'nın, Acara-i Ülya ve Acara-i Süfla olmak üzere iki nahiyeye ayrıldığı ve bunlardan birincisinin 59, ikincisinin ise 35 köyü, yani toplam 94 köyü bulunduğu görülmektedir. Bu 94 köyden 35 köyün (24'ü Acara-i Ülya'da ve 11'i Acara-i Süfla'da) ahalisi Osmanlıların saldırılarından dolayı boşalmıştır, kalan 59 köyde ise 540 hane yaşamaktaydı.[6] Defterin tetkikiyle Acara ahalisinin ispenç, tapu, murahhasiye, öşür, resm-i, arusiye, kovan resmi, resm-i hınzır, ağnam resmi yaylak, kışlak, değirmen resmi, deştiban, badi-heva gibi Osmanlı vergilerini ödedikerini görüyoruz.

Bu kez bizim amacımız bu vergilerin ayrı ayrı tahlili ve araştırılması değildir. Çünkü hem ister Türk hem yabancı tarih kitaplarında bu soru yeterince araştırılmıştır. Biz sadece bu vergilerin tahsil nedenlerine ve onların miktarlarına dikkatinizi çekmek istiyoruz.

Acara defterinde kaydedilen, dikkate değer vergilerden biri ispenç vergisidir. Bildiğimiz gibi ispenç vergisi Fatih zamanından beri vardı ve Müslüman olmayan halktan çift resminin yerine alınıyordu.[7] Defterin tahliliyle Acara'da bulunan her hanenin ispenç öde-

diklerini görüyoruz. İspenç resminin miktarı ise 25 akçedir. Acara'da tahsil edilen ispenç resminin toplamı 1335 akçedir. Acara-i Ülya'nın 313 hanesi 7825 ve Acara-i Süfla nahiyesinin 221 hanesi ise 5525 akçe ödemekteydi. Defterde, Müslüman reaya tarafından ödenen bennak ve çift resimleri hiç kaydedilmemiştir ve söylediğimiz gibi defterde tahrir edilmiş olan her hane ispenç resmini ödemektedir.

Tapu vergisi de defterde kaydedilen önemli vergilerden biridir. Osmanlı İmparatorluğu'nda tapu toprak sahipliğinin bir şartıydı. Miri arazi mutasarrıfı vefat ettiğinde tasarruf hakkı kendisine intikal edecek bir yakını bulunmadığı zaman, arazisi tapu hakkı sahipleri denen kimselere tefviz ve ihale edilirdi. Arazinin tefvizi sırasında yeni mutasarrıfından alınan vergiye resm-i tapu adı verilmiştir.[8]

Tapu vergisinin miktarı muhtelif şartlara bağlıydı. İyi yerden 50 akçe, orta halli yerden 30-40 akçe ve çok az verimli yerden 10-20 akçe alınırdı.

Acara defterine göre tapu vergisinin miktarını belirlemek mümkün değildir. O her köyde ayrı ayrı nicelikte vergilenmiştir. Acara-i Ülya nahiyesinde 5.258 akçe, Acara-i Süfla'da ise 5.305 akçe tasdik edilmiştir.

Defterde özel dikkate değer vergi murahhasiye vergisidir. Türk tarih eserlerinde murahhasiye hakkında çeşitli görüşler neşredilmiştir. Gürcü tarihçisi S. Cikia'nin görüşüne göre bu vergiye imparatorluğun iç vilayetlerinde hemen hemen hiç rastlamıyoruz.[9] Sözlüklerde murahhasa kelimesi Ermeni Piskoposu manasında açıklanmıştır ve onun vergi olduğu hiç görülmemektedir. Ayni zamanda murahhasiye Ermenilerin ödedikleri ispenç resmine de denirdi.[10] Acara'da ödenen murahhasiye resminin farklı olduğu aşikardır, çünkü Acara'da murahhasiye, ispenç resmiyle beraber alınır ve miktarı da çok farklıdır.

Murahhasiye resmine Osmanlı İmparatorluğu'nun sadece Hristiyan vilayetlerinde rastlıyoruz. Bu vergi reaya tarafından Hristiyan oldukları için ruhanilere, yani Piskoposlara ve hazineye ödedikleri vergiydi ve her haneye ikişer akçe olarak düzenlenmiştir.

Murahhasiye vergisinin kiliseler aracılığıyla toplanıp Piskoposlar tarafından Osmanlı Hazinesi'ne ödendiğini düşünüyoruz.

Acara sancağının iskân olunan 54 köyünden 49'unda sakin olan ve defterde tahrir edilen her hane murahhasiye resmini ödemekteydi. Verginin toplam miktarı 988 akçedir (578 Acara-i Ülya'da ve 410 akçe ise Acara-i Süfla nahiyesinde).

Osmanlı İmparatorluğu'nun her vilayetinde olduğu gibi Acara sancağında da badi-hevava ve resm-i arusiye vergileri alınmaktaydı. Bu vergilere sancağın her köyünde rastlıyoruz ve onların toplam miktarı 13.853 akçedir (Acara-i Ülya'da 6.868, Acara-i Süfla'da ise 6985 akçe).

Hayvancılığın yaygın olduğu Osmanlı Devleti'nde ağnam resmi çok gelir sağlıyordu. Osmanlı İmparatorluğu'nun çeşitli vilayetlerinde iki koyun ve keçi bir akçe ile vergilendirilmiştir. Kuzu ve oğlak üstüne vergi alınmazdı. Ağnam resmi Acara-i Ülya'nın 21 ve Acara-i Süfla'nın 18 köyünde kaydedilmiştir. Toplam 11.029 (4.067 Acara-i Ülya ve 6.962 Acara-i Süfla'dan, akçe alınmaktaydı. Acara Sancağında hayvancılığın gelişmiş olduğunu göstermektedir.

Acara'da hayvancılığın gelişmiş olduğunu gösteren başka yaylak ve kışlak vergilerine de çok yoğun rastlıyoruz. Yaylak ve kışlaklardan Acara-i Ülya nahiyesinden 2119 ve Acar-i Süfla'dan 1824 (toplam 3943 akçe alınmaktadır.

Acara sancağı'nda Osmanlı İmparatorluğu'nun sadece Hristiyan vilayetlerinde rastladığımız domuzculuğun da gelişmiş olduğunu görüyoruz. Acara-i Ülya'nın iki-Shalta ve Zakarauli köylerinden başka, defterde kaydedilen her köyde domuz başına resm-i hınzır alınmaktaydı. Miktarı 4.323 (2.005 Acara-i Ülya ve 2.318 Acara-i Süfla) akçedir.

Defterde öşür olarak tahsil edilen ve köy ekonomisinin hemen hemen her alanında koyulmuş olan çeşitli vergilere rastlıyoruz.

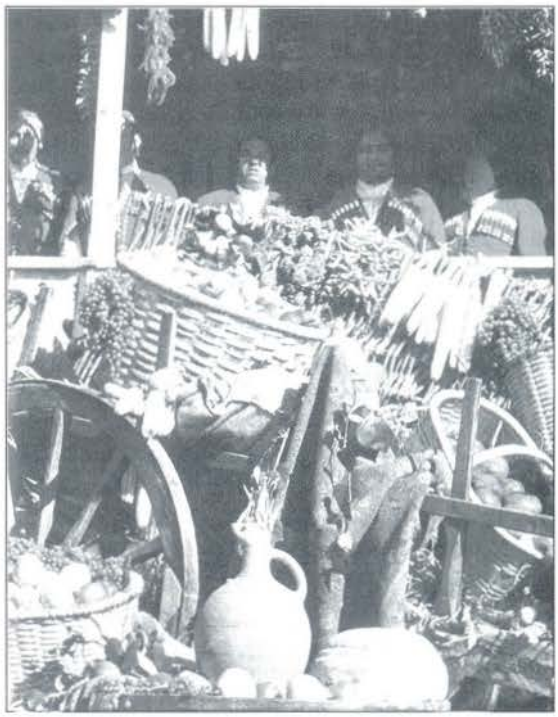

Acarada Osmanlı'nın üzerinden vergi aldığı meyve-sebzeler

Acara Sancağı'nda öşür olarak hububat, şire, meyve, kenevir, bal, kuru ot tarım ürünlerinden vergiler alınıyordu ve bundan dolayı defterde kaydedilmiş olan başka vergilerden öşrün miktarı daha fazladır. Acara'da 766.138 akçe öşür vergisi tahsil ediliyordu, halbuki kalan bütün verginin toplam miktarı 827.423 akçedir.

Acara Sancağı'nın hemen hemen her kö-

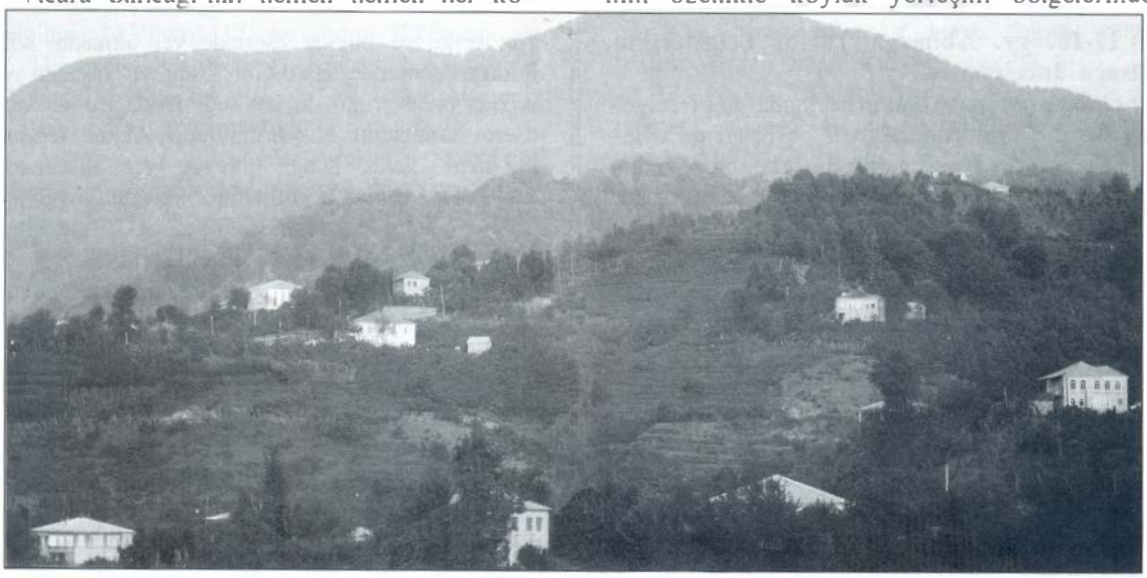

Osmanlı vergilerinin alındığı köylerden biri

yünden 2.040 akçelik (1200 Acara-i Ülya 840 Acara-i Süfla) değirmenlerden maktu bir şekilde alınan asiyab resmini görüyoruz. Acara'da çok sayıda değirmenin bulunması gelişmiş ziraatın zaruri koşulu olan su kanallarının bulunduğuna da işaret etmektedir.

Yukarıda söylediğimiz vergilerle beraber defterde kaydedilmemiş olan cizye baş vergisi, avarız ve çeşitli hususi vergilerin de tahsil edildiklerini düşünüyoruz.

Bildiğimiz gibi Osmanlı İmparatorluğu'nda 14-70 yaşları arasında olan her gayri Müslim erkek cizye vergisini ödemekteydi. Bundan dolayıdır ki Acara'da yaşayan Hristiyan sakinler de bu vergiyi ödüyor olmalıydılar. Maalesef, Acara'da ödenen bu vergi hakkında bilgilerimiz yok. Onların bulunması ve tarih literatürüne kaydedilmesi bu olaya ışık tutacaktır, bu ise gelecekte araştırılacak konulardandır.

Avariz vergisini ise savaş ve özel durumlarda Osmanlı İmparatorluğu'nun Hristiyan ve Müslüman ayrım gözetmeksizin her hanesi ödüyordu. Buradan yola çıkarak Acara ahalisinin de bu vergi ödediğini düşünüyoruz.

Böylelikle, bu ve bazı diğer soruları hesaba katarak değerlendirme yaparsak 16. asrın Acara sosyal ve ekonomi durumunu yeteri kadar öğrenebiliriz. Bu soru ise söylediğimiz gibi Gürcü tarih literatüründe hemen hemen hiç araştırılmamıştır.

Tahlil ettiğimiz II. Sultan Selim zamanında yazılan Acara tahrir defterinde bennak ve çift vergilerinin bulunmaması ve defterde kaydedilen her hane tarafından ispenç vergisinin ödenmesi, aynı zamanda yukarıda incelediğimiz murahhasiye ve hınzır resminin bu miktarda ödenmesi, 16. asırda Acara ahalisinin, özellikle köylük yerleşim bölgelerinde yaşayanların yüzde yüzünün Hristiyan olduğunu kanıtlamaktadır.

Yukarıda açıkladığımız nedenlerden ötürü bunu toprak sahipleri için söylemek mümkün değildir. Adı geçen Bejan'da bunun açık bir örneğidir.

Osmanlı vergi sisteminde Müslüman reayanın gayri Müslimden daha büyük önemi vardır. Gayri Müslim reaya vergileri daha büyük miktarda ödemekteydi.

Artırılmış vergiler hakları sınırlanmış olan gayri Müslimleri daha ağır koşullarda bırakıyordu. Bu faktör zamanla, Osmanlı İmparatorluğu'nun bazı vilayetlerindeki gibi Acarlılara'ın da Müslümanlığı seçmesine neden olmuş ve Acara'da yavaş yavaş Hristiyanlık yerini Islam dinine bırakmıştır.

1) Şunu belirtmek gerekir ki Acara hakkda konuştuğumuzda bu gun ki Acara Özerk Cumhuriyeti değil, sadece Osmanlı İmparatorluğu'na ayrı sancak olarak girmiş olan Acara Deresi veya Acara Suyu vadisi kastedilmektedir.
2) Vahuşti, "Gürcü Tarihi," Gürcüstan'ın Tahriri" cilt IV, Tbilisi 1973, s.704-705, Vahuşti "Gürcü Tarihi," Tbilisi 1913, s. 241 (Gürcüce)
3) Dündar Aydın,Erzurum Beylerbeyiliği ve Teşkilatı, Kuruluş ve Genişleme Devri (1535-1566), Ankara, 1998, s.72.
4) BA.MD.IV, s. 183
5) BAKKTRD.218.s. 54
6) BA.TD.558
7) Ahmet Akgündüz, Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri I kitap, İstanbul, 1998, s.175.
8) Aynı eser, s.185.
9) S.Çıkta, XVIII. yy'a ait Ahıılkale Hakkında Bir Osmanlı Belgesi,Tbilisi Üniversitesi Dergisi, sayı 91, s. 183 (Gürcüce).
10) H.Inalcık,Osmanlı Rayyet Rüsümü, Belleten cilt XXIII, sayı 89-98, s. 608.

Abhazya Tarihi Belgeleri Üzerine Kısa Bir İnceleme:

Giorgi ANÇABADZE-Nodar ŞENGELİA

17-18. yy. Abhazya Tarihi Belgelerinin Kısaca İncelenmesi

Ortaçağ Abhazya tarihi hakkında tarihi belgelere hayli az rastlanılmaktaydı ve halen de öyledir. Bundan dolayı Abhazya'nın ekonomik, politik, etnik ve kültürel tarihleri henüz tam olarak incelenmiş değildir. Bu yönden, özellikle Ortaçağ dönemi, 11-15. yüzyıllar çok yoksuldur. Bu döneme ait, belgeler özellikle Abhazya ve Abhazlar hakkında azdır. Olan belgeler de kısa, az ve yetersizdir. Daha sonraki yüzyıllarda, özellikle 17-18. yüzyıllarına ait belgeler öncesine nisbetle daha fazla bulunmaktadır. Şu anda, bu belgeler bizim için büyük önem taşımaktadır. Bundan dolayı ilk bölümde yayınlanan belgeler tam bu dönem ile ilgilidir.

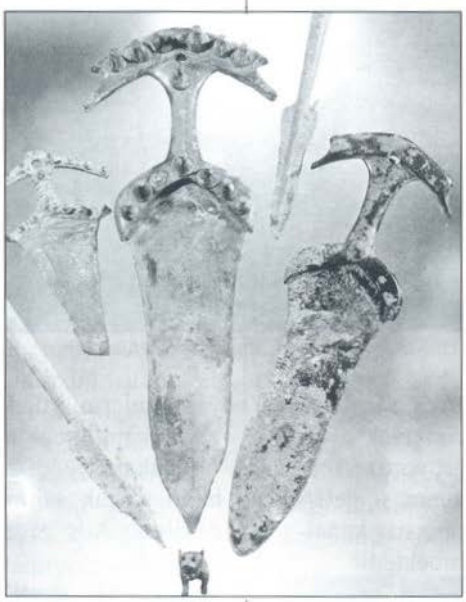

Gürcüstan'ın Abhazya Bölgesinde Genç Bronz çağına ait bulunan kazmalar ve bir köpek figürü

17-18. yüzyıl Abhazya tarihi ile ilgili belgelerin açıklanmasına, doğal olarak Gürcü eserleriyle başlıyoruz. Çünkü bilindiği gibi feodal dönemlerde Abhazya Gürcü etkisi altında bulunmaktaydı.

Abhazya ve Abhazlarla ilgili araştırma dönemi, Gürcü tarihi belgelerle Vahuşti Batonişvili'nin "Gürcüstan Krallığı" adlı eserinde belirtilmiştir. Bu temel çalışma, geniş ve enteresan konuları ele alıyor. Özellikle Abhazya, bununla birlikte Batı Abhazya'da yerleşmiş kabileler, Ciketlerle ilgili[1] coğrafi, etnografik, ekonomik, askeri, politik ve kültürel belgeler bu kitapta bulunmaktadır.

18. yüzyılın ikinci yarısına ilişkin olarak, Niko Dadiani'nin askeri-siyasi nitelikli bilgiler içeren "Gürcülerin Yaşantısı"[2] isimli eseri daha önemlidir. Niko Dadiani, çalışmaları günümüze ulaşan sözkonusu dönemin yegane Batı Gürcüstanlı tarihçisidir. Samegrelo Prensliği'nin saray temsilciliği görevinde bulunan Niko Dadiani, Abhazya ile olan kişisel ve akrabalık bağlarıyla somut belgelere ve ilk elden bilgilere sahipti. Belirtildiği üzere askeri-siyasi bakımdan önem taşıyan belge ve bilgiler eserinde yer almakta, sözkonusu dönemde Batı Gürcüstan'da yaşanan ve Abhaz prenslerinin de katıldığı feodal iç savaşlar eserin konusunu oluşturmaktadır. Abhaz feodaller aktif olarak hangi görevde yer alıyorlardı, olsa olsa Osmanlı İmparatorluğu'nun işgalleri esnasında Gürcü ve Abhaz halkının birlikteliklerdir.

17-18. yüzyıllardaki Gürcü literatüründe de Abhazya ile ilgili başka kaynaklara rastlanmaktadır. Sulhan Saba Orbeliani'nin "Avrupa Gezisi",[3] Arçil'in "Teimurazi ve Rustaveli'nin Sohbeti",[4] Peşangi'nin "Şahnavaz'ı"[5] gibi. Besiki'nin İmereti-Odişi ve Abhazlar arasındaki kardeş kavgasının anlatıldığı "Ruhi Savaşı"nı[6] özellikle belirtmek gerekir.

Ele alınan dönemdeki Abhazya tarihi ile ilgili olarak, yabancı kaynakların özellikle, Batı Avrupa araştırmacılarının eserlerinin büyük önemi vardır. Bunlar arasında 1633-1649 yıllarında Gürcüstan'da Odişi Prensliği'nde yaşayan katolik misyoneri Arkancelo Lambert'in, bu prensliğin durumunu anlattığı "Samegrelo'nun Tanıtımı"[7] adlı eserini öncelikle anmak gerekir. Bu eserde 17. yüzyılın ilk yarısında Abhazya-Samegrelo ilişkilerine ışık tutuluyor ve Abhazya'nın kritik durumuyla ilgili kısa ve içerikli belgeler bulunuyor.

Abhazya prensliğinin sınırları ve buralardaki kıyı ticaretinin gelişimi hakkında bazı belgelerin düzenlenmesi, Kapı Dominikenleri ve liderleri Dorleli D. Askali'nin çalışmalarıyla "Karadeniz ve Tataristan'ın Tanıtımı"[8] başlığı altında yapılmıştır.

Yine 17. yüzyıl Abhazya tarihi açısından Katolik misyoneri Covan Luka'nın "Porekopel ve Nogael Tatarlar, Çerkezler, Megreller (Lazlar) ve Gürcüler"[9] isimli eserinin de önemli bir yeri vardır. Bu eserde ekonomik, sosyal, siyasi, tarihi ve coğrafi bilgiler bulunmaktadır. Luka'nın bizzat kendisinin 1642'de Abhayza'da bulunduğunu da belirtmek gerekir. Bu da çalışmalarında

kullandığı kaynakların ilk elden olması demektir.

17. yüzyılın ikinci yarısında Abhazya ile ilgili olarak, Fransız gezgin Jean Chardin'in eserinde[10] Osmanlı İmparatorluğu'nun bölge politikaları, köle ticareti gibi olaylarında anlatıldığı ilginç bilgiler yer almaktadır

Abhazya ile ilgili daha yakın dönemlere ait bilgileri, N.Vilsen (17. yy sonu), K.Glavani ve K. Heisonel (18. yy), ve H. Klaprot, J. Gombu, P. Diubua De Monpere (19. yy) ve başka Avrupalı araştırmacılar aktarmaktadır.

Abhazya ile görüşmeler esnasında Rusya'nın himayesini isteyen kesimler ilgi duymaya başladılar. 17. yüzyıl sonrası Transkafkasya'da belli politik gelişmeler yaşanıyordu. Bundan dolayı 17. yüzyıl sonrası Rusya arşivlerinde Abhazya ile ilgili bilgiler, belgeler mevcuttur.

18.yüzyılın ikinci yarısında Rusya, Abhazya üzerinde ilgi duymaya başlamıştı, bu bölgeler hakkında Rusça belgelerin sayısı günden güne artmaktaydı. Örneğin, Abhazya ile ilgili belli belgeler 1770 yılında Gürcüstan'a bilinçli bir şekilde gönderilen Rus subayı N.İyazikov'un "yazılarında" saklıydı. Belirtmek gerekir ki N.İyazikov Sohumi'den bahseden ilk araştırmacıdır. N İyazıko'a Abhazca "Akura"adı verilir.

18. yüzyıl Abhazya'nın tarihini Rusya İmparatorluğu resmi tarihçileri de öğreniyorlardı. Örneğin, S. Bronevski'nin ve P. Butkov'un araştırmalarında, bunların içinden tarihi belge olma olasılığı olanlardan, Abhazya Devletinin tarihinden belli belgeler örnek verilmiştir. Bunu da belirtmekte fayda vardır ki, 19. yüzyıl Rusça belgelerin çoğu ve tarihi coğrafi belgeler enteresan konuları içeriyor. 18. yüzyıl Abhazyal'sının sosyal-ekonomik ve politik tarihi gibi. Bu belgelerin bir bölümü çok ciltli olarak ciltlenmiştir. "Akti Kavkazskoi Arheografiçenkoi Komissii" /AKAK/, "Sbornik Svedeni O. Kavkazskib Gortsah" ve başkaları.

17-18 yüzyıl Abhazya tarihi için yabancı yayınların en önemlileri doğu ülkelerindedir. Örneğin, Antakya Patriği Makarios'un eserinde birden fazla belge vardır. Abhazya ile ilgili belgeler gerçekçidir. Bu eser Arapça olarak Gürcüstan'nın 1660'lı yıllarını anlatmaktadır. Fakat, Abhazya görüşmeleri esnasında bununla birlikte Batı Kafkasya ile ilgili, doğulu tarihçilerin en önemli belgeleri Osmanlı kaynakları oluşturmaktadır. Bunların en önemlisi gezgin Evliya Çelebi'nin "Seyahatnamesi"dir.[11]

Evliya Çelebi'nin annesi Abhazya göçmeniydi. Evliya Çelebi 1641 yılında gemiyle tüm Karadeniz kıyısını izleyerek Abhazya'dan da geçti ve kendisinin en iyi yazısını bize bıraktı. "Seyahatnamesi"nde, Abhazya'da bulunan kabilelerin yaşantıları hakkında, onların potansiyelleri ve dini görüşleri hakkında, ne tür malzemelerin Abhazya'ya gelip oradan ne tür malzemeler gönderildiği hakkında kısaca yazılmıştır, bununla ilgili birçok etnografik belgeler mevcuttur.

17. yüzyıldan sonra Abhazya ile ilgili olarak Katip Çelebi öncesine nazaran daha az bilgi verilmektedir. Onun "Cihannüma"[12] adlı eseri Abhazya'yı kısaca anlatıyor, burda değişik belgelerdeki veriler bizim için enteresandır.

17. yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu tarihçilerinden Çelebizade İsmail Asım Efendi ve Ferayizizade Mehmed Sait Efendi'nin eserlerinde Abhazya tarihi ile ilgili bilgiler bulunmaktadır. Bu eserlerde daha çok askeri-politik olaylar mevcuttur. Doğu Karadeniz kıyılarındaki yerli halkın savaşları anlatılmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu tarihi vesikalarını kesinlikle hatırlamak durumundayız. Bu konu tarih çerçevesinde hepsinden az incelenmiştir, bununla birlikte, son yıllarda Gürcüstan tarihi ile ilgili birçok Türkçe tarihi belgeler yayınlandı

Bilindiği üzere, Türkiye'de ve Osmanlı İmparatorluğu egemenliği altına giren diğer devletlerin arşivlerinde Osmanlı İmparatorluğu vesikaları bolca bulunmaktadır. Henüz bu belgelerin çoğu tarihçi ve araştırmacılar tarafından incelenmeye alınmamıştır. İstanbul'daki Türkiye Başbakanlık Osmanlı Arşivi, özellikle Osmanlı İmparatorluğu belgeleri açısından zengindir. Bunun yanında Ankara'daki Tapu Kadastro arşivleri. Türkiye dışında daha önce Osmanlı İmparatorluğu egemenliğinde olan Mısır'da Kahire'deki Osmanlı İmparatorluğu belgeleriyle ilgili büyük bir bölüm bulunmaktadır. Bu arşivde Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluşundan bu yana gelmiş-geçmiş yüzyıllara ait her türlü belgeler mevcuttur. Gerçek anlamda söylemek gerekirse bu dağ gibi belgeler içerisinde Gürcüstan tarihi ile ilgili gerçekçi, doğru belgeler bulunmaktadır (Bunların arasında Gürcüce olarak yazılmış olanlar da mevcuttur).

Osmanlı İmparatorluğu belgelerinin temel içerikleri maliye harcamaları /Badı-Defteri, Defterhane / ve maliye ağırlıklı ekonomik harcamaları içeriyor. Bu belgeler Osmanlı İmparatorluğu'nun sosyal ekonomik, politik ve askeri tarihi açısından çok önemli vesikalardır. Batı Gürcüstan ve Abhazya tarihini öğrenmek amacıyla belgelerin önemi Osmanlı kalelerin iç yaşam açısından bu belgelerde kısaltılarak açıklanmakta, garnizonların sayısı, organik bağları ve silahlanma yapıları, yiyecek yardımı, yerli halkla olan ilişkiler anlatılmaktadır. Bu belgelerde kalelerle ilgili enteresan veriler de mevcuttur. Mesela etrafındaki bölgelerin ekonomik-politik yaşantıları hakkında, Osmanlı İmparatorluğu'nun harekatları esnasında Gürcülerin ve Abhazların birlikteliklе-

ri hakkında birçok belge mevcuttur.

Şüphesiz ki, zamanla bizim için bilinmeyen Osmanlı İmparatorluğu tarihi belgelerinin yardımıyla yapılacak yayınlar ve araştırmalar ile Abhazya tarihi büyük ölçüde aydınlığa kavuşacaktır.

17-18. Yüzyıllarda Abhazya Prensliği

15. yüzyılın ikinci yarısında feoal Gürcüstan, farklı siyasal bölgelere ayrıldı. Bugünkü Abhazya, Sabediano (Odişi) devletine bağlandı. Toprakların büyük bölümü, Anakopi de dahil, tamamı Dadiani yönetimine giriyordu. Daha çok kuzeybatı toprakları ise Abhazya'daki Şarvaşidze'lerin (Çaçba) elindeydi. Şarvaşidze'ler o zamanlar Odişi Devleti'nin egemenliği altında idiler, bu egemenlik altında bulunmak çoğunlukla formalite olduğu anlaşılıyor. "Şarvaşidze, Dadianinin her hükmüne boyun eğmiyordu" deniyor. "Kartlinin Yaşantısı'nın" bir ekinde[13] İmereti kralı için, Dadiani'ler ümit verici dostlar değillerdi yazmaktadır.

Anakopia (Abali Afon)'da tarihi kalıntılar

16. yüzyıl boyunca Batı Gürcüstan'da feodal ve dağılma aşaması derinleşiyordu. İmereti krallarının Odişi-Guria beyliklerine baskıları daha da artmaktaydı. Sonuç olarak, politik ayrılıklar, Batı Gürcüstan'da iç savaş ve kardeş kavgasının meydana gelmesine neden oldu. Bu savaşlarda Abhazlar, büyük ölçüde Odişi'nin en önemli saflarında bulunuyorlardı. Onların buyruğu altında bulunan ve kendi taraftarları, olan Abhaz ve Megrel feodallar arasında da çatışmalar yaşanıyordu. Feodal dönemlerde bu olaylar doğaldı. Görülüyor ki, bu çatışmalar sonucu Tsğumi kenti ve etrafındaki bölgeler de Şarvaşidze'lerin eline geçiyor. Tsğumi Beyliğinde Abhazya Devleti'nin gücünün toplanmasına, bu olay yardımcı oldu.

17. yüzyılın başlangıcında Abhazya Devleti ayrı politik birim oluşturdu, bunlar İmereti Krallığına kesinlikle bağlı idiler. Abhazya'nın egemenliğini geri alabilmek için, Odişi'nin başlıca girişimleri büyük engelle karşılaştı. Abhaz feodallar Samegrelo'da kaçakçılık ve yol kesmelerde bulunuyorlar, aktif olarak da Batı Gürcüstan'ın politik yaşatısında büyük rol oynuyorlardı.

Bilindiği üzere, feodal Gürcüstan'ın dağılma aşaması devam ederken, ülkenin genel durumu dış dünyayla gitgide bozulmaktaydı. Özellikle, Gürcüstan'a komşu olarak iki güçlü devletin; Osmanlı İmparatorluğu ve Safevi İran'ının güçlenmesiyle durum ağırlaştı.

Osmanlı İmparatorluğu ve İran, Gürcüstan'da denetimlerini artırma politikası izlemeye başladılar. Bununla birlikte, doğal olarak kendi egemenliği altına aldıkları toplulukları yönetiyorlardı: "egemenliği altına al ve yönet", ülkenin politik yönden bozulması amacıyla, iç karışıklığın artması için İran ile Osmanlı İmparatorluğu arasındaki ilk savaş, yine doğuda egemenlik için uzuyordu. Bu savaş Amasya Antlaşması ile sona erdi (1555). 17. yüzyıl tarihçisi Parsadan Gorgicanidze bu olayı şöyle yazıyor: "Padişah ve Şah Gürcüstan'ı bölüştüler: Samtshe, Kartli ve Kaheti'yi Kaen; İmereti, Odişi, Abhazya, Guria ve Lazistan'ı Hontkar" aldı.[14]

Bu kararların uygulanması Osmanlı İmparatorluğu'nda gerçek değişimlerin yaşanmasıyla başladı.

Değerlendirme döneminde Abhazya etno politik sınırları önemli değişimler geçirdi. 17. yüzyılın ilk yarısında Abhazya-Samegrelo etnik ve politik sınırlar yaklaşık olarak Kodor dağlık bölgesine çekildi. Gerçekten, Arkanceelo Lambert "hepsinden arkadaki (Samegrelo'da) Kodori Nehri'nin hangisinde olması gerekir. (Çok eski) Koraksi, Kolhidi'nin sınırları olduğundan (çok eski ismiyle) bir tarafta Pazisi ve diğer tarafta Koraksi: Pazisi Nehri Samegrelo ile Guria'yı ikiye ayırıyor, bu şekilde Koraksi Nehri Abhazya'yla bölünüyor ve Pazisi Nehrinin diğer yakasında Lazca yerine Gürcüce konuşuluyor, aynı şekilde Koraksi Nehrinin diğer yakasında Abhazca konuşuluyor. Megrellerin Kodori nehrinin eski adı Koraksi nehridir. Kodori nehrinin diğer tarafında Abhazlar kendi özel milliyetleriyle yaşamaktadır.[15]

17.yüzyılın diğer yazarları da Kodori Nehrini Abhazya-Samegrelo sınırı olarak isimlendiriyorlar: Covani Luka, Dorteli D.kızı, Antakyalı Makarios Katip, Çelebi ve diğerleri.

Abhazya Devleti'nin kuzey sınırları da o tarihlerde görüldüğü kadarıyla Soçi-Adler bölgesine kadar uzanıyordu; bu bölge içerisindeki devletlerin politik ve etnik sınırları birbirine uymuyordu. Etnik Abhazya Devleti politik çerçevede uzak kalıyordu, bunların dışında birçok özgür Batı Abhazya kabileleri yaşamaktaydı. Örne-

ğin, Evliya Çelebi'nin bildirimiyle, Abhazya, (Abhaza Devleti) Anapa kalesine kadar uzanıyordu. Çerkeslerin topraklarının başladığı yere kadar[16], Anapa'nın yakınlarında, bugünkü Novorosi bulunuyor 18. yüzyıl yazarları Ksaverio Glavani ve Pcisoneli. Fakat bunların verileri bu konuyla ilgili. Evliya Çelebi'nin belirttiği gibi, görüldüğü üzere örf ve adetlere uyulmakta, o zaman ki Abhazya (Ciketle birlikte) yaklaşık olarak Kuban Nehrinin birleşimine kadar uzanıyordu.[17] Önceki döneme nazaran Ortaçağ'daki durum hissedilir derecede idi. Abhazya'nın etnik sınırları bu belgede gittikçe çekiliyordu, çünkü Abhaz Kabilelerinin, akraba Çerkeslerden hızlandırılmış asimilasyonu başlatılmıştı. Evliya Çelebi'nin notlarında Abhazya vatandaşları yalnızca Kutaisi'nin (Kodoşi) Tumanına kadar getirilmişlerdi, günümüzdeki Tuapse şehrinde idi,[18] Kodoşi ilçesinde, etnik sınırda Abhazlarla ve Çerkesler arasında. 17. yüzyıla ait değişik bazı kaynakları da belirtilmektedirler.

Tarihi Ciketi topraklarındaki Abhaz toplulukların azalması doğal olarak imkân tanıdı, bunun yanında ordaki Abhazya kabilelerinin Kuzey Kafkasya'ya muhacirliği, 14.yüzyılda bölüm bölüm başlayıp 19. yüzyıla kadar sürdü. Bu göç Kuzey Kafkasya eteklerine gitmelerinde önemli yer teşkil etti. Abhazya etnosunun yayılmasına bağlı olarak Abaza halkı oluştu.

Araştırmalara (17-18. y.y) geçmiş olan dalga, görüldüğü üzere, özellikle Kuzey Abhazya'nın dağlık bölgelerinden gitmiş idi (Bzipi, Psous, Mzimta vadileri ve diğer bölgelerden). Abhazların bir alt bölümünü Aşharlar oluşturdu. Kuzey Kafkasya'da Abaza kalibeleri: küçük-büyük Zelencuk'lerin. Kuban'nın, Urupi'nin, Gumsa'nın ve diğer nehirlerin kaynaklarını ellerinde bulunduruyorlardı.[19] Yerli halkın diğer önemli bölgelere doğru, Kuzey Kafkasya'dan Abhazya'ya doğru, muhacirleştirilmesi doğrudur

Abhazya toprakları coğrafi bakımdan, deniz kıyıları ve dağlık bölge olarak iki ana bölüme ayrılıyor.

Abhazya'nın dağlık bölgesindeki geçim kaynağı hayvancılıktı, deniz kıyısında ise tarım, ara kısımda ise hayvancılık ve tarım ikisi aynı ölçüde idi. Bunun dışında, Abhazya'da avcılık, arıcılık, deniz kıyısında bununla birlikte bağcılık ve deniz ürünleri avcılığı vardı. Söylentilere göre, 18. yüzyıl da Abhazya'da pamuk tarımı da yaygındı. Batonişvili Vahuşti'ye göre Abhazya'da tarımın her türlüsü vardı ve bu konuda şu şekilde yazıyor: "Abhazya'da doğasıyla, havasıyla, ürünleriyle tarım ve balıkçılık, hepsi var."[20]

Feodal Abhazya'da ekonomide üç üretim ve değişik el ustalıkları mevcuttur değişik şal giysileri, milli giysiler için el dokuması ipler, halatlar, seramikler hazırlanıyordu. 18 yüzyıl arşivlerinde demirle ilgili bilgiler mevcuttur. Abhazlar demir ve metal yapımını bilmekteydiler, bunlardan kılıç, süngü ve değişik savaş aletleri yapıyorlardı. Klaphot'un belgelerinin doğrultusunda Abhaz savaş (demir) yelekleri çok değerliydi ve iyi fiyatlara komşu ülkelere satılıyordu. Burada onu da belirtmek gerekir ki, ilkel tarım döneminde, el ustalığının yayılmasının, gelişmesinin ortamı yoktu, çünkü tarıma bağlı idi ve tarımın bir bölümünü oluşturuyordu.

(Devamı edecek)

---

1) Vahuşti. Gürcüstan Krallığını yazdı. Bu belgeler orjinal belgelerden alınarak S. Kaukçişvili tarafından 1973 yılında Tbilisi'de yazılmıştır.

2) Niko Dadiani: Kaziretl Shovreba (Gürcülerin Yaşantısı). Bu belgelerin, önsözlerini, incelemeleri, araştırmaları ve sözlüğü Ş. Bureanadze, Tbilisi'de 1962 yılında hazırladı

3) Sulhan-Saba Orbeliani, "Mogzavroba Evropaşi" Avrupa Gezisi / S. Iordanişvili'nin kaleminden, önsözleriyle, ayrıntılarıyla ve sözlüğüyle, Tbilisi, 1940

4) Arçiliani/Eserlerinin tamamı Al. Baramidze'nin ve N. Berdzenişvili'nin Prodüktörlüğünde T. 11, Tbilisi, 1937.

5) Peşangi Şahnavaziani, G. Leonidze'nin ve S. Iordanişvili'nin prodüktörlüğünde, Tbilisi, 1935

6) Besiki, "Thazulebani" Eserleri Tbilisi, 1962

7) Arkancelo Lambert, Samegrelo'nun Tarihi", İtalyancadan Al. Çkonia çevirdi, 2. baskı, I. Asatiani'nin önsözleriyle, prodüktörlüğünde ve düzenlemesiyle, Tbilisi, 1938

8) Dorteli D. Askol. Karadeniz ve Tataristan'ın Tanıtımı. Zepiski Imperatorskogo Odesskogo Obşestva Istorii i Drevnosti T. XXI, yy, Odessa, 1902.

9) Jan de Luk. Opisanie Perekopskih i Nogaiskih Tatar, Çerkesov, Mingrelov i Gruzin-Zapiski Imperatorskeyo Odesskogo Obsectva Istrorü i Dremmoste T.N. Odessa 1879

10) Jean Chardin'in Seyahatı, İran ve diğer doğu ülkelerine, Fransızcadan tercümesini, incelemeleri ve yorumları Mzia Mgalobilşvili yaptı Tbilisi, 1979.

11) Evliya Çelebi'nin "Seyahatnamesi", C.II (Türkçeden Gürcüce çeviren Giorgi Puturidze), Tbilisi, 1971,

12) Katib Çelebi'nin Gürcüstan ve Kafkasya ile ilgili belgeleri. Türkçeden tercümesini, giriş, açıklamalar ve araştırma kaynaklarını Giuli Alansania yazdı, Tbilisi, 1978

13) Kartli'nin yaşantısı, bu belge bütün el yazmalarının yardımıyla doldurulmuştur. S. Kaukçişvili tarafından T.11 Tbilisi, 1959

14) Parsadan Gorgicanidze.Tarihçi, S. Kakabadze'nin yayını "Tarih Haberleri" II, Kitap,Tbilisi, 1925, sayfa 215.

15) Akrancelo Lamberti,Samegrelonun, Sayısını. Sf.176

16) Evliya Çelebi'nin "Seyahatnamesi", Cilt II, Gürcüce Tercüme Giorgi Puturidze), Tbilisi, 1971, Sf. 108

17) Kartli'nin Yaşamısı, bu yazı he türlü önemli el yazmalarının yardımıyla S.Kaukçişvili tarafından hazırlanmıştır. Cilt I. Tbilisi, 1955, Sf.177, 242,

18) Evliya Çelebi'nin "Seyahatnamesi". Sf. 105

19) Oçerki Istrorii Abhazskoi ACCP, ç.I, Sobuni. Sf 97

20) Vahuşti.Gürcüstan Krallığı'nı yazdı.Sf. 785

Lamazi

Bülent YAVUZ
Eteri GORADZE YAVUZ
Müzik Direktörü & Organizasyon Yönetıcısı

KÜLTÜREL - SANATSAL - ORGANIZASYON VE KONSERLER
ÖZEL PİYANO - OPERA - KORO - SOLFEJ DERSLERİ

Mahmutbey Cad. Ş.Fikret Soğütler Sk. No: 5 BAHÇELİEVLER / IST. - TÜRKİYE
Tel: 0212. 652 43 05 Fax: 0212. 652 43 05 GSM: 0535 826 17 36
eterigoradze@yahoo.com

Tamara Tarafından Kapadokya'da İnşa Edilen Aziz Giorgi Kilisesi

Zurab BATİAŞVİLİ

Gürcü ve Türk Kamuoyu Kapodokya'da Tamara tarafından inşa edilen Aziz Giorgi kilisesinin varlığından habersizdir. Gürcüstan tarihinin bugüne kadar pek bilinmeyen bir ilginç sayfasını kamuoyuna tanıtmak istiyoruz.

Sözkonusu kilise Gürcü kaynaklarında yer almıyor. Bu yüzden diğer kaynaklara başvurduk. Onlardan en önemlisi http://www. atamanhotel.com/church-kirkdamalti.html adlı web sitesidir. İngilizce olarak hazırlanan bu sitede kilise duvarlarında yer alan Yunanca kitabelerin İngilizceye çevirisine ve Aziz Giorgi, Tamara ve Freskine (Basileios)'un (Basil) freskine yer verilmiştir. Bunun dışında daha az bilgi içeren http://www.copadocianonline.com/church-kirkdamalti.html adlı siteden de faydalandık. Kilisenin tarifi için ise Türk arkeolog Murat Ertuğrul Gülyaz ve fotoğrafçı/rehber İrfan Ölmez'in 2001'de Nevşehir'de yayımlanan *Kapodokya* adlı kitabına başvurduk. Tamara ve Basileios'un giysilerinin orjinalliği tespit etmek için J. Lafontain Dosogne'nin 1963'te *Byzantion* adlı dergide yayımlanan makalesinden faydalandık.

Kapadokya'da Ihlara vadisinde (eski adı Peristremma) Belisırma köyüne 500 metre uzaklıkta nehrin batı kıyısında 50 m yükseklikteki kayada oyulmuş Aziz Giorgi basilika tipi kilise bulunmaktadır. Yerli halk bu kiliseye Kırkdamaltı Kilise adını vermişler. (7)

Türk arkeolog Murat Ertuğrul Gülyaz ve fotoğrafçı/rehber İrfan Ölmez'in 2001'de Nevşehir'de yayımlanan *Kapadokya* adlı kitabın tarifine göre sözkonusu kilise düzensiz altıgen planlı düz tavanlı olup apsisi yıkılmıştır. Kilisenin zemininde ve nişlerde mezarlar yeralmaktadır. Kilisede yıkılmış apsiste Deesis, İsa çarmıha gerilişi, İsa'nın göğe yükselişi, doğumu, başkalaşım, Meryem'in ölümü, Aziz Giorgi'ye adak ve aziz tasvirleri yer almaktadır.

Elimizdeki bilgilere göre kilisede birkaç Yunanca kitabe bulunmaktadır:

1. "Ben alçakgönüllü Bayan Tamar, Yamaç bağlarını şu benim inşa ettiğim ibadethaneye bağışladım. Ben (ona) Siara Phantenes'ten satın aldığım bağı bağışladım". (7)

Bu kitabeden kilisenin Tamara tarafından inşa edildiği ve orada bulunan ve Siara Phantenes adlı birisinden satın aldığı Yamaç bağlarını ibadethaneye bağışladığı anlaşılmıştır. Bayan kelimesi Yunanca Kiria kelimesi olarak yazılmaktadır. Kiria kelimesi Yunanca'da yönetici bayan (prenses) anlamına gelmektedir. Kilise ile ilgili mevcut İngilizce kaynaklarda karşılaşığımız Lady ve Princess unvanları da bundan kaynaklanmış olabilir. http://wwww.cappadociaonline com./georgetr.html adlı internet sitesinde kilisenin kuzeybatısındaki nişinde yer alan kitabesinde 2 Tamara isimli bir Gürcü prensesin bu kiliseyi yaptırdığını yazmaktadır. (8)

Elimizdeki bilgilere göre kitabe şöyledir:

2. "Bu ibadethane saygıdeğer, büyük cefakar (şehit) Aziz Giorgi adına inşa edilmiş olup zengin bir şekilde donatılmıştır. Amirarzes Basileios, eşi... ve Bayan Tamar'ın bağışladıkları karşı tarafta gösterilmiştir". (7)

Bu kitabeden kilisenin Aziz Giorgi adına inşa edildiği ve Amirarzes Basileios ve Bayan Tamara tarafından zengin bir şekilde süslendiği anlaşılmaktadır. "Basileios eşi" ifadesinden sonra kitabe okunmamaktadır. Ondan sonra "ve Bayan Tamar" ifadesi gelmektedir. O yüzden Lafontaine Dosogne ve diğerleri Tamara ve Basileios'u karı koca sayıyorlar (9). Biz bu düşünceyi kesin doğru kabul edemeyiz. Çünkü bir sonraki kitabede şunu okuyoruz:

3. "Bu en şerefli kilise kutsal ve büyük cefakar(şehit) Aziz Giorgi'ye ayrılmıştır. O burda gösterilen Bayan Tamar ve onun emiri Basileios Giagoupes'in yardımlarıyla büyük isteği özenle olağanüstü bir şekilde süslenmiştir. Hazretleri, en yüce ve büyük sultan Mesud'un hakimiyeti altında, Andronikos'un Romalıları yönettiği zaman". (7)

Burada Basileios'un Tamara'nın bir emiri olduğu açık bir şekilde ifade edilmiştir. Onların karı-koca olduklarından hiç bahsedilmemiştir. Ama karı-

koca olsalar da, belli ki Tamara'nın Basileios'a üstünlüğü var. Çünkü Basileios ona bağlı bir amirdir.

Duvarda görüntülenen Basileios Türk elbiseleri (kaftan ve turban) taşıyor. O yüzden bazı kaynaklara göre o Selçuklu sultanlarına hizmet ediyordu (Kapodokya 1072'den itibaren Selçuklular'ın hakimiyeti altındaydı).[7] Ama bize göre bu olasılık çok düşük. Çünkü orta çağlarda Selçukluların en yüksek makamlardan olan Emir-i Arz'ın (bugünkü milli savunma bakanı) görevinin gayrimüslim ve Türk olmayan kişiye verilmesi güç görünüyor.

Amir unvanı Gürcüler için hiç de yabancı değildir. Gürcüstan emir (amir) terimiyle Arap hakimiyeti altına girdikten sonra 8. yüzyılda tanışmıştır. 9. yüzyılda emir unvanı taşıyan ilk Gürcü yönetici olan Rustavi Emiri Liparit'den bahsedilmektedir. Arap hakimiyetinden kurtulduktan sonra 1122'den 12. yüzyılın sonuna kadar Tbilisi'nin Gürcü yöneticilerine de amir unvanı veriliyordu. Amir Arapça'dan kalma bir ünvandı. Amirler Gürcüstan kralının görevlileri idiler. Amir ünvanına Tbilisi dışında Kutaisi, Dmanisi, Tshinvali ve diğer şehirlerde de rastlıyoruz (1385).

Böylece Emir Basileios Gürcü de olabilir. Biz Giagoupes'in ne olduğunu bilmiyoruz. Bu soyadı ya da unvana ne Gürcülerde ve Yunanlılarda, ne de Türklerde ve Moğollarda rastlıyoruz.

Kitabeden Kilisenin Selçuklu Sultanı Mesud ve Bizans İmparatoru Andronikos'un hakimi sırasında inşa edildiği anlaşılmaktadır. Bizans İmparatoru II. Andronikos (Paleogos) ülkesini 1288-1328 yılları, Selçuklu Sultanı II. Mesut ise ülkesini 1284-1298 ve 1302-1308 yılları arasında yönetmiştir. O yüzden Murat Ertuğrul Gülyaz ve İrfan Ölmez ve diğer Aziz Giorgi Kilisesinin inşa tarihini 1283-1295 yılları olarak belirledikleri için haklı olmalılar.[5] Benzer kitabeye kilisenin bir başka yerinde daha rastlıyoruz:

4. "Büyükler arasında en büyüğü, yüceler arasında en yücesi: Büyük Sultan Mesut zamanında, Efendimiz Andronikos Romalıları yönetirken" (7)

Burada sıfatlar dikkatimizi çekiyor. Burada ve daha önceki kitabelerde Sultan Mesud için sıfatlar esirgenmiyor. Bu doğaldır. Çünkü kilise onun ülkesinde inşa ediliyordu. İmparator Andronikos için ise ancak "Efendimiz" sıfatı kullanılmıştır. Andronikos'un onların gerçek efendisi olduğunu düşünmemeliyiz. Bu herhalde bir jestti. Çünkü, birincisi, Kapadokya asırlar boyunca Bizans'a ait topraktı ve ikincisi, Bizans imparatoru her Ortadoks için ayrı önem taşımaktaydı.

Mezar taşındaki bir başka kitabede ise şu ifadeler yer alıyor.

5. "Ruhumuzu günahlardan arındır, öyle ki bir ruh adanın ruhu kadarındır... senin hizmetkârın". (7)

Bu kitabe herhalde orada gömülmüş kişiye aittir. Maalesef orada herhangi bir isimden bahsedilmemektedir.

Kilisenin duvarlarında yer alan Aziz Giorgi, Tamara ve Basileios tasvirleri üzerinde durmak istiyoruz. Fresk epeyce bozulmuştur. Yüzleri hemen hemen görünmüyor. Ortada Aziz Giorgi duruyor. O, sağ elinde mızrak, sol elinde ise bezekli (motifli) kalkanı tutuyor; dışardan kemerli altın rengi zırh gömleği ve bordo rengi harmaniye giymiş. Altın rengi zırh içinde entari giymiş.

Aziz Giorgi'nin solunda Tamara duruyor. O, Aziz Giorgi'ye yönelmiş ve elinde kilisenin maketini tutuyor. Böylece kilisenin Aziz Giorgi'ye sunulduğu gösterilmiştir. Tamara'nın başı beyaz baş örtüsüyle örtülmüştür, yanlarında siyah saçlar görünüyor. Yeşil bir gömlek giymiş. Dosogne'ye göre bu bir Bizans elbisesidir.[9] Tamara'nın başının etrafında koyu renk gölge mevcuttur. Tamara'nın yüzü bozulmuştur. Boyu, Aziz Giorgi'nin omuzlarına kadardır.

Kapadokya'da kullanılan Gürcü Şarap Testisi

Aziz Giorgi'nin sağında Basileios duruyor. Onun sakallı bıyıklı yüzü daha iyi korunmuştur. Yukarıda vurgulandığı gibi Türk elbiseleri olan kemerli beyaz kaftan ve turban taşımaktadır. Bu elbiseler o zamanki moda olabilir (II. Irakli ve çeşitli zamanlarda diğer önde gelen Gürcülerini hatırlayalım). Basileios da Aziz Giorgi'ye doğru yönelmiş ve ellerini de ona uzatmıştır. Onun boyu da Tamara gibi Aziz Giorgi'nin omuzlarına kadardır.

Tamara'nın etrafında ve Basileios'un üstünde de yer yer bozulmuş Yunanca kitabeler mevcuttur (Bunlardan yukarıda bahsettik).

Sözkonusu Tamara kim olabilir? Biz bu Tamara'yı 13. yüzyılın Gürcü kraliyet ailesinde aramalıyız. Çünkü Kiria kelimesi yönetici, bayan ve prenses anlamında kullanılmaktadır. Hem de onun kendi amiri var. Ayrıca Selçuklu hakimiyeti altında olan Kapadokya'da kilisenin inşası ve ona toprağın bağışlanması için gereken imkân, etki ve güce sahipir.

Şunu da belirtelim ki, o zaman Kapadokya'da artık kilise inşa edilmiyordu. Bizce ne kadar zengin olursa olsun Tamara adlı sıradan bir şahısa orada kilisenin inşaatı için izinin verilmesi çok güç olacaktı. Belli ki, bir istisna yapılmıştır. Kilisenin Gürcüler için çok önemli olan Aziz Giorgi adına inşa edilmesi de önemli bir husustur.

O dönemin Gürcü kraliyet ailesinde iki Tamara mevcuttu. Birincisi Rusudan'ın kızı Tamara (Krali-

çe Tamara'nın torunu); İkincisi ise Kurucu Davit'in kızı Tamara idi.

Her iki Tamara'nın hayatına bir göz atalım.

Rusudan'ın kızı Tamara 1224'te doğdu. 1236'da Anadolu Selçuklu Sultanı Giyaseddin II. Keyhusrev ile dinden dönmeme şartıyla evlendirildi. Bu Tamara Türkiye'de Gürcü Hatun adıyla bilinmektedir.

Anadolu Selçuklu Devletinin başkenti Konya idi. Sarayda Tamara'nın etkisi büyüktü. Sultan 1236'da bastırdığı paralara Tamara'nın yüzünü simgesel olarak (Arslan burcunda güneş) yaptırmıştı. Böylece Doğu'da Şir-u-Hurşit (Arslan ve Güneş) olarak bilinen simge yaratılmıştır. Sonra bu simgeyi diğer Selçuklu sultanları da kullanmıştır. Simge daha sonra İran'da da yerleşmiştir. Keyhusrev bir süre sonra eşi Tamara'ya zorla İslam'ı kabul ettirmiştir.

Sultanın ölümünden sonra ülkede hakimiyet İran asıllı Vezir Müeyyidüddin Süleyman Pervane'nin eline geçmiştir. Pervane, o zamanki geleneklerine göre sultanın dul eşi Gürcü Hatun'la evlenmiştir. Gürcü Hatun'un Mevlana Celaleddin Rumi ile dostluğu vardı. Onun isteği üzerine Rumi'nin ilk portresi yapılmıştır. Onun çabaları sonucunda Selçuklu mimarisinin gözdesi Mevlana'nın yeşil türbesi inşa edilmiştir.[2]

Maalesef Gürcü Hatun'un vefat tarihi belli değildir. Onun Hristiyanlığa dönüp dönmediği de bilinmiyor. Kilisenin inşaatı zamanında 59-71 yaşlarında olmalıdır.

Ünlü Gürcü tarihçisi İvane Cavahişvili'ye göre kurucu Davit Ulu kızı Tamara 1251'da ya da ona yakın bir tarihte doğmuştur. O, Oseyalı Altun'un Davit'e doğurduğu ikinci gayrimeşru çocuktu. Jamtaağmtsereli şöyle yazıyor: "Kızı doğurdu ve ismini Tamara koydu".[3]

Kapodokya'dan bir görünüm

Jamtaağmtsereli'ye göre Gürcüstan'a gelen Moğol Hükümdarı Argun, Davit'in kızı ve II. Dimitri'nin kızkardeşi Tamara'yı II. Dimitri'den kendi oğlu için istemiş ve gerekçe olarak Kurucu Davit'in kendisine verdiği sözü göstermiştir. Gürcü kralı bu teklifi beğenmemiş "Büyük ızdırap çekti ve ruhun acısıyla bir güç arayıp kendi Hristiyan kızkardeşinin bir putperestle evlenmesini istemiyordu. Ama bir çaresi yoktu, çünkü babası ona vermişti. Argun'un oğluna verdiler ve bir düğün düzenlediler". Argun, düğünden sonra çöle dönmüş, oğlunu ise Kral Dimitri'nin yanına bırakmış. İvane Çavahişvili'ye göre bu olay 1278'de meydana gelmiştir.[3]

Argun öldükten sonra oğlu Gürcüstan'dan gitmiş, eşi Tamara'yı Tbilisi'de bırakmıştı. Tamara ise durumdan faydalanarak Mtiuleti'ye kaçmış. Çünkü "gavur ve putperest" olan eşini sevmiyordu. Sarayda yüksek makamlara yeni çıkmış Sadun Mankaberdeli, durumu öğrenince o zamanki Moğol geleneklerine göre pazarlık yaparak Tamara'yı satın almıştır.[4]

Jamtaağmtsereli'ye göre Sadun Mankaberdeli Moğol komutanı Mangu-Demur'un ölümünden kısa bir süre sonra vefat etmiş. İvane Cavahişvili şöyle diyor: "Bundan anlaşılıyor ki, tarihçi Sadun Atabegi Mankaberdeli'nin ölümü Kasım 1281'den sonra 1 Nisan 1282 tarihine kadar meydana gelmiştir. Gerçekten de Ermeni kaynaklarında da Sadun 1280'den sonra hayatta gösterilmemiştir ve böylece yukarıdaki bilgin bilgimi doğru olduğu anlaşılmaktadır.[3]

Kurucu Davit'in kızı Tamara'nın sonraki yaşamı ve ölüm tarihi bilinmemektedir. O, kilisenin inşası zamanında 32-44 yaşları arasında olmalıdır.

Bu noktadan sonra araştırma sanki çıkmaza giriyor, ama Gürcü Jamtaağmtsereli'nin önemli bir bilgisi mevcuttur. O dönemde Gürcüstan ve Anadolu Selçuklu Devleti (ve dolayısıyla ona bağlı Kapadokya da) de Moğalların hakimiyeti altındaydı. Jamtaağtsereli'ye göre yaklaşık 1291'de Anadolu Selçuklu Devletinin yöneticisi Moğol hükümdarı Geyhatu'ya karşı ayaklanmıştır. Geyhatu kendi birliklerini toplayıp Dimitri oğlu Davit'i de yanına çağırmış ve Anadolu'ya saldırmış. Orada isyan eden şehrin (Kaynakta Tunğuzala) işgali kolay olmamış ve kuşatma dört ay sürmüş. Moğollar ve Gürcülerin birleşik ordusu şehri ancak beşinci ayda alabilmişler. Dimitri oğlu Davit orada yaşayan Hristiyanlara sahip çıkmış ve şehrin işgali sırasında onları saldırılardan korumuş. Şehir 1292'de işgal edilmiştir.[3]

Bize o dönemde Gürcülerin Kapodokya'da Aziz Giorgi Kilisesi'ni inşa etme olası olasılığı büyüktür. İzin Moğol hükümdarı Geyhatu'dan kolayca alınacaktı. Çünkü kendisi Müslümanlara karşı savaşırken Yahudiler ve Hristiyanları destekliyordu. Sultan Mesud tarafından iznin alınması ancak formalite olacaktı. Çünkü Türk Tarihi *Ansiklopedisi*'ne göre II. Mesut ve o zamanki diğer Sel-

çuklu Sultanları artık Moğolların elinde birer kukla idiler. [6]

Biz kilisenin hangi Tamara tarafından inşa edildiğini tam bilmiyoruz. O zaman Rusudan'ın kızı Tamara daha yaşlı olmalıydı. Hem de Hristiyanlığa dönüp dönmediğini bilmiyoruz (Hristiyan olmayan biri kilise inşa edemezdi). Davit'in kızı Tamara'nın ona göre üstünlüğü var. O, daha gençti Anadolu seferine katılan Dimitri oğlu Davit'in halası idi ve hem de Hristiyandı. 30 yaşında dul olan kralın kızkardeşi bir kez daha evlenebilirdi ve onun eşi Amirspasaları ya da Emir Basileios olabilirdi

Basil ile ilgili durum daha belirsizdir. O, bir yerde Emir-i Ariz (Yunanca Amirarzes), bir başka yerde ise sadece Emir olarak gösterilmiştir. Emir-i Arz'in Gürcücesi Amirspasalari'dir. Gürcistan'da kral savaşa katılamadığı zaman komutanlık yetkisi Amirspasalari'ye veriliyordu. Örneğin, kraliçe Tamara, Gürcistan birleşik ordusunu İran'a gönderdiği zaman komutanı yetkisini Amirspasalari'ye vermiştir[4] Böylece Amirspasalari ancak kraliyet ailesine bağlı bir kişi olabilirdi. Anadolu'ya Dimitri oğlu Davit gitmiştir. Ama o henüz bir kral değildi. Moğol hükümdarı, ona Anadolu'da gösterdiği kahramanlıktan sonra Gürcistan krallığı vermiştir ve Tbilisi'ye döndükten sonra onu Gürcistan kralı olarak takdis etmiştir[5] Belli ki bu durumda formalite de olsaydı ordunun Amirspasalari'ye ihtiyacı olacaktı ve o göreve Basileios getirilmiş olabilirdi. Kitabede Amirspasaları'nın yerine Amirarzes ifadesi kullanılmıştır. Çünkü orada yaşayanlar Gürcüce "Amirspasaları"nın kim olduğunu anlayamazlardı Kitabenin Yunanca olması da bundan kaynaklanmış olabilir.

Kilisede Dimitri oğlu Davit resmlenmemiştir ve bu doğaldır. Çünkü onun henüz resmi bir statüsü yoktu.

Gürcülerin 13. yüzyılda Kapadokya'da etkisi açıktır. Hatırlayalım ki, Mısır sultanları o zamanki Gürcü kraliçesine mektup yazarken onlara "Rum ve İran ülkelerinin koruyucusu" olarak hitap ediyorlardı.[6] "Rum Ülkesi" o dönemde Kapadokya'yı da içermekteydi.

Araştırmacılara göre Kapadokya'da, üzerinde inşa edenlerin kimliklerini yazan kiliselerin sayısı çok azdır. Istisnalardan bir tanesi Belisırma Aziz Giorgi kilisesi'dir. Gürcüler Kapadokya'da başka kilise ya da kiliseler de inşa etmiş olabilirler. Gürcüler eski zamanlardan beri Kudüs, Yunanistan, Suriye, ve Kıbrıs gibi yerlerde kilise ve manastırlar inşa ediyorlardı. Konuya manastır yaklaşırsak Azize Nino ve Aziz Giorgi'nin yurdu olan Kapadokya onların dikkatlerinden kaçamazdı.

Belisırma Aziz Giorgi Kilisesi hakkında halen birçok şey belirsizdir. Birçok soruya konunun daha iyi araştırılmasından sonra cevap verilebilir. Kilisenin yerinde incelenmesi gerekir. Mevcut bilgilere göre kilisenin ayrıntılı incelenmesi yapılmamıştır. Bizce bu araştırmanın devam etmesi gerekir.

Kaynakça:

1) "Gürcü Sovyet Ansiklopedisi", cilt 1, Tbilisi, 1975.

2) "Gürcü Sovyet Ansiklopedisi", cilt 4, Tbilisi, 1979.

3) Cavahişvili, İvane, "Gürcü Ulusunun Tarihi", Üçüncü kitap, Tbilisi, 1966.

4) Cavahişvili, İvane, "Oniki Ciltlik Çalışmalar", cilt 6, Tbilisi, 1982.

5) Gülyaz M.E., Ölmez İ. *Kapadokya*, Nevşehir, 2001.

6) *Türk Tarihi Ansiklopedisi*, 1991.

7) http://www.olamanhotel.com/church-kirkdamalti.html, 27.09.2002.

8)http://www.cappadociaonline.com/georgetr.html, 03.10.2002.

9) Dosogne J.L. "Notivalles notes Cappadociennes", "Beyzantion", Tome XXXIII(1963), Bruxelles, 1963.

BİROMAK

BÜRO MAK. VE KIRTASİYE SAN. TİC. LTD. ŞTİ.

BÜRO MARKET

Tuncer ORHAN

MERKEZ: Rıhtım Cad. Misakı Milli Sok. No:58 Kadıköy - İST
Tel: (0216) 418 8088 338 44 35
ŞUBE: Halitağa Caddesi No:17 Kadıköy İST
Tel: (0216) 345 23 25 - 345 37 84 Fax (0216) 346 24 59

HEWLETT PACKARD
Panasonic Telefon-Fax
OKI
LEITZ MANU
Pelikan
Brother Yazı Makinası-Fax
CASIO Hesap Makinası
Damga Pulu

Gürcü Atasözleri ve Deyişleri

Giorgi ZUMBADZE *

(Geçen sayıdan devam)

19. ავის მოქმედებაც კარგი გამგონე უნდაო.
Kötüyü söyleyene de iyi duyan kulak gerek

20. აგკაცობა არაგან არ შორდება.
Kötülük yerde kalmaz.

21. აგშა ძაღლმა არც თვითონ შეჭამა და არც სხვას აჭამაო.
Kötü köpek ne kendisi yedi, ne de başkasına yedirdi.

22. აგსა კაცსა ავი სიტყვა ურჩევნია ხელთა გულსა.
Kötü insan, kötü sözünü canından, kalbinden üstün tutar.

23. აგსა კარგად გერგან შესცვლის, თავსა ახლად გერგან აშობს.
Hiç kimse kötüyü iyiyle değiştiremez, kendini yeniden var edemez

24. მხოლოდ ახრი ადლევს ენას მნიშვნელობას.
Dile anlam kazandıran fikirdir.

25. ათასად კაცი დაეფასდა, ათათასად = ზნეობლობა, თუ კაცი კაცად არ ეროგა = რას არგებს გვარიშვილობა.
İnsanın değeri binse terbiyesi onbindir. Değersiz adamın asaleti de para etmez.

26. ათას სიკეთეს ერთი წყენა ჰკარგავს.
Bin iyiliği bir kötülük yok eder.

27. ალალი შრომა სიღარიბის მტერია.
Helal emek fakirliğin düşmanıdır.

28. ათასჯერ გაგონილს ერთხელ ვაგონილი სჯობიაო.
Bin kez duymaya bir görme yeğdir.

29. ამდენ ადამიანს თავდალმართიც გქნებაო.
Her yokuşun bir inişi vardır.

30. ამაჩეს მგლისაო, მოეშინა კბენისაო.
Affedilen tilki ısırmayı arttırır.

31. ასისოლა ქვა და მოეშვერა თავსაო.
Attığı taş kendi başını yardı.

32. არა გწია ზაქარია, ცივი შქალიც შაქარია.
Eğer açsan Zekeriya, soğuk çadi (mısır ekmeği) de şeker gelir sana.

33. არავის სანთელი მუდამ ანთებული არ ეწვებაო.
Kimsenin mumu sürekli yanmaz.

34. არამად ნაშოვნი არამად წავიდა.
Haydan gelen huya gider.

35. არ გათეთრდების ყორანი, რაგინდ რამ სენი ქნიანო.
Kara kargayı bin kere de kumla ovsan, ağarmaz

36. არ დავიწყება მოყვრისა, არადეს გვიზამს ზიანსა.
Iyilik yapanı unutmamak zarar getirmez.

37. არა ვარგა უსაზომი.
Ölçüsüzlük iyi değildir.

38. არა შეხდა მწვერა ხესა, არა ოდეს გვირა ძახა.
Keklik ağaca konmakla asil olmaz.

39. არც არავის ყმა ვყოფილვარ, არც არავის ყმად მყოლია, ძველი პური ძველი ღვინო წლით=წლობამდე გამყოლია.
Ne kimsenin uşağı oldum, ne de benim uşağım oldu: eski şarap, eski ekmek yıldan yıla yetmiş bana.

40. არც არა თავად იცოდა, არც არას სხვასა ჰკითხავდაო.
Ne kendi bilir, ne başkasına sorar.

41. არც კაცი ვარგა, რომ ცოცხალი მკვდარსა ეშუაგესის, იყოს ხოვნელში და სიფლისთვის არა იწრუნის.
İnsan olur mu: yaşarken ölüye benzesin de yaşadığı memleketine özen göstermesin?!

42. არც თავისთვის უნია ღმერთის და არც სხვისთვისაო.
Ne kendine hayrı var ne başkasına.

43. არცოდნა = არცოდვაო.
Bilmemek günah değil.

44. ახე ვქნა მანასეო, ხან ახე და ხან ასეო.
İşte benim Manaseri (erkek ismidir), kâh böyle, kâh şöyle.

(Devam edecek)

* Giorgi ZUMBADZE'nin "SEÇILMIŞ ATASÖZLERI VE DEYIŞLER" adlı kitabın Çevirenler: Naira KAÇARAVA-Özbey İMAMOĞLU

Gürcüce Fiillerin Karşılaştırılması

Özlem AKALTUN (KURDIKIDZE)

İMERHEVİ GÜRCÜCESİ	GÜRCÜSTAN GÜRCÜCESİ	TÜRKÇE

Şimdiki Zaman (ეხლანდელი დრო)

ვდგები	ვდგები	kalkıyorum
დგები	დგები	kalkıyorsun
დგება	დგება	kalkıyor
ვდგებით	ვდგებით	kalkıyoruz
დგებით	დგებით	kalkıyorsunuz
დგებიან	დგებიან	kalkıyorlar

Geçmiş Zaman (წარსული დრო)

ავდექ	ავდექი	kalktım
ადექ	ადექი	kalktın
ადგა	ადგა	kalktı
ავდექით	ავდექით	kalktık
ადექით	ადექით	kalktınız
ადგნენ	ადგნენ	kalktılar

Gelecek-Geniş Zaman (მომავალი-განუსაზღვრელი დრო)

ავდგები-ავდგები	ავდგები	kalkacağım-kalkarım
ადგები-ადგები	ადგები	kalkacaksın-kalkarsın
ადგება-ადგება	ადგებ	kalkacak-kalkar
ავდგებით	ავდგებით	kalkacağız-kalkarız
ადგებით	ადგებით	kalkacaksınız-kalkarsınız
ადგებიან-ადგებიან	ბიან	kalkacaklar-kalkarlar

Şimdiki Zaman (ეხლანდელი დრო)

ვწევები	ვწევები	yatıyorum
წევები	წევები	yatıyorsun
წევება	წევება	yatıyor
ვწევებით	ვწევებით	yatıyoruz
წევებით	წევებით	yatıyorsunuz
წევებიან	წევებიან	yatıyorlar

Geçmiş Zaman (წარსული დრო)

დავწექ	დავწექი	yattım
დაწექ	დაწექი	yattın
დაწვა	დაწვა	yattı
დავწექით	დავწექით	yattık
დაწექით	დაწექით	yattınız
დაწვნენ	დაწვნენ	yattılar

Gelecek-Geniş Zaman (მომავალი-განუსაზღვრელი დრო)

დავწევები-დავწევები	დავწევები	yatacağım-yatarım
დაწევები-დაწევები	დაწევები	yatacaksın-yatarsın
დაწვება-დაწვება	დაწვება	yatacak-yatar
დავწევებით-დავწევებით	დავწევებით	yatacağız-yatarız
დაწევებით	დაწევებით	yatacaksınız-yatarsınız
დაწვებიან-დაწვებიან	დაწვებიან	yatacaklar-yatarlar

Şimdiki Zaman (ეხლანდელი დრო)

ვრბივარ	ვრბივარ	koşuyorum
რბიხარ	რბიხარ	koşuyorsun
რბის	რბის	koşuyor
ვრბივართ	ვრბივართ	koşuyoruz
რბიხართ	რბიხართ	koşuyorsunuz
რბიან	რბიან	koşuyorlar

Geçmiş Zaman (წარსული დრო)

ვირბინე	ვირბინე	koştum
იარბინე	იარბინე	koştun
იარბინა	იარბინა	koştu
ვირბინეთ	ვირბინეთ	koştuk
იარბინეთ	იარბინეთ	koştunuz
იარბინეს	იარბინეს	koştular

Gelecek Zaman (მომავალი დრო)

ვირბენ-ვირბენ	ვირბენ	koşacağım-koşarım
იარბენ-იარბენ	იარბენ	koşacaksın-koşarsın
იარბენს-იარბენს იარბენს	იარბენს	koşacak-koşar
ვირბენთ-ვირბენთ	ვირბენთ	koşacağız-koşarız
იარბენთ-იარბენთ	იარბენთ	koşacaksınız-koşarsınız
იარბენენ	იარბენენ	koşacaklar-koşarlar

NOT. Koşmak fiili İmerhevi Gürcücesinde "Wenva" şeklinde kullanılırken, Sinatle Yayınlarından çıkan Gürcüce-Türkçe Kısa Sözlük'te, koşmanın karşılığı olarak "gaqceva" şekliyle yer almış, Türkiye-Gürcüstan Dostluk ve Dayanışma Vakfı'nın Gürcüce ders kitabında ise "sirbili" koşmak fiili olarak karşımıza çıkmaktadır. İmerhevi Gürcücesinde "gaqceva" kaçmak, "sirbili" ise yürümek anlamında kullanılmaktadır.

KÖSELER TEKSTİL
İmalat Sanayi A.Ş.

Dursun KÖSE
Metin ÇAKIR

Merkez: Yıldırım Beyazıt Cd. Aksu Center No:85 Kat:3 Yenibosna/İST
Tel.: (0212) 55234 22/653 5639
(0212)65464 86/6535409
Fax: (0212)5523352

İmalat: Kocasinan Merkez Mh. Mahmutbey Cd. No: 199 Bal Sk. Kuralağlu Center Kat: 6 Bahçelievler/İST.
Tel.: (0212)474 9520 (3 Hat)
Fax: (0212) 474 9500
Köselertekstil2000@hotmail.com

Çveneburi Mani

Enver YİĞİT

1928 yılında çekilmiş fotoğraf. Ortada, Batumi'un Bako köyünden gelmiş Şerif oğlu Ramiz Momtsvareli (Enver Yiğit'in babası) ve eşi Elmas hanım,
Arkada: çocukları Zihni, Kazım, Cafer, Hasan
Önde: Enver (9 yaşında manyi söyleyen) ve Cevat Yiğit

ÇVENEBURİ MANİ

ჩვენებური ლექსი

უწინდოსი ბრძანდებოდა
ჰაზრეთი სულეიმანი,
ნასიჰათსა მივცეთ ყური
თუ გვაქს დინი იმანი

ჩვენებო თუ ჩემი ნენეო,
მაგ ენით თუ ყველას აწყენ
საქმე დაგრჩა ფუჭნაყი.
მძივალ ღერახათ მაიდანში
ძირში გეორეკა ენავო.

აბუდლებულო ინსანო,
რაღა დუნიას ეპრიალები?
ხა წუნდენ ჩვენი ქვეყნები?
მოყვარე ჩვენიანები.

სიკდილს არვინ გუდურჩება,
არს ავრიპა არს ყრალი,
არს და დუნიის ნატოლები...

მიქმეღი: ენვერ იღით მიმწვარელი,
ქალაქ ინეგოლში 83 წლისა.
შემდგენელი: მუსთაფა იაქუთ.

Utsindoşi brdzandeboda
Hazreti Suleymani,
Nasihatsa mivtset kuri
Tu guaks dini imani

Nenevo tu çemo menevo
May enit tu kvelas artskeni
Sakine dipirça penava
Mihval ğeresat moevidanşi
Dzirşi getreva enavo

Abudlebulu insanı
Rağa donias eprialebi?
Sa tsevden çveni dzvelebi?
Mokvare Biçveniamebi

Sikdils arvin gudurçeba,
Ars avropa ars krali,
Ars da duniis natolebi...

Eskiden vardı,
Hazreti Süleyman
Nasihata kulak verelim,
Varsa eğer din, iman.

Nenem ah nenem,
O diline herkesi güçendirirsin
İşin sonu kötü.
Arasat meydanına çıktığında
O dilin yerlerde sürünecek

Ey aptallaşmış insan, D
Daha ne dünyayı düşünüyorsun?
Eskilerimiz nereye gitti?
Bizim sevdiklerimiz.

Ölümden kimse kurtulamaz,
Ne Avrupa ne de Kral,
Ne de dünyanın yaşıtları...

Mtkmeli: Enver Yiğit Mamtzvareli
Kalak İnegölşi, 83 Tzlisa,
Şemdgeneli: Mustafa Yakut

Söyleyen: Enver Yiğit Momtsvareli
İnegöl'de, 83 yaşında
Derleyen: Mustafa Yakut

GÜRCÜCE - RUSÇA - İNGİLİZCE TERCÜME
YAPILIR - DERS VERİLİR
REAL TERCÜME: (0212) 231 79 28 / 233 56 82

Gürcülerde Halk Dansları-9

Oğuz MEDETOĞLU

(Geçen sayıdan devam)

2. HAREKETLER

Hareket 1

"ŞESASVLELI-Başlangıç"

Ölçü 5/4 ya da 5/8

Poz. 1

Hazırlık=Eller birleştirilerek aşağıda ayaklar yarı parmak üzerinde bitişik (VE) (BİR-VE) iki taban üzerine vurgu ile in (İKİ) Önceki sayıyı vurgusuz tekrarla (ÜÇ-VE) Birinci sayıyı tekrarla

Bu hareketlerde, (BIR) sayısından sonra süresi yaklaşık iki sekizlik kadar küçük bir bekleme (es) vardır.

Hareket 2.

"SASVENO-Dinlenme"

Ölçü 5/4 ya da 5/8

Poz.1

Hazırlık=Eller birleştirilerek aşağıda ayaklar yarı parmak üzerinde bitişik (VE) (BIR-VE) iki taban üzerine vurgu ile in. (İKİ) (Sola doğru ilerlemek için) sol ayağı, dizden bükerek yarı parmak üzerine kaldırırken sağ ayak topuğunu içeriye doğru önce kaldır, sonra aşağıya indirerek hareket ettir.

(ÜÇ-VE) Sol ayak tabanını küçük bir itme sonra da kendine çekme ile, iki ayak arası bir omuz genişliğinde olacak şekilde vuruşla koy

Sonraki ölçülerde (BIR) sayısını sağ ayağın tabanını kaydırarak sol ayağın yanına koyacak biçimde uygula.

Sağa doğru ilerlemek için yukarıdaki hareketi tam ters yöne ve ters ayakla uygula.

Ellerin durumu: (BIR-VE) aşağıda (IKI) önde-aşağıda, (ÜÇ-VE).

Aşağıda biraz geride şekilde öne-geriye az sallandırılır. (RESİM 7)

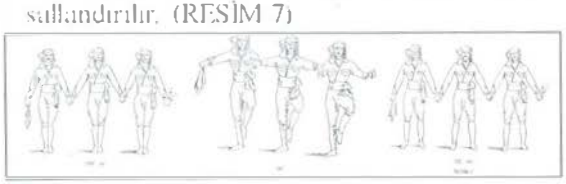

Resim 7

Hareket 3

"ÇDOMSASVENO-Çapraz dinlenme"

Ölçü 5/4 ya da 5/8

Poz.1

Hazırlık: Ayaklar yarı parmak üzerinde bitişik eller aşağıda (VE) (BİR-VE) Tam tabana vurgu ile in (İki ayakla) (İKİ) Sol ayağı dizden bükerek öne getir aynı anda sağ ayak topuğunu yerden kaldırarak içeriye doğru çevirip yere vur. (ÜÇ-VE) Sol ayağı ayakların burunları birbirine değecek topukları ise birbirinden oldukça fazla açılacak biçimde çapraz olarak sağ ayağın önüne getir.

İkinci ölçüden başlayarak sonraki ölçülerde (BİR-VE) sayısı: Sağ ayağı dışa itip topuk içe döndürülerek tabanı vurgu ile koy; aynı anda sol ayağı topuk dışarıda kalacak biçimde olduğu yerde bırak; biçiminde gerçekleştirilir. (RESİM 8)

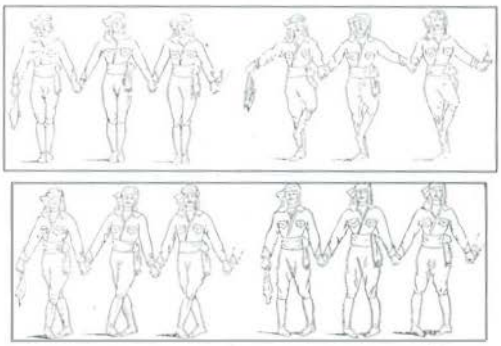

Hareket 4 Resim 8

"PARULA AN MALULA-Gizlenme ya da Saklanma"

Ölçü 5/4 ya da 5/8

Poz.2

Hazırlık: Dizler dışa doğru açık yarı çömelerek vücut ağırlığı iki ayakta eşit, bakışlar yürüyüş yönünde. (BİR-VE) Sağ ayakla başlayarak sağa bir adım at. Aynı anda sol ayak tabanını sola yürüyüş yönünün tersine doğru hafifçe kaydır. Vücut sağa dönük ve hareketsiz. (İKİ) Sağ ayak tabanını yürüyüş yönünün tersine doğru biraz kaydır. Aynı anda sol ayağı yerden dize hafifçe bükerek kaydırırken tabanını sağ ayak bununa yaklaştır. (ÜÇ-VE) Sağ ayak hareketsiz sol ayak tabanını sağ ayağın burnunun önüne dokunacak ve iki ayak tabanı çapraz olacak biçimde koy. (RESİM 9)

Resim 9

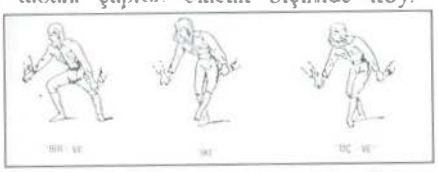

Bu hareketler, Horumi'nin en önemli hareketlerinden biridir. Oyun düzenlemesinde çeşitli hareketleri birleştirmede kullanılır. Bu nedenle öğreticilere ve dansçılara özenle öğretilmelidir. Hareketi gerçekleştirirken sıçramalar yapılmalı, vücut yumuşak bir biçimde öne eğik tutulmalıdır.

Bu hareket her iki tarafa da gerçekleştirilebilir

(Devam edecek)

Ünye Gürcüleri

Ünye'li Gürcülerin (Kartvelilerin) Gelenek ve Görenekleri, Dilleri, Yemekleri, Hikayeleri, Atasözleri, Türküleri, Manileri.

Murat ŞAHİN

Ünyeli Gürcüler Hakkında Genel Bilgiler

Ünye'de yaşayan Gürcülerin büyük çoğunluğu 1293 (1877-78) Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra Batumi, Acara ve Maçaheli'nden gelmişlerdir. Göç daha sonra eskisi kadar yoğun olmasa da devam etmiştir. İlkin Ünye kıyılarına gelen Gürcüler orada çok fazla barınamamışlardır. Sıtma nedeniyle daha yükseklere yerleşmişlerdir. Maçaheli'li Gürcüler, göç eden Gürcüler içinde en yüksek yerlere yerleşenlerdir. Geldikleri yerdeki gibi bir iklim aramışlardır. Acaralı Gürcülerse nispeten daha aşağılara, Batumi'dan gelenler ise sahile daha yakın yerlere yerleşmişlerdir. Zaten gelenler genelde 5 hane ile 40 hane arasında toplu olarak yerleşmişlerdir. Ünye'ye geldiklerinde Rumlar ve Ermeniler de o yörelerde yaşamaktadırlar. İlk geldiklerinde bir süre çadırlarda yaşamışlardır. Bölgeye ilk gelen Gürcülerin yaşadıklarını, Yenikent Meliktepe Mahallesinde yaşayan ve yaşı 90'ı aşmış bir yaşlıdan dinleyelim:

"Batumi'ye Ruslar girince Kibar Ağa 30 hane ile birlikte oradan ayrılmış. Bugünkü Ekincik köyünün arka tarafındaki Düztepe denen yere 15 tane çadır kurulmuş. Bölgede de Rumlar yaşıyormuş. Rum papaz Pazar günü Meliktepe'den 10 kişilik bir öğrenci grubuyla iner, Ekincik'teki kilisede ayin yaparmış. Çocuklara da çeşitli renklere boyanmış olan haşlanmış yumurta dağıtırmış. Kibar Ağa Cuma namazı için Nurettin Köyüne gitmiş. Oradaki köylülerle camide tartışma çıkmış. Sen nasıl çoluk çocuğu yalnız bırakıp adamlarınla buraya namaza gelirsin diye. Bir daha ki Cuma, Kibar Ağa, Kabadirek'e (Dizdar) namaza gitmiş. Orada da aynı tepkiyi görünce, Ekincik'te, şu anki caminin olduğu yere cami yapmaya karar vermiş. Müderris Mevlüt Efendi de orada talebe okutacağı için bir de medrese yapılmış. Oraya gelen 30 haneden 15 hane de Kabakulak'a (Esentepe) yerleşmiş". (Anlatılanlar sadeleştirilmiştir).

Ekincik Gürcüleri Çhutuneti'den, Kabakulak Gürcüleri ise Kvabitavi'den, Kıran Köyü Gürcüleri ise Çikunari ve Mindieti'den gelmişlerdir. Ünye'deki diğer Gürcüler ise Acaralı ve Çürüksulu (Kobuleti) diye kendilerini tanıtırlar.

Bölgeye gelen Gürcüler kendilerine verilen yerlere hemen evler yapmaya başlamışlar. Evleri kestane ağacından yapmışlar. Çatılarda kiremit yerine, "kavari" dedikleri kestane ağacından kiremit büyüklüğünde tahtalar kullanmışlar. Kabakulak'ta hâlâ bu tip çatısı bulunan ev ve ambarlar vardır. Evler genellikle iki oda ve bir mutfaktan oluşurmuş. Bu tip evlerin son örnekleri Ekincik ve daha çok Kabakulak köylerinde vardır. Daha çok alt kat mutfak olarak kullanılırmış. Evlerin yanında, mısır ve ürünün kış boyunca korunduğu nalya (ambar) yapmışlar. Bugün hâlâ bu ambarlar yapılmaktadır. Dört tane direk üstüne oturtulan ambar kendi içinde odalara ayrılır. Kışın havalanabilmesi için de bir tarafı delikli yapılır. Direklerden fare çıkmasın diye yuvarlak teker biçiminde tahtalar koyulur (Köyde hâlâ ambar ustaları vardı). Yine mısırların sapı olan "çala" için samanlıklar yapmışlar. Acaralı Gürcüler evlerini ahşap ve taş karışımı inşa etmişler.

Evlerin önünde mutlaka "havli" denilen mısır, fasulye, patates, lahana gibi ürünlerin dikimi ve ekimini yaptıkları bahçeleri vardır. Meyve yetiştirmek Gürcülerde çok önemlidir. Ben bile çocukluğumdan hatırlıyorum, dedem bir çok meyve ağacı aşılamıştır. Bugün bile bahçelerimizde birçok meyve çeşidi vardır. Kışın da ambarlarda çeşit çeşit meyveleri ve kuruyemişleri Gürcüler çeşitli şekillerde saklarlar. Uzun kış gecelerinde bir araya gelerek çeşitli oyunlar oynar ve yer içerlerdi.

Yine eskiden domuz avına çıkılırmış. Bu iş için sayvanlar yapılırmış. Bu konuda ayrıntılı bilgiyi de dedemden dinlemiştim. Dedemin babası da kazayla bir domuz avında vurulmuş. Sayvanlarda (koki) domuz bekleyen Gürcüler sabahları kadar bağırışır, silah atar ve tenekeye vururlarmış. Bu domuz bekleme işi çok mühimmiş; çünkü domuz denen yaratık tarlaya girdi mi yemekle kalmıyor tarlanın içinde bir de yuvarlanıyormuş.

Tarım aletlerini Gürcüler kendileri yaparlardı. Dedemin amcası da iyi bir demirci ustasaymış. Bölgedeki birçok kişinin, hatta tamamının demir ile ilgili aletlerini yaparmış. Yine eskiden keten yetiştirilirmiş. İpek böceği beslenirmiş.

Sofralarının ana yemeğini mısır ekmeği ve lahana ile yapılan yemekler oluşturumuş. Ek-

mekler "ketsi" denen taştan bir kabın içinde pişirilirmiş. Hatta düğünlerde düğün sahibi tüm köylüye un verir gelirken "ketsi" de ekmek yapıp getirmelerini söylermiş. Fındık ağacından sepet yapıyorlardı. Dedem de iyi bir sepet örücüsüydü. Sepet yapmak için özel yetiştirdiği ağaçları vardı.

Kış yaklaştığında odun hazırlığı yapılır. Odunu hazır olan köylü diğer Gürcüleri çağırır ve imece yaparak bir iki günde kışlık odununu çeker. Bugün de hâlâ Ekincik'te imece usulüyle köylüler birbirlerinin odunlarını çekmektedirler. Yine sonbahar da mısır soyma imecesi, fındık zamanı fındık ayıklama imecesi yapılır. Bu imecelerde patates haşlanır pekmez ile yenilir. Çok çeşitli hikâyeler anlatılır, türküler ve maniler söylenirmiş. Gürcüler çok neşeli insanlar oldukları için iş yaparken de naralar atarlar. 5-6 Gürcü bir araya gelip konuşmaya başlasa yabancı biri onları uzaktan kavga ediyor zanneder.

Gürcüler hocalarına çok bağlılıklarıyla bilinir. Hatta bir hoca sigara içiyorsa onu köyde durdurmazlar. Ekincik köyünde bu kural hâlâ geçerlidir. Genelde hocalarının Gürcü olmasını isterler. Gürcüler müderrislere yani Mollalara hep saygı göstermişlerdir. Bugün bile eski müderrislerin ismini anarsanız hepsi saygıyla onlardan bahsederler. Bugün de hocalara saygıları devam etmektedir. Dinlerine sıkı sıkıya bağlıdırlar. Kadınlar bu konuda daha hassastırlar.

Gürcülerde erkek çocuğunun ayrı bir değeri vardır. Erkek çocuk doğduğunda, çocuğun doğumu silahlarla kutlanırmış. Kız çocuğu doğarsa evde "papa" yapılır. Bu gelenek hâlâ devam etmektedir.

Önceleri Gürcülerde kız çocukları sadece Gürcü aileler arasında birbirlerine verilirdi. Gürcü toplumunun dışına kız verilmesi çok nadirdi. Modern hayatın köylere girmesiyle bu anlayış değişmiştir ama eskisi kadar çok yaygın olmasa da köylerde kızlar genelde yine Gürcü ailelere verilmeye çalışılır. Kafkasya'daki Gürcülerde sülale içi evlilik kesinlikle yapılmasa da Türkiye'deki Gürcülerde bu vardır. Bunun sosyolojik tahlili ayrı bir inceleme konusudur. Ünlü Osmanlı şairi Nabi'nin şu beyiti de Gürcü kızlarının neden kıymetli olduğunu anlatmaktadır.

"Olmak istersen eger kim rahat. Gürcü'den gayrıya etme rağbet"

Nabi bu beyitten önceki beyitlerde diğer ulusların kızlarıyla evlenenlerin başlarına gelecekleri anlatır. En sonunda da yukarıdaki beyti yazar. Urfalı olan Nabi bu gazelini oğluna evlilik öncesi tavsiyeler olarak yazmıştır.

Gürcü kızları genellikle yeşil gözlü ve beyaz tenli olmaları ile ünlüdürler. Ayrıca çalışkan, yumuşak huylu olmaları ve gürcü sofrasının zenginlikleri gibi faktörler Gürcü kızlarıyla evlenmek için belli başlı sebeplerdir. Ayrıca, Türkler için Gürcülerden gelin almak bir ayrıcalıktır. Gürcülerden kız almak Ünye'de hâlâ geçerliliğini koruyan bir gelenektir. Türkler için Gürcü bir geline sahip olmak her zaman bir ayrıcalıktır.

Biz gelelim şimdi Gürcülerde kız isteme geleneğine. Genelde gençlerin evlenmesi için büyüklerin beğendiği bir kızda karar kılınır. Eğer genç bir kız beğenmişse bunu aile büyüklerinin kabul etmeleri gerekir. Eğer gencin ailesi o kızı kabul etmiyorsa gencin elinde tek seçenek vardır kızı kaçırmak. Kız çocuklarında ise durum daha farklıdır. Eğer aile kız çocuğunun istediği kişiye vermek istemiyorsa kızın tek şansı sevdiğine kaçmaktır. Bunu göze alan gencin istemediği sonuçları da katlanması gerekir. Buna örnek verirsek, köyümüzde ailesinin rızası olmadan bir oğlana kaçan kız ile, kızın aile fertleri (anne, baba, ve abisi) hâlâ konuşmamaktadırlar.

Kız konusunda karar verildikten sonra ailenin erkekleri kızı istemeye giderler. Giderken bazı hediyeler götürülür. Kadınlar istemeye gitmez-

ler. Genelde köyün önde gelen kişileri bu iş için görevlendirilirler. Damat isteme anında orda olmaz. Eğer kız tarafı tamam derse sonraki aşamalara geçilir. Oğlan ile kız eğer aynı köyün çocukları değillerse birbirini düğün gününe kadar görmezlerdi. Bu adet artık tarihe karışmıştır.

İsteyen aileler nişan yapabilirler. Nişanlarda kız tarafında yemek verilir. Eğer aile isterse oyunlu ve eğlenceli bir nişan yapılır. Tatlı vermek her nişan ve düğün için geçerliliğini koruyan bir adettir. Köy kadınları düğün evinde tatlı açmak için, yardıma gelirler. Eskiden düğünlerde "Gürcü horonu" oynanırdı.

Erkek tarafı kızı almaya bir alayla gelir. Kızın yakın bir akrabası kapının önünde durur ve bir hediye ister. Hediye alındıktan sonra içeri erkek tafının girmesine izin verilir. Kız ve oğlan tarafından "dade" denilen kişiler gelinin odasına girerler. Gelinin duvağını (peçe) açmak için gelinin ağbisi veya yakın akrabalarından bir erkek (bekar olan tercih edilir) gelir. Onun eline bir kama verilerek ortaya bir boş kazan koyulur. Peçeyi açacak olan kişi neyiniz varsa getirin der. Oğlan tarafı hazırladığı tepsiyi gönderir. Gönderilen şeyler beğenilmezse yenisi istenir. Eğer peçeyi açacak olan getirilen şeyleri beğenmezse bıçağı kazanın ortasına saplar ve odadan çıkar. Bu sefer durumu yatıştırmak "dade"lere düşer. "Dade"ler ufak bir pazarlıktan sonra peçeyi açarlar. Daha sonra damat kızı alır ve kız evinden ayrılırlar. Kızın abisi gelin evden çıkarken evin kapısına iki ucu birbirine gelecek şekilde bıçak saplar. Bu kız çıkağı eve bir daha dönmesin diyedir. Erkek tarafında gelinin peçesini damat açar ve o çevrede bulunan bir bekâr kızın üzerine atar. Gelin erkek evine geldiğinde, kucağına bir erkek çocuğu oturtulur çocuğu erkek olsun diye.

Oğlan tarafına gelindiğinde de ise horon oynanır. Silah atmak zaten hiç eksik olmayan bir şeydi. Gelin tarafı misafirlere yemek verilirdi. Sıra pilavı yemeye gelince herkes kaşığını bırakır ve sofra tututmak denilen adet uygulanırdı. Önde gelen kişiden tavuk, meyva gibi şeyler istenirdi. Bu istekde yerine gelince herkes silah atar evin tavanı delik deşik edilirdi. (Burada anlatılanlar 30 yıl ve öncesine ait adetlerdir. Artık bu adetler uygulanmamaktadır) Gelin damat evine geldi mi eline ekmek ve Kuran verilir. Gelin bu ikisiyle damat evine girer. Yine daha eski düğünlerde kızın eline bir tas su verilir, suyu döke döke giderdi. Su gibi işleri ileri aksın diye. Atlan inerken ayağı koyun postuna basturılırdı, koyun gibi yumuşak huylu olsun diye. Artık düğünler günümüzde klasik şehir düğünleri gibi yapılmaktadır.

Düğünlerde mutlaka bir çorba bulunur. Yine Gürcü kavurması, pilav, ayran, "Gürcüce" (cevizli tavuk), komposto bulunur. Tatlı ayrı bir çeşit olarak verilir. Eski düğünlerde tatlı olarak mutlaka "husuta" denilen muhallebi yapılırmış. Kesmaçorba (Süt ve makama gibi kesilmiş hamur ile yapılır) mutlaka yapılırmış.

Düğün bittikten bir hafta sonra erkek tarafı gelinin annesini davet eder. Bu davete "anakavmu" denir. Kızın annesi, kızına çeşitli hediyeler götürür.

Bir hafta sonra (yani düğünden 15 gün sonra) damat kız tarafına davet edilir. Bu davete "nepes dapadicva" (damadı davet etme) denir. Bu davette damat yumurta yemeğe davet edilir. Bu davette de kız tarafı damata çeşitli şakalar yapar.

Ekincik köyünde askere göndermeler hâlâ eğlenceli yapılmaktadır. Bu eğlencelerde çeşitli oyunlar oynanır. Bunlarda birini buraya alırsak oyunun adı "Gatzetzka" veya yeni gençlerin ifadesiyle pisi pisi.

Oyunu oynayanlar daire oluşturacak şekilde (bacak ve ayakların konumu ters v şeklinde) otururlar ve sıkıca kenetlenirler. Ortaya bir ebe geçer. Eller bacakların altında olur ve bir havlu (uvu bağlanarak topuz haline getirilmiş) elden ele bacakların altında gezdirilir. Ebe olan bacakların arasından o havluyu almaya (bulmaya) çalışır. Tabi bu arada herkes sallanmakta ve pisi pisi demekte ve çeşitli şekillerde bağırmaktadırlar. Uygun konumu bulan, havluyu ebenin sırtına hızlıca vurur ve tekrar alta verir ve havlu gezdirilir. Havluyu ebe kimin altında yakalarsa o kişi ebe olur ve ortaya geçer.

Gürcülerde bir aileden ölü çıktı mı o evde üç gün yas tutulur. Cenaze evinde komşular üç gün boyunca yemek getirirler. Cenazeye gelen kişileri köylüler evlerinde ağırlarlar. Cenazelerde kadınlar genelde ağıt yakarlar. Hatta bu ağıt işini "destancı" denen kadınlar ayrıca yaparlar. Yaşlılar, Gürcüce ağıt yakarak ağlarlar. Hâlâ cenazelerde Gürcüce ağıt yakılmaktadır. Cenaze evden çıktıktan ve defin işlemi bittikten sonra ölünün eşyaları dağıtılır. Yakın çevresine de isterlerse hatıra olarak bazı eşyaları verilir. Cenaze evi ölünün 7. ve 52. günlerinde Mevlid okutur. Bu mevlidlerde de gelen misafirlerle yemek ve tatlı ikram edilir. Ölünün öldüğü odaya 1 bardak su koyulur. Bu su 40 gün boyunca odadan alınmaz.

(Devam Edecek)

NOT: Bu yazı, yazarın Ünye'de yaşayan Gürcüler üzerine yaptığı bir kitap çalışmasından alınmıştır.

Gürcüce Adı Bilinmeyen Bir Gürcü Köyü: Adagül

Davut KAPTAN

Adagül Köyü; Borçka-Artvin yolunun Borçka tarafında, sekizinci km sonra, Çoruh Nehri kıyısında bulunan Adagül, sınırı olan Kariphanları (Ğniya) ve Sıkbağ mahallelerıyle başlar. Hatırı sayılır dik yamaçlarla köyün merkezine ulaşılır. Merkez mahalleyi ikiye ayıran uzunca bir dere yatağı ile bu dereye batı yönünden katılan derecikler ve köyün iki büyük mahallelerinden akan doğu yöndeki büyük dereyle birleşen derecikler Çoruh Nehrine akarlar. Bu ikiz dere arasında büyük bir ada ve birçok adacıktan oluşan köyümüze bu ismin yakıştırılmış olduğu zannediliyor. 1960'lı yıllarda köydeki ilkokul öğretmeniniz Rüstem Öral Bey'in buna benzer biçimde, köyümüzün adının nereden geldiğini anlattığını anımsıyorum. Hatta bu büyük adanın ortasında bir gül bahçesinin olduğunu da anlatmıştı.

Borçka-Adagül köyü Merkez Mah.

Yıllar sonra öğretmenlik yapma şansını yakaladığım ilkokulumuzdan bahsetmek istiyorum. Çevre köylerin de okulu durumundaki bu eğitim yuvası köyümüzün önemini bir kat daha artırmıştır. Hele yeni harflerin kabulüyle birlikte hemen benimsenip köylünün kendi aralarında topladıkları paralarla öğretici tutmaları ayrı bir önem taşımaktadır. Caminin mektebinde başlayan yeni harflerle okuma-yazma öğretimi; daha sonra köyünüz halkı ile çevre köylülerinin işbirliği ve devletin de desteğiyle üç derslikli, iş atölyesi, mutfağı, kümesi ve lojmanıyla, tamamı yontma taşlar ile yapılan okulumuz halen ayakta kalmaya direnmektedir. Babam Mustafa Kaptan'ın okul için ödeyecek parası olmadığı, ancak öğretici ile anlaşarak okulun temizliği ve soba yakma işine karşılık okuma-yazma öğrendiği bu okuldan bir eğitmen (Kadir Yıldırım), bir vekil öğretmen (Şükrü Turgut), ilçemizin tahsildarı (Hüseyin Özder), ilçemizin veznedarı (Nevzat Özder) ve çevre köyler de dahil olmak üzere nice okuryazar yetişmiştir. Daha sonraları birçok öğretmen, mühendis, doktor ve çeşitli meslekler-de yüzlerce kişi bu okul sıralarından geçmiştir.

1970'li yıllarda ise okullaşmanın hızlanmasından yine köyümüzde Yukarı Adagül-Ahaldaba ve Kâtıphanları olmak üzere üç mahallede daha okul yapılmıştır. Ne yazık ki tarihi taş okul da dahil olmak üzere o zaman ki 60 haneli köyümüzde bugün öğrenci olmadığından okulların tümü kapalı durumdadır. Köyde kaç hanenin kaldığını varın siz hesaplayın.

Köy okulundaki öğrencilik anılarımdan biriyle bu yazıyı bitirmek istiyorum. Okula yeni başlamıştım. Ablam da 4. sınıfa gidiyordu. Öğretmenimiz Gürcüce konuşmamızı yasakladı. Evde de Türkçe konuşmamızı tembihliyordu. Hemen hemen her evden en az ikişer kardeş okuyorduk. Evde veya başka yerlerde Gürcüce konuşanı öğretmene haber veriyorduk. O da cezalandırıyordu. Evdekiler ise Türkçe konuşmamızı yadırgıyor ve bizimle dalga geçiyorlardı. "Bak hele iki gündür okula başladı Türkçe konuşmasına" diye bizi mahçup ediyorlardı. Bu ikilem bizi çok zor durumda düşürü-

yordu. Dolayısıyla anadilimiz Gürcüce'den nefret eder olmuştuk. Hatta büyüyüp evlenince, kendi çocuklarımıza hiç Gürcüce öğretmeyeceğimize dair hayaller kuruyor ve birbirimize söz veriyorduk. Oysa esas sorunun her iki dili de yarım yarım bilmekten kaynaklandığını bilemiyorduk. Ne yazık ki "Bir lisan=Bir insan" gerçeğini kimse hatırlatmadığı gibi günümüz çağdaş insanının "yerel yaşa, global düşün" prensibini de benimseten olmuyordu. Daha önemlisi aslını-asaleti'ni bilen bireylerin kişilikli ve daha mutlu oldukları, mutlu bireylerin de mutlu toplumları oluşturdukları gerçeğidir.

Adagül Köyündeki Gürcüce Yer Adları:

-Zemo Adagüli (Mahalle adı)
-Coşkunikana
-Vaşkna (Mahalle adı)
-Sabulte (Mahalle adı)
-Leğvidibe
-Kaklebi
-Samziyar (Mahalle adı)
-Kruvenahi (Mahalle adı)
-Zlevli (Mahalle adı)
-Vakekana (Mahalle adı)
-Maryamkilde (Mahalle adı)
-Plakeyebi (Mahalle adı
-Kursğalo
-Plakevenahi
-Tandho (Yer adı)
-Nabukvari
-Tiripebi
-Ahoyebi
-Tekavri
-Cabukri
-Kvişnara
-Karapari
-Sacamikilde
-Arabavli (Mahalle adı)
-Sıhbağ (Mahalle adı)
-Sayinzle (Mahalle adı)
-Nakeravi (Sıhbağa ait)
-Purnihevi (Mahalle adı)
-Kokobakalo (Mahalle adı)
-Naselavri (Mahalle adı)
-Saturihevi (Mahalle adı)
-Nakerahevi (Mahalle adı)
-Sabaduri (Mahalle adı)
-Duzebi (Mahalle adı)
-Haroyebi (Mahalle adı)
-Kilisikari (Mahalle adı)
-Şvarbe (Mahalle adı)
-Parçebi (Mahalle adı)
-Zedvake (Mahalle adı)
-Karakaya (Mahalle adı)
-Sakenikilde (Mahalle adı)
-Sakorikilde (Mahalle adı)
-Nashidi (Mahalle adı)
-Sidobi
-Nadikvara (Mahalle adı)
-Narozavli (Mahalle adı)
-Çalimnar (Mahalle adı)
-Venahebi (Mahalle adı)
-Sahaso (Mahalle adı)
-Kaloyebi (Mahalle adı)
-Nakeravi (Merkezde)
-Nacişkrevi
-Orikilde
-Cincarahevi
-Thilvana
-Nasesvavi
-Gverdnali
-Aharoğli
-Kodela
-Kasrari
-Shlebi
-Çiboebi
-Nakalovebi
-Komovenahi
-Hurmebi
-Tsiskvilikari
-Ramizikana
-Ahaldaba
-Balaskedi
-Çinuya
-Pashebi
-Kordnali
-Gubikari
-Cmerebi
-Tiroyebi
-Delisulokana
-Papriyankilde
-Sıvplaka
-Zedavenahi
-Mekiebikari
-Dregandruhevi

magari
TEKSTİL LTD ŞTİ.

Bayan & Çocuk
Giyiminde Öncü
Tel: 0.264 279 59 28 - 281 30 43
Uzun Çarşı 1. Geçit (Serbesler Döviz Yanı) No:3 ADAPAZARI

Çoruh Plastik Ltd. Şti.
Hasan KAHYA
Çetin KAHYA
Metin KAHYA
Bağlar Mahallesi
Osmanpaşa Caddesi
Dal Sokak No. 4/2
Güneşli/İSTANBUL
Tel.: (0212) 515 27 27
655 07 20
655 07 96
Fax: (0212) 655 06 47
çoruh.plastik@superonline.com
www.çoruh plastik.com

DİLEK BUTİK
Semra DİNDAR
Akşemsettin Mah. Cengiz Topel Cad.
No: 48 / A Yeşilpınar-Alibeyköy/İST.
Tel: (0212) 627 69 03

Yakanoz
Палаши и пальто
Meryem KAHYA

Derin Kuyu Sk. Hilal Pasajı Dükkan No:10
Laleli/İSTANBUL
Tel & Fax: (0.212) 638 34 22

Türkiye'deki Gürcü Köyleri - 24

Iberya ÖZKAN

08 Artvin (Geçen sayıdan devam)

Artvin, Şavşat'taki Köy Adları

Yeni Adı:	Eski Adı:
Şavşat (Merkez)	Şavşeti
Arpalı	Zendoba/Zendaba
Cevizli	Tibeti/Tbeti
Ciritdüzü	Vel
Çamlıca	Çartuleti
Çavdarlı	Tsortseli
Çayağzı	Sirasinkot
Çiftlik	----
Dalkırmaz	Anklia
Düzenli	Soporo
Elmalı	Vanta
Eskikale	Ustamisi
Hanlı	Hantuşeti
Karaağaç	Verhvnal
Karaköy	Şavketi
Kayabaşı	Turmanidze/Turmaneti
Kayadibi	Tsihiziri
Kireçli	Kvatetrisi
Kocabey	Kuçen
Köprüyaka (Söğütlü)	Zohreti/Careti
Kurudere	Morğel
Küplüce	Sinkot
Otluca	Sataplia
Savaş	Mokta
Susuz	Gurnateli
Şenocak	Çakvelma/Çakvelta
Tepeköy	Ahaldaba
Üzümlü	Mohobani
Yamaçlı	Morohoz
Yanıklı	Çihishevi
Yaşar	Dabagert/Dabaketil
Yavuz/Yavuzköy	Mamanelisi
Ziyaret	Tsetshlavuri
Meydancık (Merkez)	Diobani
Balıklı	Tzkalsimer/Bzata /Şoltishevi

Yeni Adı:	Eski Adı:
Çağlayan	Hevtsruli
Çağlıpınar	Manatba/Hohlevi/Ohlavr
Çukur	Çihor
Demirci	Daba/Devieti
Dereiçi	Dasamop/Dasamobi- /Bril/Rabat /Şertul
Dutlu	Svirevani/Daviteti Parnuhi/Cvarishevi
Erikli	Agara/Tzetileti
Maden	Bazgireti/Gameşeti
Mısırlı	İveti
Oba	Ube
Taşköprü	Iphvrevli
Tepebaşı	Ziosi
Yağlı	Zakieti
Yeşilce	Manatba
Veliköy (Merkez)	Meria
Akdamla	Çihta
Aşağı Koyunlu	Sules
Atalar	Tzitzveti
Çermik	Mikelet
Çorakh	Garkilob
Demirkapı	Kvirala/Kurela
Ilıca	Jinal/Cinali/Zakareti
Köprülü	Okrobageti/Rabat
Kirazlı	Balvana
Meşeli	Dabanzruli
Pınarlı	Shloban/Beranceti /Hatoreti
Saylıca	Karavat
Şalcı	Çvarep/Çvarebi/Uhed
Şenköy	Şavta
Yoncalı	Tsihea/Tsihia
Yukarı Koyunlu	Sules

(Devam edecek)

Mektuplarında Pasternak

Helen MUCHNIC

Gürcüstan, Transkafkasya'nın ikibin yıllık tarihi olan bir bölgesidir. Korunmak için yüzyıllar boyu Rusya'ya dayanmak zorunda kalırken, 1801'de bir Rusya eyaleti oldu. Kültürüyle, Avrupadır; dini, baskın bir biçimde Ortodoks'tur ve halkı Rusça öğrenmek zorundayken; abecesi Arapça'ya benzese de Hint-Avrupa ailesine ait değilmiş gibi görünen bir dile ve Orta Çağ'a kadar giden ve özellikle yirminci yüzyıl lirik şiiri yönünden zengin bir yazına sahiptir. Bir Gürcü olan Stalin, Rusça'yı aksanlı konuşurdu. Gürcüstan'da Rus bir ailede doğmuş Mayakovski, çocukluğunda, şovenist bir öğretmene karşı, Gürcü dilini savunmuştu ve ünlü olduktan sonra, doğum yerini ziyaret ettiğinde, bu dile ilişkin bildiklerinin azlığıyla övünmüştü..

Pasternak

Pasternak'a göre, Gürcüstan, erken yazdığı özyaşamöyküsü, "Güvenli Davranış"ta betimlediği ve odaklandıkları insanların ya da yerlerin adlarını belirttiği, ruhsal ilerlemesindeki o belli başlı adımlarla eşit bir deneyim olarak gelir: 'Chopin', 'Scriabin', 'Marburg' 'Venice', 'Rilke' Herbiri, yaşamına bir tür hayırlı kaza olarak girmiş. O'nu bir şükran duygusuyla ve anlaşılmaz bir tanrısal takdirin iyiliğine duyduğu şaşkınlıkla doldurmuştu. Gürcüstan da böyle bir deneyimdi O'na. O da bir bunalım anında tanrısalcasına gelmiş ve duygularını ve zihnini yutup bir güzel sözler ve görkemli çeviriler döngüsü esinlemiş. O'nu öyle köktencesine etkilemişti ki, insanın şunu diyesi geliyor, 'Doktor Jivago', bir yaşam ilkesi olarak, öykünün, üzerinde sürdüğü ve saf ussal, siyasal ya da bilinçli olarak istenmiş olanın, yazgı ve sonsuzluğun geniş ve örtük bağlamı içerisinde ölçüsünce uydurulduğu büyünün altta yatan gücü olmaksızın, farklı bir kitap olacaktı. Gürcüstan, bu felsefeyi başlatmadı. Pasternak açıklanamaz ve raslantısal olanın gücünü her zaman duymuştu-ama doğruladı: deneyim, bir sökülmez ağdı ve mutluluk, ihtişam, aşk, yaratıcılık ve ölüm harmanlanması oldu Her halükarda, O'na öyle göründü: Heybetli ve destansı bir ortamda, gerçek insanların, gerçek şeylerin ve paramparça eden olayların masalı.

1930'da öldü. Mayakovski canına kıymıştı 'Güvenli Yaşam', bir Moskova dergisinde yayınlanıyordu. Pasternak'ın yirmiyedi yıl sonra, ikinci özyaşamöyküsel taslağı 'Hatırlıyorum'da yazdığı gibi, "Byelıy'ın nükteli tanımına göre, özdekçiliğin yengisinin özdeği yoketti, yenecek ve giyecek hiçbir şeyin olmadığı, çevrede elle tutulur hiçbir şeyin olmadığı, yalnızca düşüncelerin olduğu" ve Pasternak'ın kişisel yaşamının da "onlara bulaşanlar için çok acı verici olan... her türden ayaklanma, karışıklık ve değişimler"le çok zor olduğu bir zamandı. Evliliği çökmüştü ve şimdi, "ikinci karım olacak eşim ve benim başımızı koyacak bir damımız yoktu" diye yazıyordu. Bu nazik zamanda, Paolo İaşvili, beklenmedik bir biçimde çıkıverdi ve kendisini ve eşini Tbilisi'deki evine davet etti. Orada Giorgi Leonidze, Nikolai Barataşvili ve Titsian Tabidze'nin de aralarında bulunduğu, Gürcüstan'ın diğer belli başlı şairleriyle tanıştılar. Pasternak'ın Gürcü arkadaşlarına mektupları, neredeyse tam olarak, iki özyaşamöyküsü arasındaki sürede uzanır: İlki 13 Aralık 1931, sonuncusu 17 Mart 1959 tarihlidir. "Hatırlıyorum"da, bu arkadaşlarından en yakın ikisine, İaşvili ve Tabidze'ye, Bay Magarşak'ın bilgilendirici girişinde içerdiği bir bölüm ayırır. Canlı bir portre, iyi bir değerini bilmedir; ve içinde şu satırlar geçer:

Bu iki adamı niye gönderildi bana? İlişkinizi nasıl betimleyebilirim? İkisi de kişisel dünyamın içsel parçaları oldu... Bu iki adamın yazgısı ve Marina Tsvetayeva'nınki, en büyük elemim olacaktı.

Göze çarpan bir Rus şairi olan Marina Tsvetayeva "Rusya'dan 1922'de ayrıldı", di-

yor Magarşak, özlü bir çıkmada, "ama 1939 'da ailesiyle birlikte döndü. İş bulamayacağı bölgelere sürüldü ve astı kendini." Bu, 1941'deydi. Iaşvili ve Tabidze, ikisi de 1937'de öldü. Tabidze, o yıllarda bilinen bir şekilde "kayboldu" ve tutuklandıktan kısa bir süre sonra idam edildi. Ama bunu ne karısı ne de arkadaşları haberin geldiği 1955'e dek bildi, döneceği umuduyla yaşadılar. Iaşvili intihar etti. "Sekreteri olduğu Gürcü Yazarlar Birliği Merkez Bürosu'na gitti," diyor bay Magarşak, "ve uçurdu beynini, çiftesinin ate-

Paolo İaşvili

Giorgi Leonidze

Nikolos Barataşvili

Tsitsian Tabidze

Pesternak'ın Gürcü Şair arkadaşları

şiyle." Pasternak'ın Iaşvili'nin dul eşine mektubu', kendi şaşkınlık ve kederine ilişkin, ola bilecek tüm başsağlığı bildirimlerinden daha etkileyici bir mektup, ölümce uzaklaşmış ve açıklaşmış bir şair imgesini yeniden yaratıyordu. "Anaçizgileri, birinin tam da çok, çok büyük birşeyden uzağa hareket etmesi gibi, ancak kaybının kaçınılmaz uzaklığında biçimlenmeye başladı". Bu mektubun pekinliği ve yoğunluğu, genel olarak Pasternak'ın yazılarında olduğu gibi, diğerlerine de özgüdür. Ne kadar tutkulu olurlarsa olsunlar, hiçbir zaman düzensiz değildirler: Onlardaki duyguya, herzaman, titiz zihni tarafından biçim ve öz ve-

riliyor

Mektupları, bir sınır haberciliği işi alma çabasını açıklayışında savaştan söz edilse de, duygular ve kanılara ilişkindir ve güncel olaylara ilişkin değildir (Sonunda yaptı bu işi, ama sanıyorum, bu raporların yalnızca parçaları yayınlanmıştı ve bu, öldükten sonraydı) Jdanov'un Zoşçenko ve Ahmatova'ya saldırısına serzenişte bulunuyor ve Ahmatova'nın "saygınlığının geri verilmesi"ne seviniyordu. Ama küçük, ezici dünya hissi, kuşku götürmez bir biçimde arkatasardaydı Pasternak,

önemsizlik, tantana, vahşilik ve yapaylık ile incinmişti: "kanatsız ve düşgücü zayıf insanları, şaraplardan ve mezelerden böylesine rezilce daha aşağılık olduğu" aptal partilerden rahatsızdı ve basmakalıp sözlerden sıkılıyordu: "Bana niye Gürcüstan'da hatırlandığımı ve sevildiğim, yeni çalışmalarıma ilişkin çok şey duymuş olduğumuz vb. gibi kibar cümleler sarfediyorsunuz?... Neden sözcüklerin kibar, gündelik anlamlarına gönderme yapmalıyız? Bu kadar yoksul muyuz gerçekten?" Ama bu mektuplarda, sıkıntıdan çok mutluluk vardır. "Nasıl mı idare ediyoruz?" yazıyor 1946'da, Jdanov patlamasından dört ay sonra, "Sanıyo-

rum insan yakınmamalı ya da belki yakınmalı. Varoluşumun iç mutluluğuyla öyle körüm ki bir yargı yürütmeyi zor buluyorum" Ve dört yıl sonra: "İstediğim gibi yaşıyorum ve bu noktada iyi ve mutluyum, ki bunun için canımı vermeye razıyım"

İstediği gibi yaşaması demek arzu ettiği gibi yazması demekti. Para kazanmak için çeviriler yaptı, ama bu O'nun için yaratıcı bir işti. Bir zamanlar demişti ki, özgün olan ve çevirisi arasındaki ilişki, bir ağaç gövdesindeki bir katmanla gövdenin kendisi gibidir. Çevirileri, O'nda şiirlerinde olduğu gibi büyüdü. "En iyi çevirilerini, içinde bitene kadar yıllarca taşıdı, kendini tam da iç gelişim sürecinde onlar için hazırladı. Bir anlamda, özyaşamöyküsel diler de", diye yazdı Andrey Sinyavskiy. Pasternak'ın toplu şiirlerine yaptığı parlak bir girişte ve şansa, tutuklanması ve sürgüne gönderilmesinden önce tamamladı. Sinyavskiy, Gürcüce çevirilerinin, Gürcüstan'a yaptığı gezilerle, bir öbek Gürcü şairiyle kurduğu dostlukla ve son olarak, kendi özgün şiirlerinin çoğunun yüklü olduğu minnettar yöre, insan ve ekin aşkıyla "pekiştiğini" belirtiyor. Şairlerin kendilerinin sağladığı harfi harfine versiyonlardan yapıldığı şekliyle -çünkü Pasternak, dili bilmiyordu-, bir aşk emeğiydiler. İşi üstlenirken, "insan, bundan Rus şiiri yapmalı" diyordu, "benim Shakespeare, Şevçenko, Verlaine ve diğerlerinden yaptığım gibi. Benim işten anladığım bu" Gerisi için, genel iltifata gerek duymadı ve gerçekte, geniş bir izleyici kitlesinin eksikliğinin, O'nu kendisi olmakta serbest bırakmasından hoşnut oldu:

Yazgının beni dışavurak bir başarıyla şımartmadığı, bana görünür bir sertlikle yaklaştığı, uygulamalı çalışmayla herzaman üreten bir şekilde yaşadığım ve sanatımda ilerlediğim ve tartışmalı bir biçimde elde edilmiş bir ismi taşımakla meşgul olmadığım gerçeklerinden aldığım üstünlüğün yeni bir biçimde farkına varamadığın tek bir gün geçmiyor. Tüm bunlar için göğe teşekkür etmem gerekmiyor mu?

Geriye dönüp yaşamını düşündüğünde, ondan hoşnuttu: "Göğe minnettar olduğum böyle bir yaşam, bir kitap gibi, böyle sessiz ve yoğunlaşmış bir anlamla dolu bir yaşam". "Ona ilişkin temel şey, babamın çalışmalarının örneği, müzik ve Scriabin aşkı, kendi yazılarımdaki iki ya da üç akor, Rus kırsalında bir gece, devrim, Gürcüstan"dı

Enginceşine neşenel olanla tümden kişisel olanın, tarihle bireysel duygunun, müzik aşkıyla devriminin bu ergimesi, genel ile özelin arasındaki ayrımı önemsiz bulan Pasternak'a özgüdür. Önemli olan, tüm olayların örtük niteliği, derinliği ve genişliği, devrimin karmaşası altında, Gürcüstan'ın masalsı ihtişamında ve kendi yazılarındaki "iki ya da üç akor"da algıladığı o "sessiz, yoğuşmuş anlam" idi. Bunlar arasından, kendisi, en iyi yargıçtı ve "en güvenilir arkadaşları" yeni işlerini yanlış bulduklarında, yalınlıklarına "bir düşüş, bozulma ... sıradanlığa çekiliş" olarak vah vah ettiklerinde küsmedi. Belki doğrulardı, belki yanlışlardı. "Kendi yazgılarında çok az gitmiş" olmaları olanaklıydı. Böyle olsun olmasın, yeni biçimine içsel olarak ulaşılmıştı, dış baskılara yanıt olarak değil. Erken dönem yapılarında, şiirlerinin, "hazırlıksız söyleme" etkisine yaklaşmasını, yalnızca, "kendi uyumundan... kaçmış görünen "kalıbın çevriliverişi"ni kullanmayı arzulamıştı ve bu, mecazi olma eğilimindeydi. Şimdi, "insan acısına saygı ve onu paylaşmaya hazır oluş"u boyunca, büyük çabayla arkadaşlarını kederlendiren daha düz bir makama evrilmişti. "Hatırlıyorum"da, daha önceki tüm yapıtlarını reddetti: "En son zamanlarda, en belli başlı ve en önemli yapıtımı, utanmadığım ve en büyük güvenle yanıtlayabileceğim, manzum ekli bir düzyazı romanı, 'Doktor Jivago'yu tamamladım" 'Doktor Jivago', on yılı aşkın bir sürede yazılmıştı ve ilerlemedeyken, O'nu okuyanların çoğunluğu, ondan "hoşnut kalmamıştı", diyordu. "Bir başarısızlık olduğunu ve benden daha fazlasını beklediklerini, renksiz olduğunu, bana değer olmadığını, ama benim, tüm bunları onaylayarak, bu sövtip sayma ve kınama, övgüymüş gibi sırıttığımı söylüyorlar"

Tsisian Tabidze'nin dul eşi Nino'ya yazdığı çok sayıda mektuptan birinde, birkaç yıl sonra yazılacak bir şiirin düzyazısal dengi olan bir parça vardır. -Pasternak'ın deneyiminde yaşamla şiirin yakınlığına, neredeyse özdeşliğine hayret verici bir örnek ("Hastanede" adlı şiir, Pasternak'ın kızkardeşi Lidya Slater tarafından mükemmel bir biçimde çevrilmiş bulunuyor). 1952'de Pasternak, bir kalp krizi geçirdi ve bir cankurtaranla hızla hastaneye götürüldü. Ölmeyi bekledi ve mektubu, ayakta kalışın şaşkınlık verici sevinciyle başlar: "Ninocuk, yaşıyorum hala. Evdeyim" İzleyen ayrıntılar, Pasternak'ta alışkanlık olan o sırada olana Proust'su saygıya sahiptir: Gece "sıradan, koca ve kalabalık bir kent hastanesi koridorunda... karanlığa ve sessizliğe saptanmış uyuyan hasta bedenleriyle dolu bir millik koridorda" geçer ve sonunda "insanın, ağaçların üstleri ardında, Moskova'nın sokak

ışıklarının parıltısının bir yansımasıyla, yağmurlu bir gecenin mürekkepsi pusunun bir parıltısın yakaladığı bir pencere vardır. "Şeyler öylesine canlı durur, gölgeler öylesine keskin düşer." ve tüm bunların ortasında, "bilinç yitimi ve fenalaşma ve kusma nöbetleri arasında... hayret verici bir sakinlik ve saadet hissi". Orada, ölüme hazır, uzanırken, tüm gördüğü, düşündüğü ve hissettiği, bir şiirde birleşti:

Bu koridor, gece hemşiresinin masasının üzerindeki abajurun yeşil parıltısı, kıpırtısızlık, hemşirelerin gölgeleri, ölümün pencere ardında ve sırtımda yakınlığı -tüm bunlar birarada alınınca, yoğunlaşması ile öylesine kavranılmaz, öylesine insanüstü bir şiir!

Yaşamımda sonuncu olarak görünen bir anda, gördüğüm herşeyi göklere çıkarmak, yakalamak ve belleğime kazımak için Tanrı'yla o ana kadardan daha fazla konuşmak istedim. "Tanrım" diye fısıldadım, "sana, resimleri bunca kalın kaplanmış olduğun için ve yaşamı ve ölümü kendi dilinle aym kıldığın için heybetli ve müzikli, beni yaratıcı bir sanatçı yaptığın için, yaratıcı çalışmayı okulun kıldığın için ve beni tüm yaşamım boyunca bugece için hazırladığın için teşekkür ederim"

Şiir, bu anlatıyı, yalnızca cankurtaranın gece boyunca hastaneye gidiş yoluna ilişkin daha fazla ayrıntı ekleyerek, tamı tamına izliyor:

Durdular, kapatarak neredeyse
kaldırımı
Bir pencere gösterisiymişçesine:
Konuldu verine
sedye,
Yola çıktı cankurtaran...

kabul orada ve bitiriş dörtlüğünde, minnet duygusunun şaşırtıcı bir imgeye dönüştüğü bir benzetme. Hasta, Tanrı'nın elinde olduğunu yansıtır:

Beni yapmış olan ve
tutan eller
Ve saklayan, bir yüzük gibi kutuda.

Bu imge, azıcık eklenmiş ayrıntı, mektupta görülen özel adların atılışı: uyak ve tartım dışında, resmi olmayan düzyazısal parçayla şiir arasındaki tek farktır.

Bu mektup, yaşama sevgisi ve ölümü kabul edişi, şiirsel yaratımın nedensizce verilmiş mutluluğu için duyulan kendinden geçmişçe ve alçakgönüllü minnet, kendisi için, yaşamanın şiirselce deneyimde bulunmak ve yazmanın insanın yaşamış olduğunu dışavurmak olduğu Pasternak'a özgü bir özelliktir. Bununla birlikte, yalnızca bu mektup değil, hepsi, şiirleri ve romanı gibi sıkı, yoğuşmuş, yoğun- bir insana inen vahiy, mükemmelcesine bütünleşmiş felsefesinin, derinliğinin ve tutarlılığının kımıldatan ve ikna edici bir kanıtının kendiliğinden dışavurumudur. Sevdiği insana ve taptığı şaire öğüt biçiminde, kendi inanışının bir bildirimi olan 8 Nisan 1936'da Tsitsian Tabidze'ye yazılmış bir mektup vardır

Neden gelmemezlik ediyorsun?.. Sana, başını öne eğmemeni, kendine inanmanı ve geçici yanlış anlamalara karşın dimdik ayakta durmanı söylemek istedim... Yakın geçmişin acı verici anlaşmazlıklarında aldatıcı ve belirsiz olan çok şey var... Bastırılmış ve tartışılmış herhangi bir şeyde bir doğruluk payı varsa, yalnızca, zamanların tarihsel sonsuzluğuyla birlikte, tümden tasarıyla çıkışıyor... İnan kendine, Tsitsian Tabidze, istediğini söyle, düşünme biçiminin kimyası, "Yazınsallar"ın ya da "Akşamlar"ın kabul edebileceği sıcaklıktan daha yüksekte, hangi adı verirsen ver, dünyadaki herşeyi çözümler. Ve sen istemesen bile, devrim, bizim tarafımızdan, bir tartışma nasılığından dökülebileceğinden daha güçlü ve daha dikkat çekici bir biçimde çözümlendi. Yüzünü kamusal hayırseverliğe dönme, arkadaşım. Kendine yaslan. Matkabınla, korkusuz ve havarisiz, daha derinden del. Kendi içini del, kendi içini. Orada insanları, dünyayı ve göğü bulamazsan, bırak aramayı o zaman, çünkü arayacağın başka bir yer yok... Devrime inan bir bütün olarak, geleceğe, yüreğinin yeni kıpırtılarına, yaşam seyirliğine inan ve inanma Sovyet Yazarları Birliği'nce şeylerin üzerin konulan yapılara, ki onlar senin küçümsemeye zamanın olmadan önce değişecektir- Çağ'a inan ve inanma biçimcilerin haftasına.

Pasternak, yazınsal dergilerde, "Biçimcilik" üzerine dönen tartışmalara gönderme yapıyordu, ki bunlar dolayısıyla, Stalin'in adamı Beria'nın göz yummasıyla, Tabidze, Sovyet Yazarları Birliği'nde ölümüne dek izleniyordu. Gelmekte olan felaketin bilincinde değildi, "yakın geçmişin acı verici anlaşmazlıkları"nın uğursuzluğunun tam anlamıyla farkına varmamıştı ve bu, mektubuna ağırsal bir hava veriyor. Ama bilseydi, duruşunu değiştirmeyecekti, ki kendisi de, yirmi yıl kadar sonra, Sovyet Rusya'nın "geçici yanlış anlama" ağına yakalandığında değiştirmedi.[1]

Çeviren: Ulaş Başar GEZGİN

1) Muchnic, H. (1971), *Russian writers Notes and Essays*, (Rus Yazarlar: Notlar ve Makaleler", New York: Random House) adlı yapıtan alınmıştır

Gürcü Edebiyatından Şiirler

პაოლო იაშვილი (1892—1937)

პაოლო იაშვილი PAOLO İAŞVİLİ

პირამიდებში

ის, სადაც ხდუმან პირამიდები,
მზის ქორწილის დრის მე დაგწვდები მხიარულ
ხალიჩაზე.
ის, სადაც სდუმან პირამიდები, შენ მოგინდები,
შენი თვალები, შენი მკლავები, შენი ხითხით.
შენ მოგაგონებს ცხენი არაბული, თვალებდახშობილი.
საყვარელ ხელებს მიეცემი, როგორც ნაზ საჩუქარს.
და შენ დამკოცნი
ყოი დედოფალს, ყოი მხევალს და ცოლს.
ტკბილი იქნება ცხელ ხალიჩე ჩვენი თამაში,
მზეცრეებს შიშინ
არაფერი მოგაგონდება...
პირამიდებში ატარდება ლოდინით რაში.
ლურჯ ხვინქსიან მოგა უცქერს დადნეს და
დალონდება.
ხალიან ტანით მდიპარასკნ გაეშურებით
მწვანე ტალღებში დაეძებდით ჩვენს
ღელვას ალერს.
გამთოხნელდება შენი რაში ხვინქსის ცურებით,
დაუწყებს ძებნას ცდაბნაში თავის საყვარელს.

Piramitlerde

Piramitlerin sustuğu yerde.
Güneş düğün zamanında. ben güneş
renkli kumda yatarım
Piramitlerin sustuğu yerde. seni isterim.
Gözlerini. kollarını. melahatini.
Seni Arap atı uçuruyor. gözlerin kapalı
Sevgili ellere kabul ederim. zarif bir
yatak gibi
Ve sen öpersin
Çariçe gibi. sevgili gibi ve karısı gibi.
Sıcak kumda oynamamız tatlı olacak.
Hiçbir şey hatırlamayacağız.
Piramitlerde at beklemekten ağlamaya
başlayacak.
Lacivert. sfenkse gelir. bakakalır ve
üzülecek.
Kumlu bedenle nehre doğru gideriz.
Yeşil dalgalarda hislerimizi sakinleştiririz.
Yorgun atın sfenkse bakarak uyanacak.
Sahrada sevgiyi aramaya başlayacak

მუხრან მაჭავარიანი - MUHRAN MAÇAVARİANİ

* * *

ქალია დილა,
მიწა - ქალი,
სადაშო ქალია...
ყველაფერი
ქალივით მიყვარს...
და რიცა ვინმე
ჩემზე უკეთ
ადიდებს დილას, -
ისე მგონია:
მე ვით მიყვარს,
მარიმეცეს იმ ქალს.

1952

* * *

Kadındır sabah
Toprak-kadın,
Akşam-kadın.
Yağmur-kadındır..
Her şeyi
Kadın gibi seviyorum.
Ve ne zaman biri
Benden daha çok överse sabahı
Elimden alacak sanki sevdiğim kadını

1952

Çeviren: Tea ZAKARADZE

Öyküler:

Pşan* Kıyısında - Broneboini

Guram RÇEULİŞVİLİ

Pşan Kıyısında

Gia adım adım izliyordu çakalı. Sonra peşine köpeği gönderdi, kendisi ise yolunu kesti.

Büyük bir korku ile fırladı hayvan.

Köpek onun peşindeydi.

Gia yolunu kesiyordu.

Nihayet göründü.

Tam kulak dibine oturttu kurşunu. Çakal devrildi, sonra Pşan'a düştü. Pşan durgundu. Kıyısı kayalık ve derindi.

Gia eğildi.

Tek eliyle zar zor yakaladı çakalı.

Çekti onu.

Vücudu gerildi, şimdi öbür eliyle de yakaladı. Islanmış hayvan ağırdı, hem de bir şeye takılmış. Gia bacaklarıyla ağaçtan destek alıp öylece çekti. Omuzları gerginleşti, üstündeki gömlek de gerildi. Sonra birdenbire yırtıldı. Şimdi bir eliye ağaca tutunup öbürüyle çekip çıkardı ıslak çakalı.

Hemen oracıkta bıraktı.

Oturdu.

Hayvan Pşan kenarında öylece duruyordu. Kulağının dibinde kan kurumuştu.

"Başıma bu nerden geldi. Önceki gün diktirdim bu gömleği. Bir sene giyeceğimi sanıyordum. Annem nasıl üzülür, ne kadar uğraştı. Hem de yakası ve cepleri tam arzu ettiğim gibiydi" oturup sigara tüttürüp düşünüyordu Gia.

Çakal yerde hiç kıpırdamıyordu. Kulağının dibinde kan kurumuştu.

Gia sigara tüttürüyordu.

Sırtında gömleği yırtılmış halde tüfeğine bakıyordu.

Çeviren: Nana KAÇARAVA

Abhazya Öyküleri:

"Broneboini"

"Broneboini" Gulripşi'li bir çocuk, savaş döneminde Gulripşi'de savaşıyordu. Gerçek ismi ise Yuri. "Broneboini" ismini savaşta arkdaşları takmış. İyi bir takma ismi hak etmek gerek. "Broneboini" Yuri'ye gerçekten yakışıyor, savaşta hak ettiğini söylediler bana.

"Broneboini"yi Tskneti'de (3) tanıdım, orda ailesi ile birlikte, bir mülteci olarak yaşıyor. Tskneti de çoğunlukla onu "Broneboini" olarak tanır, onun gerçek ismini bilmezler.

Ekim ayının sıcak, güneş ışınlarının okşayıcı bir gününde, masada dört kişi oturuyoruz. Şarap içiyoruz.

"Broneboini" savaş anılarını anlattı. Anılar arasında biri çok özel.Elimden geldiğince anlatmaya çalışacağım.

1993 yılı Ocak ayı Gumismta cehpesinde tek tük kurşun sesleri duyuluyordu. Birkaç aydır iki taraf karşı karşıya duruyordu, siper savaşı sözkonusu idi. Nişancılar "zamantydı" Saatlerce nöbet tutan nişancılar karşı tarafın siperlerini nefesi kesik gözlüyorlardı.

Etrafta dize kadar kar vardı, dondurucu bir soğuk vardı. Deniz kıyısında, bütün savaş boyunca tek olağandışı bu kışı görenler kışın sertliğini hiç unutmazlar. Bazıları böyle bir kışın savaş nedeniyle olduğunu söylüyorlardı. Bazıları ise karın yoğun olmasını havan toplarına bağlıyorlardı.

Günlerden bir gün, bir sabah "Broneboini" ve üç arkadaşı cephenin sağlık bölümüne doğru gidiyorlardı.Onlar cepheden iki kilometre uzaktaydılar. Bu bölge güvenli idi, nişancılardan kurşun yeme tehlikesi yoktu.

Kısa yürüyüş sonrası cephenin sağlık bölümü de göründü.

Ve aniden... Gökyüzünden alışık olmadık bir ses duydular. Askerler durdular. Gök mavisi bulutlu gökyüzünde gürültü çıkaran kuğu üçgeni süzülüyordu.

Kuğular Gürcü cephesinden uçarak geçtiler nehire doğru, Abhaz cephesi siperlerine yaklaştılar.

Irmağın karşı tarafından otomatik silahların hızlı gürültüsü duyuldu. Kuğulara ateş ediyorlardı. Kuğular üçgeni gürültü ile dağılmaya başladı. Kuğular dağıldı, sonra ise tekrar birleştiler, geri döndüler.

Tekrar ırmak, siperler.

Şimdi ise, otomatik silahlar ırmağın bu tarafından gürültü çıkarıyordu. Artık Gürcü siperlerinden kurşunlar gökyüzüne doğru fırlıyordu.

Kuğular, Gumismta'nın bu tarafında buldular kendilerini. Can derdine düşen kuğular tekrar gürültü çıkarıyorlardı. Tekrar onlara kurşun atıyordu.

Tekrar karşı tarafa uçtular kuğular, tekrar kurşun sesleri.

Birkaç kez böyle tekrarlandı.

Otomatik silahların sesi kesik duyuluyordu. Kar, sesleri boğuyordu.

"Kaleşnikof" otomatik silahların kurşunları kuğulara ulaşamıyordu. Uçan gruptan bir kuş dahi ayrılmıyordu.

Sonunda, sağlık bölümüne doğru kuğular uçuyordu.

-Ben ateş edeceğim, siz ateş etmeyin! diyerek "Broneboini" arkadaşlarından rica eder. Sırtüstü kara yatıp, 48 kurşun alan "Akeesa" denilen hafif hava topu ile kuğulara nişan alır. Hafif havan topu "Kalaşnikof"dan çok ileri menzilere gider.

Boşaldı şarjör. "Broneboini" şarjörü değiştirdi. Kuğu sürüsüne tekrar ateş etti.

Yalnız kuğulardan birine kurşun isabet etti. Kanadı kırık kuş döne döne tek kanatla aşağı doğru çırpınarak inmeye başladı. Cephenin askeri sağlık bölümüne düştü.

Kuğular ise denize doğru hareket ettiler.

Askerler yaralı kuşun yanına koştular.

Dalları kesik ağaçlar arasında yaralı kanatla çırpınan kuğu, karda yatıyordu. Uzun, gergin boynunu yan tarafa atmıştı, gözlerinden yaşlar akıyordu.

Kuğu kar gibi beyazdı, kar ise kuğu gibi bembeyazdı. İkisi de gökyüzünün birer parçaları. İşte, burda toprakta tekrar karşılaştılar. Kanlar içinde kuğu, karda kanlı. Kırmızı renk gürültü ile karda buhar çıkarıyordu.

-Bakın! diye bağırıyor birisi. Herkes gökyüzüne gözlerini dikti.

Gökyüzünde yalnız bir kuğu dönüp duruyordu. Kuğu grubu ile gitmeyen kuğu bağırıp duruyordu. Sağlık bölümü avlusu üstünde daire çiziyordu. Bağırıp duruyordu kuğu ve daha sonra, hiç beklenmedik bir anda kanatlarını kapattı kuğu. Bir taş gibi aşağıya doğru kuğu inmeye başladı. Yol kenarına düştü, başını yere vurmuştu. Can çekişiyordu. Yaralı kuğuyla yaklaşık yirmi adım ötede can çekişiyordu.

"Broneboini" kardan kalktı, hayretler içinde havan topunu elleri ile sıkmaya başladı. Aniden, bir zamanlar, çocukluğunda duyduğu sevgili kuğuların ihtihar olayı aklına gelmişti. Zamanında masal sanmıştı.

Kuğu grubu ise artık deniz üstünde, alçalmış bulutlarda uçuyorlardı. Tekrar üçgen halinde, kendi önü kuğu liderliğinde uçuyorlardı. Denizde ise yalnız deniz vardı, bunun dışında hiçbir şey, hiç kimse yoktu. Denizde insanlardan bir eser yoktu. Ve doğal olarak ne cephe, ne de cephe hattı vardı. Ne siper ne de kurşun sesleri vardı. Hiç kimse, hiç kimseyi öldürmüyordu. Yalnız ve yalnız uzanmış upuzun denizin inişli çıkışlı yüzü görünüyordu, bunun dışında hiçbir şey, hiç kimse yoktu.

Sadık, inatçı bir şekilde kuğular uçuyordu, karadan uzaklaşıyorlardı.

Yeryüzünde ise, yerde karla aydınlatılmış toprakta önce kuğulardan birinin boğazını kesiyorlar, sonra ikincisinin. Daha sonra ise ikisini tartıyorlar. "Broneboini"'n kuğusu erkek çıktı, dört kilogram iki yüz gram. İkinci ise dişi, altı kilo dörtyüz gram çıktı. "Broneboini"'ne sağlık bölüm müdürü, kendi terazilerinin doğru tarttığını iddia etti.

Bizim avluya düştüklerine göre bir kuğu bizim hakkımız, dedi sağlık görevlisi ve daha sonra, biz de görevli Daşa iyi (lezzetli) sulu etli yemek yapmasını biliyor. Uzun süredir et yemedik, balık konservesinden bıktık. Zaten, iki kişiye bir balık konservesi veriyor, dediler.

Dişi kuğuyu askerler aldılar. Askeri aşçı kuğuyu yirmi yedi parçaya bölüp tavada kızarttı. "Broneboini"'n grubu yirmi yedi kişi idi.

Yalnız "Broneboini" o gün öğle yemeğini yemedi, kendine düşen hakkını aşçıya verdi.

Çeviren: Ali ALTUN

1) Rauşa: Her yerden geçen kurşun
2) Gürcüstan'ın Abhazya bölgesinde bir ilçe
3) Tbilisi'ye yakın bir ilçe.

ALCATEL
HITACHI
TA TRIUMPH-ADLER
UTAX
Kodak PRODUCTS
copiers . fax . GSM . PC
copy printers . colour copiers

mitasan
BÜRO MAKİNELERİ
İTH. TİC. VE SAN. A.Ş.
Merkezefendi Mah. Çayhane Sk.
Albayrak İşmerkezi No. 1/10
Topkapı - İSTANBUL
Tel.: (0212) 674 71 61
Faks: (0212) 674 71 64
Kadir SAVÇIN

Bir Karşılaşmanın Özlemi ve Umutları

Şuşana PUTKARADZE

Okuyucularımızın bildiği gibi, birkaç hafta evvel Tbilisi'de dünyaca ünlü Gürcü Çok Sesli Şarkıları sempozyumu yapıldı. Sempozyuma, dünyadaki değişik ülkelerden (ABD, FRANSA, TÜRKİYE, JAPONYA, KANADA, AVUSTURYA....) gelen sanatçı grupları katıldı.

Onlar arasında Türkiye'deki Gürcüstan'dan oluşan "Maçahela" grubu açıkça çok farklıydı. Gurubun üyeleri Gürcü şarkıları söylüyorlardı, hem de öyle söylüyorlardı ki Anzor ERKOMAİŞVİLİ hayran kaldığını gizleyemedi ve şöyle söyledi: "Bu gurup bir keşiftir. Onlar, bizim iki yüz yıldır dinlemediğimiz eski Gürcü şarkılarının melodilerini bugüne kadar korudular".

İberya ÖZKAN MELAŞVİLİ (Ahmet Melaşvili'nin oğlu) ve Bayar ŞAHİN GUNDARİDZE'ler KAVTARADZE'ler, VASADZE'ler CARDENİDZE'ler ve GUNDARİDZE'lerden oluşuyor.

"Maçahela" gurubu Gürcüstan'a, yeni kurulan Türk-Gürcü Eğitim ve Kültür Vakfı getirdi. Vakfın Başkanı tanınmış işadamı Nihat GÖKYİĞİT GOGİDİDZE'dir. Gurubu Tbilisi'ye getiren ve organizatörlüğü yapan Gen. Md. Mevlüt ARTVİNLİ GOGLİDZE'dir.

Mevlüt GOGLİDZE sanat yönetmeni Bayar GUNDARIDZE ile beraber Gürcüstan Yazarlar Birliğini ziyaret ettiler.

Değerli misafirleri köşkte yazarların Genel Ulusallık Birliği başkanı Tamaz TSİVTSİVADZE karşıladı. Mevlüt GOGLİDZE ve Bayar ŞAHİN'e yaptıkları büyük işlerden dolayı içten teşekkür ettiler.

Karşılaşma sırasında karşılıklı yarara dayalı ilişkilerle ilgili ilgi çekici diyalog oldu. Diyaloga Şuşana Putkaradze, Ia Sulaberidze, Revaz Artilakva, Geno ve Zaur Kalandi'ler, Zaan Botkiveli, Imir Mamedli ve Zaza Şaşikadze katıldılar.

Karşılıklı ilişkilerle ilgili çalışmalar için isteklerde bulundular ve pek yakında Gürcü şiir antolojisinin Türkçe yayınlanması amaçlandı. Diyalogda Gürcü-Türk edebiyat temaslarının derinleşmesi ve heyetlerin karşılıklı ziyaretleri istendi.

Maçahela Gurubu'nun ziyareti ile ilgili Gürcüstan'da bazı gazetelerde yer alan haberler ise şöyledir.

EPOKA GAZETESİ

Sempozyumdaki misafirler arasında İrlanda, Hollanda, Avusturya'dan gelen ekipler vardı. Amma Anzor bey'in sözlerine göre: "Türkiye'den gelen "Maçahela" grubunun şarkıları herkes için özel ve inanılmaz bir olaydı. Iberya Melaşvili tarafından teşkil edilmiş "Maçahela" grubu Gürcüstan'a Mevlüt Artvinli (Goglidze) başkanlığında getirilmiştir. Grubun masrafları Gürcü kökenli Türk iş adamları Nihat Gogididze, İsmet Acar ve Nurettin Çarmıklı tarafından karşılanmıştır. Ayrıca "Maçahela" tarafından söylenen 300 yıl önceki Gürcü şarkıları sadece Gürcü polifonik kültürü için değil dünya polifonik kültürü için de çok önemlidir. Biz, Gürcüler bugün çok zaman önce kaybettiğimizi sandığımız şarkıları tekrar dinleyebiliyoruz.

Tina Natsvişvili
14 Kasım 2002

SAKARTVELO GAZETESİ

Türkiye'de yaşayan Gürcülerin "Maçahela" grubunun gösterisi çok etkili oldu. Herkes sevinç gözyaşlarına boğuldu. Bu güzel Gürcü şarkıların dünyada yaşayan bütün Gürcülerin kaynaşmasına ve aynı çatı altında dostça yaşamlarının en büyük sebebidir.

Eka Diasamidze
10 Ekim 2002

Türk-Gürcü Eğitim ve Kültür Vakfı'nın Genel Müdürü Mevlüt Goglidze: "Bir haftadır Gürcüstan'dayız. Buraya gelmek için bir aydır hazırlanıyoruz. Folklor grubunun söylediği şarkılar beni derinden etkiledi. 300 yıldır arımızda demir perde olmasına rağmen Gürcü dilini, şarkılarını, danslarını ve geleneklerini koruduk. Bu çok büyük bir iş. Her zaman inandım ki bu korunan şarkılar, bütün Gürcüstan tarafından dinlenilecektir. Bu konuda yakın dostum İberya Melaşvili'ye ve Bayar Şahin'e yardımlarından dolayı teşekkür ederim. Geciken isteklerimize bizi kırmayıp yardımcı olduğu için teşekkürü bir borç biliriz. Türkiye Kültür Bakanlığı'nın da desteğine teşekkür ediyorum. İnanıyorum ki, bu faaliyet Türk ve Gürcü dostluk ve dayanışmasının yüksek seviyelere çıkmasına yardımcı olacaktır. Bu grubun sesleri Gürcü polifonik müziğinin hazinesinde kaldığı için çok seviniyorum. Şükranlarımızı sunmak isterim.

Yaşlı Maçahelliler
Zaira Gilihodze

Gürcüce'den Çeviren: Rostom Koçalidze

www.artvinli.com

İNTERNET DÜNYASI

Erdal KÜÇÜK (TSİVNARİDZE)
chveneburi@chveneburi.net

www.artvinli.com'un webmasteri Ecz. Fevzi YAPICI şu sözlerle sitenin amacını özetlemektedir. "Dünyanın başka bir yerinde var mıdır bilmem ama ülkemin insanlarının en çok karşılaştığı sorulardan biri de "Nerelisin Hemşehrim?" sorusudur. Yeni tanıştığımız kişilere mutlaka sorulur ve peşinden de eklenir: "Neresinden?". Binlerce koyu sohbetin başlangıç anıdır bu an. Sonra sohbet sürer gider.

Ben bu tarz bir soru ile karşılaştığım zaman gururla "Artvinliyim!" derim. Her zaman doğduğum yer ile gurur duymuşumdur. Ancak sadece gurur duymak yetmez. Her insanın "memleket"ini elinden geldiğince en iyi temsil edip iyi bir şekilde tanıtmasının en başta gelen görevlerinden biri memleketini tanıtmaktır. Ben de memleketim Artvini **http://www.artvinli.com** adresinde dünyaya tanıtmaya çalıştım karınca kararınca"

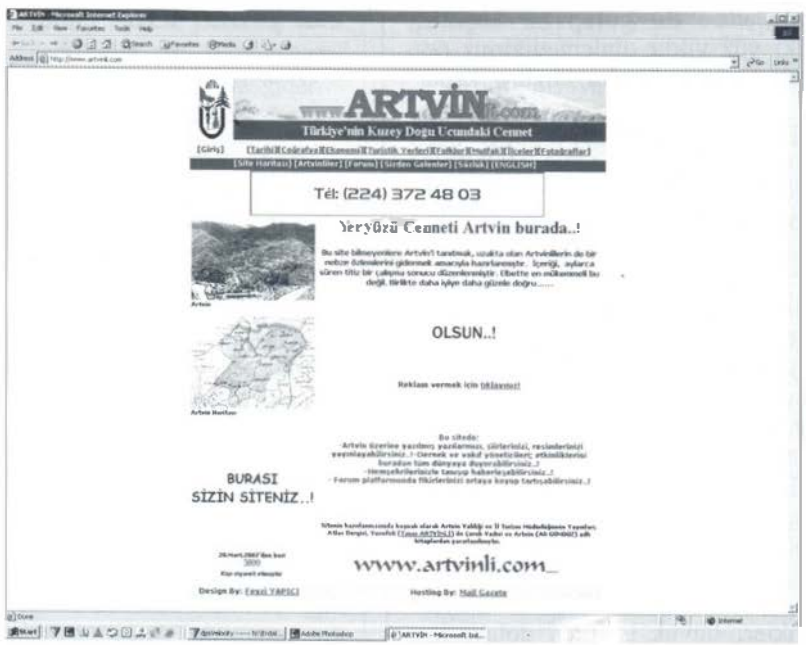

SİTENİN İÇERİĞİ

Tarihi: Bu köşede Artvin ve civarının geçmişi anlatılmaktadır.

Coğrafya: Artvin ilinin coğrafi yapısı, yaylaları, dağları ve diğer özelliklerini anlatan bir köşe.

Ekonomi: Artvinlinin geçim kaynakları ve ilin ülke ekonomisine katkısını merak ediyorsanız bu bölümü ziyaret etmenizi tavsiye ediyoruz.

Turistlik Yerleri: İşte Artvin'e gelen birinin mutlaka gezip görmesi gereken yerler'in tanıtıldığı bir köşe.

Folklor: Artvin'in zengin folklorik değerlerinden örneklerin verildiği bu köşe ise ilgi çekici bir özelliğe sahip.

Mutfak: Yöresel mutfağı merak ediyor ya da hatırlamak istiyorsanız veyahut yemek tariflerini almak istiyorsanız bu köşeden yararlanabilirsiniz.

İlçeler: Ardanuç, Arhavi, Borçka, Hopa, Murgul, Şavşat ve Yusufeli ilçelerinin her yönden fotoğraflarla tanıtıldığı bir köşe.

Fotoğraflar: Buradat da Artvin'in eşsiz güzelliklerinden örnek fotoğrafları büyük bir zevkle izleyebilirsiniz.

Artvinliler: Bu köşede Artvinli hemşehrilerin hazırlamış oldukları site adreslerini bulabilirsiniz. Ayrıca web adresi olan dernek vakıf gibi kuruluşlar da bu sayfada yer almaktadır.

Forum: Ziyaretçilerin birbirlerine mesaj bırakabileceği çeşitli konularda tartışmaların yapıldığı forum; aynı zamanda hemşehrilerin kaynaştığı bölüm olma özelliğini de taşımaktadır.

Sizden Gelenler: Bu bölüm tamamen ziyaretçilere yönelik. Ziyaretçilerden gelen fıkra, şiir, resim, makale gibi bilgilerin yayınlandığı köşe.

Sözlük: Yöresel şivede kullanılan başka yörelerde bilinmeyen kelimeler. Şüphesiz tamamı değil ama oldukça geniş tutmaya çalışılmış

Ayrıca sitenin bir de İngilizce özeti de bulunmaktadır.

"www. artvinli.com" Türkiye'nin Kuzeydoğu ucundaki CENNET

Rüyalar Ülkesi Gürcüstan

Cüneyt MALÇOK (DIASAMIDZE)

(Cuneytmalcok@hotmail.com.)

Gürcüstan'ın üçbin yıllık yazılı tarihi boyunca bitmez tükenmez istilalara maruz kaldıktan sonra halâ nasıl mevcudiyetini koruduğuna insanın hafızası almıyor. Nasıl oluyor da bu kadar istilalara, işgallere, baskılara, topraklarını kendi sınırlarının içine almak isteyen komşularına, jeopolitik ve stratejik konumuna ve içinde barındırdığı etnik unsurlara rağmen küçük bir ülke olan Gürcüstan bu günlere kadar gelebildi? Bunu başarabilmesi ve dünyada kendi alfabesini kullanan on beş devletten biri olması Gürcülerin inatçı ve milliyetçi yapısından mı kaynaklanıyor? Komünizmin çöküşünden ve bağımsızlıktan sonra Rusya'nın kıskacından kurtularak devletini sağlam temeller üzerine kurabilecek mi? İktisadi kalkınma, sanayileşme, kanun, nizam ve huzur ortamı, Gürcü halkının milli gelirinin artması, istihdamın artması, işsizliğin azalması için gerekli çalışmalar ne zaman başlayacak? Halkı ile barışık olmayan bir devlet olamayacağına göre Gürcüstan Devleti halkına gerekli olan sosyal dayanışma ve şefkâti ne zaman gösterecek? Abhazeti, Osetya problemleri ile iyice bunalan ve zayıflayan Gürcüstan; güneydeki Samtshe-Cavaheti, Ahalkalaki ve Ninotsminda şehirlerindeki özerklik ve Ermenistan'la birleşmek isteyen Ermenilere karşı topraklarının bütünlüğünü sağlayabilecek mi? Gürcüstan dağılma sürecine mı girdi ve bu süreci kayıpsız atlatabilecek mi? Amerika'ya yakınlaşmasının olumlu ve olumsuz etkileri nelerdir? Türkiye, Gürcüstan ile ne kadar ilgili ve Gürcüstan'ın Türkiye'li Gürcülere yönelik bir politikası var mı?"

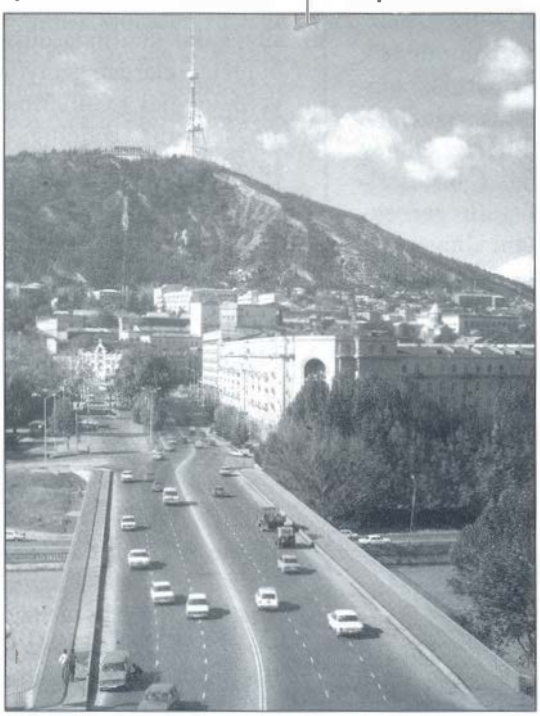

Tbilisi'den bir görünüm

Otobüsümüz Hopa'ya doğru yaklaşırken aklımdan bu sorular geçiyordu. Bir taraftan da dışarıya bakıyor, denize sıfır yapılmış kenarları surlarla örülmüş yüzlerce kilometre yolu kimin hangi akla ve amaca hizmet ederek yaptığını anlamaya çalışıyordum. Kıyısı surlarla kaplı ve bir metre bile sahili olmayan denizin durumu içler acısı bir görünüm sergiliyordu. Ağustos ayında olmamıza rağmen yüzlerce kilometre uzayıp giden deniz içinde yüzen kimseye rastlamadım.Herhalde yolu denize sıfır yaparak kenarını da surlarla örenler Karadeniz'de kimsenin yüzmesini ve turistlerin gelmesini istemeyen kişiler olmalıydı. Benim düşünceme göre bir deniz ve doğa ancak bu kadar katledilebilirdi ve bu katliam başarıyla(!) yapılmıştı. Hopa'da otobüsten indikten sonra taksiyle kısa zamanda Sarp sınır kapısına ulaştım. **Sarp sınır kapısı gözüme Berlin duvarı gibi görünüyordu. Türkiye ve Gürcüstan Devletleri bu Berlin duvarını kaldırarak bizi bu zulümden acaba ne zaman kurtaracaklar?** diye düşündüm. Bütün Dünya globalleşirken ve sınırları kaldırırken bu çağdışı uygulamanın kime ne menfaati vardı? Sınır devletleri arasında karşılıklı sınır kapılarının kalkmasının bölgenin ekonomisine olumlu katkıları yok muydu? **Evet bu bizim Berlin duvarı gerçek bir zulümden, eziyetten başka bir şey değil ve 21. yüzyıla yakışmayan çağdışı bir uygulama idi.** Sarp sınır kapısında pasaport işlemlerini yaptırıp 70 milyonumuzu (!) da verdikten sonra Gürcü tarafında 30 dolara malolan vize ve computer ücreti(!)ni verip Sarpi'ye geçtim. Kadim dostum Malhaz Bolkvadze arabasıyla beni bekliyordu. Malhaz Bolkvadze ve Sarpili mohti Laz dostum Apo ile beraber birer çay içtikten sonra Apo ile vedalaşıp Batumi'ye doğru yola koyulduk. Burada enteresan olan Türk tarafında olmayan tertemiz deniz ve plajlarda yüzen yüzlerce insan olması. Yüz metre derinlikte olan denizde Batumi'ye kadar aralıklı olarak insanların yüzdüğü görülüyordu. Batumi merkeze geldiğimizde kadim dostlarım emekli polis müdürü **Yaşar Şakaraşvili,** Avukat **Dimitri (Mevlüt) Davitadze, Cemal Bolkvadze,** polis memurları

Kutaisi kentinde satranç oynayan çocuklar

Lado ve Ramin değerli dostum Murat Konsalidze'nin kafeteryasında beni bekliyorlardı. Geleneksel Gürcü misafirperverliğinin en güzel örneklerini gösteren bu insanlar gerçekten çok cana yakınlar.

Batumi'ye gelipte "haçapuri" yememek hiç olur mu? Hep birlikte Acara bögesinin "haçapuri"sini afiyetle yiyoruz ve Gürcü yemeklerini yerken yemeğe apayrı bir tat veren "kindzi" otunun o leziz tadı ile "yeniden tanışmalarını" tavsiye ederim. Cemal Bolkvadze ile beraber Türkiye'li akrabaları ile cep telefonundan konuşuyoruz. **Batumi'ye gelince, Batumi'nin o meşhur dünyanın en büyük botanik bahçesi olan altı bin dönümlük Batumi Botanik bahçesini gezmemek olamaz. Okaliptüs ağaçları, manolya ağaçları, Himalaya bitkileri, Japon bitkileri, Güney Asya bitkileri ve Kuzey Amerika bitkilerinin görüntüsü ve yapay Çiao gölü gerçekten muhteşemin ötesinde.** Batumi Üniversitesi, tarihi tiyatro binası ve tiyatro meydanı Gürcüstan'ın büyük yazarı ve halk kahramanı İlia Çavçavadze'nin heykelinin çok yakınında. Batumi Parkı da denizin hemen yanında. Denizdeki gemiş sahillerde ve plajlarda yüzlerce insan yüzüyor. Batumi limanının muhteşem görüntüsü de gerçekten görülmeye değer. Batumi Bulvarı ve kafeteryaların olduğu deniz kenarı, gece geç saatlere kadar cıvıl cıvıl insan kaynıyor. Batumi'de cami ve kiliseler birbirlerine çok yakın. Bu mozaik farklı dinlerdeki insanların birlikte, aynı yerde yaşadıklarını, aynı havayı teneffüs ettiklerini gösteriyor. Batumi sıcak bir şehir. Sıcaktan yanıyoruz. Ertesi gün kadim dostum emekli polis müdürü Yaşar Şakaraşvili'nin arabasıyla Malhaz Bolkvadze ile birlikte Tbilisi'ye giderken gördüğümüz doğal güzelliklerden Yunanlıların Gürcülere neden "Geo" yani "toprak" dediğini çok iyi anlıyoruz. **Gürcüler gerçekten "çevreci" ve toprağı iyi bilen ve işleyen insanlar. Gürcüstan'da oksijen fazlalığından insanın başının dönmemesi mümkün değil.** Büyüklü küçüklü köylerden ve kasabalardan geçerken gördüğümüz dağlarda ve ormanlarda canlı bir yeşil renk hakim. Yer yer tepe üstlerinde yüzlerce belki de binlerce yıllık tarihi kiliseler ve ilginç heykeller var. **Samegrelo yani Lazların memleketi** diğer yerlerin aksine düz ve ovadan oluşuyor. İki tarafında düzenli ve büyük ağaçların olduğu yollardan geçiyoruz. Konakladığımız her yerde mutlaka Gürcüstan'ın meşhur "Borjomi"sini içiyoruz. Bilindiği gibi "**Borjomi maden suyu**" Gürcüstan'ın dünyaca ünlü ve birincilik ödülleri olan bir maden suyu. Borjomi kentine uğramayı da ihmal etmiyoruz. **Borjomi kenti** de gerçekten çok güzel ve yemyeşil bir şehir. **Gürcüstan Orman Bakanlığı** kereste imalatı için yoğun olarak tomrukları Borjomi şehrinden dağıttığı için çok sayıda kereste atölyesi burada bulunuyor. Tbilisi'ye vardığımızda bizi dostlarımız **İura Tsisauri** ve **Malhaz Osepaşvili** karşılıyor. Bu Hristiyan dostlarımız bize Batumi'de ki konukseverliği ve misafirperverliği aratmıyorlar. Dost canlısı ve cana yakın Yaşar Şakaraşvili "bu dostlarımı görmek için sürekli Tbilisi'ye gelirim" diyor. Müslüman Malhaz ve Hristiyan Malhaz birlikte ilginç bir görüntü sergiliyorlar ve "ikimiz de Malhaz'ız" diyorlar. İura Tsisauri **"iyi ki kapılar açıldı ve biz Gürcüstan'lı Gürcüler Türkiyeli Gürcülerin olduğunu hatırladık, sizin varlığınız bize büyük bir güç verdi ve sizin özleminizi duymak gerçekten çok zor"** diyor. Birlikte canlı Gürcü müziği dinlerken derin bir sohbete dalıyoruz. Tarihi Tbilisi şehrinin güzelliğine doyamadan ayrılırken dostlarımız bize **"lütfen bize kendinizi özlettirmeyiniz"** diyorlar. Batumi'den ayrılıp Türk tarafına geçip otobüsle İzmit'e doğru ilerlerken yine o **nahoş bakımsız manzaranın, soluk yeşilliğin, estetik ve zerafetten yoksun mimarinin** ve **kirli denizin** göz zevkini bozduğunu hissediyorum.

Sevgi ve Nefret!

Metin TABAN

Paris, bir kültür şehri. Belki de dünya kültür başkenti demek daha doğru olur. Dünyanın neresinde ne tür bir kültürel etkinlik varsa, mutlaka bu şehirden geçer. Sadece metrolarda bir yerden bir yere giderken bile, örneğin, bir Latin Amerikalı müzik topluluğu size müzik ziyafeti çekebilir. Hatta dilencileri bile birer sanatçı gibidirler. Onlar, yardım dilenmelerini bile sanat icra ederek yaparlar. Çok renkli, çok kültürlü, kozmopolit bir şehir. Belki de, yılda 70 milyona yakın turist bu yüzden bu şehre akın ediyor.

Belediyeler de, kültürel etkinliklere her yıl değişik katkılar sunarlar. Ya ücretsiz açık hava sinemaları, ya müzik dinletileri ya da belediye otobüsü fiyatına tiyatro ve bale gösterilerini izleyebilirsiniz. Bir arkadaşım, 15 günlük bir etkinlik içinde, bana yakın olarak düşündüğü ve ilgimi çekeceğinden emin olduğu, Beyaz Rusya bale grubunun gösterisine davet etti. Gösteri gerçekten güzeldi. Sorarken, çok beğendiğini mimiklerinden anladığım gösteri hakkında fikrimi öğrenmek isteyince, "güzeldi" diye yanıtladım.

Sadece bu kadar mı? "Güzeldi!"

Bir hafta önce, genel istek üzerine Paris'e ikinci kez gelen, "Georgian Legend" (Gürcü Efsanesi) adıyla gösterilerini yapan Rustavi Halk Dansları Topluluğu'nu anlattım ve bu gösteriden sonra balenin "pek yavan" geldiğini söyledim.

Daha sonra Fransa'nın başka kentlerindeki bil-boardlarda görünce "bak sizinkiler" diye her seferinde beni dürtüklerken, Paris'in birçok yerindeki bil-board'larda Gürcü dansçıların figürlerinin dikkatini çekmediğini, çünkü havada uçan adamı görünce uzak doğu dövüşçülerini anımsadığını ve bir film sandığını anlattı ve bu gösteriyle ilgili görüşlerini "kendine ait olduğu için abartıyorsun" diye eklemeyi de ihmal etmedi.

Vahtang Gorgasali Heykeli

"Özümsediğim her şeyi kendime ait görürüm" diye savunma yaptıktan sonra, genel istek üzerine üçüncü kez geldiğinde grup olarak gider ve abartıp abartmadığımı kendin gözlerinle görürsün dedim.

Genel istek üzerine üçüncü kez gelen Gürcü Efsanesi'ne üçüncü kez daha kalabalık bir ekip olarak, Concord'deki üçbinbeşyüz kişilik gösteri salonuna gittiğimizde, içlerinden en heyecanlısı yine bendim.

Gösteri kısa bir sunuşla başlıyordu. Sadece Gürcüce sundukları için, onlar bir şey anlamamış, bense birkaç kelimesini anlayabilmiştim. Gösteriyi hâlâ abarttığımı bakışlarından anladığım arkadaşım kulağıma eğilerek, *"anlıyor musun?"* diye sordu.

"Sabırlı ol sen de anlayacaksın!"

Müzikle dansın estetize edilmiş, figürlerin izleyiciyi büyüleyen çekiciliğindeki gösteriyi büyük bir beğeniyle izledik. Her zamanki gibi gösteri selamlamayla sona ermiyor, bütün salon dakikalarca ayakta alkışlıyor ve yinelenen kısa bir gösteriyle şölen bitiyordu. Doğal bir refleksle, bütün seyirciler gösteri sonrasında ayağa kalkıyor ve uzun alkışlarla gösterinin tekrarlanmasını istiyorlardı. Sanıyorum onar günlük üç gösteri yapmışlardı ve ben her seyredişimde —birini İstanbul'da yaklaşık oniki yıl önce izlemiştim— seyircilerin aynı şekilde kalkıp dakikalarca alkışlamaları, göstericiler ile seyircilerin tamamen bütünleştiklerinin bir kanıtıydı.

Gösteri üzerine yapılan sohbette, bir Gürcü olarak "uzman" olmam gerekirken çok kısa genel geçer herkesin söyleyebileceği şeylerin dışında, hiçbir şey söyleyememiştim. Bir kaç tanıdık ezgi ve dü-

günlerde gösterinin figürlerini anımsatan birkaç oyun dışında, oyunların isimleri konusunda da herhangi bir bilgim yoktu. Bir adet *mamuli*, bir *çveneburi*, Sinatle'nin çıkarmış olduğu bir iki kitabın yanı sıra, David M. Lang'ın kitabı ve gazetelerde Gürcüstan'la ilgili çıkan haberlerin dışında ne bu ülkeye gitmişliğim vardı ne de Gürcüstan tarihiyle ilgili bilgim. En kısa zamanda bu ülkeye gitmeliydim.

Gürcüstan'a gidiş ve izlenimler

Havalanına indiğim zaman, küçük bir ülke olduğu havaalanından anlaşılıyordu. Paris, Frankfurt ve Avrupa'nın değişik havaalanlarını gördükten sonra, Tbilisi havalanı bayağı küçüktü. Havalanı görevlileri ve taksiciyle yaptığım diyaloglardan, yaklaşık 20 yıldır konuşmuyor olmama rağmen Gürcüceden çok fazla zorluk çekmeyeceğimi anlamıştım.

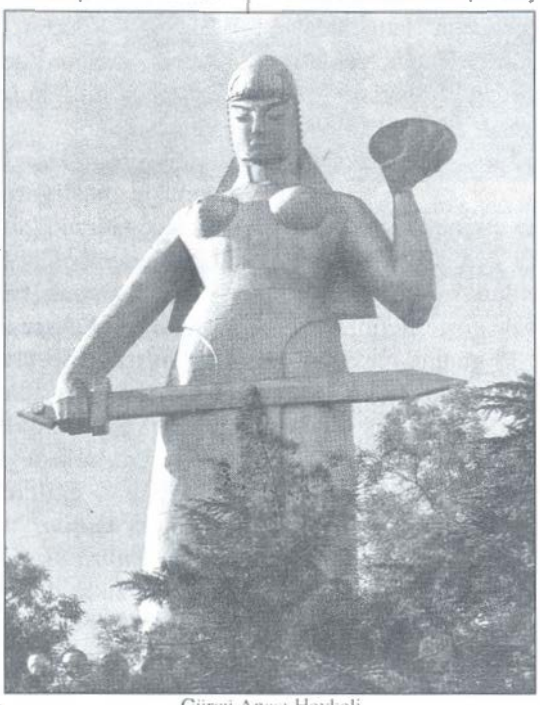

Gürcü Anası Heykeli

Tıpkı görmüş olduğum diğer Doğu Avrupa ülkelerinde olduğu gibi, yolları geniş fakat bir o kadar da bakımsızdı. Apartmanları da öyle. Herhangi bir üçüncü dünya ülkesini andırıyordu. Hiç durmadan konuşarak bizi otele götüren taksici, telefonunu da bırakarak nereye istersek oraya götürebileceğini söyledikten sonra, kapıdan çıkıp uzaklaşana kadar hâlâ konuşuyordu. Üçüncü dünya ülkesinde otellerin fiyatları hiç te Paris'i aratmıyordu. Daha sonra, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin inşa ettiği ve Gürcüstan Sahil Kuvvetleri Komutanlığı'na hibe ettiği otelin geceliği 200 dolar olduğunu öğrenince, yine de kaldığımız oteli bulduğumuz için şanslı olduğumu düşünmeden edemeyecektim.

Gürcüstan'ın her yerinde göreceğim nehirlerden biri ve belki de en büyüğü olan Borcomi'den geçip Rustavi'ye doğru akan Mtkvari, Tbilisi'yi ikiye ayırıyordu. Acemi olduğum için, ilk gün kentin ancak bir caddesini öğrendim. Daha sonra yaklaşık 40 yıldır işleyen ve büyüklüğü ile Paris'le yarışabileceğini rehberimin söylediği bir metrosu da olduğunu öğrenecek ve daha başka caddelerini de keşfedecektim.

Paris'te izlediğim gösteriyi izlemek istediğim için biraz araştırdım ve bu gösterinin turnede olduğunu ancak Ocak ve Şubat aylarında Tbilisi'de gösteri yaptıklarını öğrenince doğrusu üzüldüm. Ben de gidip bir video kasetini alarak bu isteğimin bir bölümünü yerine getirmiş oldum.

Rehberimle şehri dolaşıyor ve sohbet ediyordum. Benimle Gürcüce konuşmasını istiyor, ama birçok yerde iyi bildiği Türkçe'sini de yardımına çağırmak zorunda kalıyordum. Türkiye'de her yerde rastlayabileceğiniz büyükçe bir at üzerinde kılıçlı heykeli görünce onun Gürüstan'ın kurucusu olduğunu öğrendim. Kim olursa olsun bu tür heykellerden hoşlanmıyordum. Yine de, kısa, öz ve anlaşılır bir dille konuşan Zviad, heybetli heykelin Kurucu Davit'i ve onun yaptıklarını özetledi ve "bütün dinlere hoşgörü gösteren" bu liderin eserlerinin hala ayakta olduğunu. Eski Tbilisi'de (Tzveli Tbilisi) bu yeri ziyaret edebileceğimizi söyledi.

Evet: hoşgörü, en çok ihtiyacımız olan şey. Tbilisi'nin her tarafını gören büyük bir kale, eteklerinde tarihi bir mahalle ve cami, kilise ve sinagog yan yana. Cami'ye girdik ve hoca ile biraz sohbet ettik. Çocuklara Kuran kursunun verildiğini içerideki düzenlemelerden anladım. Sinagog ne kadar bakımlıysa, Ermeni kilisesi de o kadar bakımsızdı. Zviad beğenip beğenmediğimi sordu. Beğenmiştim. Fakat ben bir ateisttim. Burada bir bu eksik. Ateistelere de hoşgörü gösterip göstermediklerini sordum.

"Evet, onlara da hoşgörü gösteriliyor"

Nasıl yani?

Gori'ye gitmen gerekiyor. Çok uzak değil, yaklaşık iki saatlik bir yol. Orada, Stalin Müzesi var.

Gori'ye hareket ettiğimizde ikinci dikkatimi çeken şey ise, Bulgaristan ya da Romanya'daki gibi şehir çıkışlarında mutlaka bir polis kontrol noktasının olmasıydı. İstisnasız bütün arabaları yavaşlatıyor ve gerekli gördükleri koşullarda aracı ve içindekileri kontrol ediyorlardı.

Müze büyük bir bahçeye kurulmuş, binanın

dışında ek bir bina gibi yapılmış ve Stalin'in doğduğu evi olduğu gibi muhafaza edilmişti. İçeri girdik, bir masa, sedir, küçük bir mutfak ve tuvalet. Altta ambar gibi küçük bir bodrum. Topu topu iki odalı bir ev. Müzeninin girişinde büyük bir mermerden Stalin heykeli. Müzede doğal olmayan sadece bu heykeldi. Müzenin başlangıcı ile sonu arasında çoğu fotoğraflardan ve gazete kupürlerinden oluşmuş, gerçek-canlı bir tarih. SBKP'ye genel sekreter oluşu, sanayinin kuruluşu ve kuşkusuz II. Dünya Savaşı'ndaki başarılar ve dünyadaki yankıları aktarılmış. Çok sınırlı olarak da kendisine hediye edilen kişisel eşyaları da muhafaza edilenler arasındaydı. Yine de, Paris'teki birkaç trafik levhasıyla ilk göreni şaşırtan ve yolun sonu Rusya'ya mı çıkıyor dedirten Stalingrad Meydanı ve Berlin'in ortasında Stalin'in damgasını bastığı heybetli Sovyet Askerleri Şehitliği'ni gördükten sonra, Gürcüstan'da Stalin'in izleri silinmiş gibi görünüyordu.

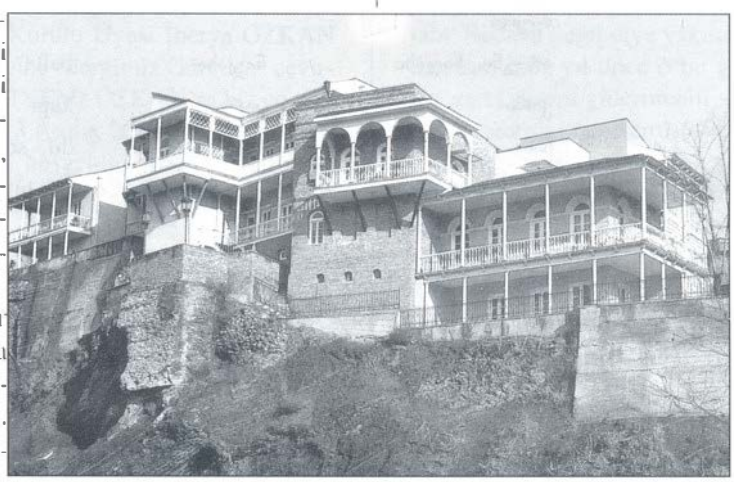

"Tbilisi'de Geleneksel Gürcü Evleri"

Tam bitiyor derken, dışarıda büyük bir tren vagonu duruyordu. Bu vagon, yapıldığı zamanın en teferruatlı vagonuymuş. İçerideki bütün eşya muhafaza edilmişti. Çalışma, toplantı ve yatak odası. Özel donanımlı vagon yaklaşık 70 tondu. Stalin ölünce, vagonu müzeye kaldırmışlar. Gürcüstan gezimiz boyunca, sadece Gori'deki tren istasyonunda Stalin'in büyük bir tablosunu göreecektim.

Batumi'ye yola çıktığımızda, köprüler, dağlar ve nehirlerle Gürcüstan'ı özdeşleştirmiştim. Sadece bulanık ve hızlı akan nehrin Çoruh olduğunu sanırdım. Fakat, buradaki nehirlerin çoğu hızlı ve bulanık akıyordu. Batumi gördüğüm en güzel coğrafyaya sahip şehirlerden. Deniz, dağlar, nehirler ve yeşillik iç içe. Dağlara çıkmak için sadece 10 dakika yetiyor. Çık ve seyret. Deniz ise her halde en deli tarafı Tbilisi'ye düşmüş. Belki dağlarından kaynaklı, deniz de sahilleri ona göre okşuyor. Deniz kenarında yumruk büyüklüğündeki taşlardan oluşmuş ve yüz metre genişlikte bir sahil her halde hiç bir yerde göremezsiniz. Tabi birkaç kilometre ötedeki, kumsalı da. Herhangi bir köye gitmek için sadece araba yetmez, tümüyle özel tırmanma araçlarına sahip olmanız gerekiyor gibi. Gidiyor ve fakat, yol sana yeniden geçiş izni veriyor. Yol bitiyor, köprü ile karşı yakaya geçiyorsun. Nehirler döne döne, akıyor, yollar da gidiyor. Şimdi seyredilen gösterinin, çarpıcı müzik ve keskin dönüşlerin, askeri disiplinin coğrafik kaynaklarını görebiliyorsun.

Son derece misafirperver insanları, nefis yemekleri ve elbette şarapları da övgüden daha fazlasını hak ediyor. Her şarap kadehi birkaç dakikalık konuşmayla yudumlanıyor. Sağlık, iyilik, dostluk, kardeşlik ve barışa duyulan özlemlerin dillendirilmesi şarabın tadını daha da güzelleştiriyor. Şarap üretiminde Fransa ile yarıştığını söylediler. Abartma olup olmadığını bilmiyorum, ilgimi de çekmemişti. Fakat, ömür boyu içtiğim şarap kadar içip sarhoş olmadığıma göre, bir gizi olsa gerekti.

Acara Özerk Cumhuriyeti'nde Rus askerleri, merkezi hükümetin olduğu taraftta da Amerikan askerleri vardı. SSCB dağıldıktan sonra, bu ülkedeki bütün iş makinelerini söküp götüren Ruslar, askerlerini göttürmemişlerdi. Yaklaşık 200 yıl birlikte yaşayan Ruslar ile Gürcüler de iç içe geçmişlerdi. Fakat Amerika'nın Pankisi Vadisinde El Kaide teröristleri var diye Gürcüstan'a gelmeleri de anlaşılır gibi değildi. Rusya için Çeçen teröristleri de Pankisi vadisinde imişler!

Büyük bir tarihe sahip bu küçük ülkenin, en dikkatimi çeken yapıtlarından biri de Tbilisi'nin en yüksek yerinde heykeli dikilen Gürcü Anası'ydı. (Kartlis Deda) Nedense bana Kraliçe Tamara'yı anımsatan Gürcü Anası'nın bir elinde kılıç bir elinde de şarap kâsesi vardı. Anlamı ise, dosta ikram, şefkat ve sevgi, düşmana ise nefret.

Gürcüler danslarında, bir girdap gibi insanı içine çeken o büyük gösteriyle sevginin estetik bir şekilde ifadelerini bu kadar mükemmel anlatabiliyorlar. Ama, bir de savaş dansı var. Bir topluluğun duyguları bu kadar keskin ve derin olur: dosta son derece büyük bir sevgi ve şefkat, düşmana ise nefret!

SÖZLÜK

(Geçen sayıdan devam)

ლექსიკონი

LAZCA (ლაზური)	MEGRELCE (მეგრული)	GÜRCÜCE (ქართული)	TÜRKÇE (თურქული)
ნ			
ნაზობა	ნაზობა	სიწაზე	nazlık
ნაკო. ნაქუ	მუზმა. მუსხი	რამდენი	kaç. ne kadar
ნანა	ნანა. დიდა	დედა. ნენა	anne
ნანი	ნანა	ნანა. ნანიწა. ბავ–ნანა	minni
ნატკვიტენ	ქიტკასხაპუ	ახტება	(onu) atılıyor
ნაშქუმერს	მაშქვანს	უშვებს. ტოვებს	bırakıyor
ნაწილი. ნიწილუ	ნაწილი	ნაწილი	kısım. hisse
ნახოლენ. ნახალუმს	მახოლუ. სოლომა. მცურა	უახლოვდება	yakınlaşıyor. yanaşıyor
ნაჯახი	არუენი. ნაჯახი	ნაჯახი	balta
ნენა	კარი	კარი	kapı
ნენა	ნინა	ენა. სიტყვა	dil. söz
ნენაშქინერი	ენაომცნიერი	ენათმეცნიერი	dil bilgini. dilci
ნერგი	ნერგი. ორგაშე	ნერგი	fidan
ნეძი. ნენზი	ნესი	კვლახვე	ceviz ağacı
ნიწკიმს. ნიწკინამს ანწყენს. ნიწკინუფს. ნიწკამს აშორებს ნიწკიფს		იცილებს. აშორებს.	(kendisinden) uzaklaştırıyor ახსნას

(Devam edecek)

Bulbulis Yubile - 9

(Geçen sayıdan devam)

გაბრაზებულიყო ქედანი, მიეყიდა ბულბულთან ახლო, ჰკოცნიდა ეხვეოდა, ნისკარტს ნისკარტზე უსვამდა, თვალთაგან ცრემლი ღაჟა-ღუჟით ჩამოსდიოდა: — იცოცხლე, უკანაცვალე, თავს შემოგევლე, ჩემო სიცოცხლევ, ჩემო ძვირფასო, ჩვენო ლამაზო, ჩვენო დიდებავ! ვითომ ჩვენსა ცარო ქვეყანაზე? ჩვენც ფრინველები გვქვიან, ჩვენც ვითომ უცალობთ? განა ღირსი ვარო სიცოცხლისა? ჩემ სიცოცხლეში მხოლოდ ერთადერთი სიმღერა უისწავლე, ისიც შენი სიყვარულით და, როცა ცალობა მოიმანდები, მოგიყვები სანდოდად დერეფან-ღუღლუტს: „იერიო თეფდრიე! მოიქეც ბოლოსა, წითელ-ყვითელ-ნაო, საქორწილოსაო. უსაზღვროდ ცმაღლობს, ძვირფასო მეგობარო, რომ შენმა მღერამ, დიდებულმა ჰანგმა და ტკბილმა ხმებმა ადამიანებს ასეთი მშვიდი და უკუნებელი ფრინველი: — ქვეყნის მღიაცავს, ამაღლებ ჭეშმარიტად და ლოცვა-კურთხევით ვახსენიებით.

(Devam edecek)

HABERLER

BİZDEN HABERLER:

Teşekkür

Dergimizin yayın hayatına devam edebilmesi için yaptıkları maddi katkılar nedeniyle Artvin-Borçka'lı üç Gürcü hemşerimize teşekkür ederiz.

Osman Özket-Maçahelİ Zedvake Köyü: 500.000.000.- TL

İbrahim Atan- Kotanoğlu Ticaret, Borçka: 500.- $

Metin Arifağaoğlu- Arifağaoğlu Petrol, Borçka: 200.- $

Doğum

Dergimiz Yayın Kurulu Üyesi Iberya ÖZKAN (MELAŞVİLİ) ile yine dergimizGürcüce çevirmenlerinden Hacer (İYEM) ÖZKAN'ın kız çocukları dünyaya geldi. 13 Aralık 2002'de dünyaya gelen NATYA NUR'a hoşgeldin der, Hacer-Iberya çiftini kutlarız.

Evlenme

Dergimiz yayın kurulu üyesi ve www.chveneburi.net sitesi kurucusu Erdal KÜÇÜK (TSİVNARIDZE) 18 Ocak 2003 tarihinde evlendi. Kendisi gibi Maçahelİ'li olan Fatma Altın ile evlenen çifti kutlar, ömür boyu mutluluklar dileriz.

Ölüm

Dergimizin çıkmasında maddi ve manevi katkıları uzun yıllardan beri devam eden Halit Zengin'in babası Hasan Zengin 03 Ocak 2003 tarihinde vefat etmiştir. Dergimizde de bir söyleşisi yayınlanan Hasan Zengin, Maçahelİ'li idi ve çveneburi camiasına uzun yıllar hizmet etmişi. Hasan Zengin'in ölümü hem çveneburiler arasında hem de tiyatro ve sanat çevresinde büyük üzüntü yaratmıştır. Ölümü ile ilgili yazılı ve görsel basında çeşitli haber ve yorum yazıları yayınlanmış olup, biz bunlardan bir tanesini aşağıda yayınlıyoruz:

Tiyatro Fakirleşti

Bir dostu daha kaybettik. Kazancının önemli bir bölümünü bu ülkenin tiyatrosuna ayıran bir zengindi o, Hasan Zengin!

Nejat Uygur, Bahri Beyat, Süheyl-Behzat-Suha Uygurlar, Hadi Çaman, Şemsi İnkaya, Selahattin Taşdöğen, Ferdi Akamur, Gül Yalaz, İdil Yazgan, Suna Keskin ve Füsun Erbulak, geçenlerde Kocamustafapaşa'daki Sümbül Efendi Camii'nin avlusunda bir araya geldik. Mutlaka göremediğim başka sanatçı dostlar da vardı. Bizi biraraya getiren ise artık hiç göremeyeceğimiz bir sanatçı dostuydu... Sanat dostuydu... Kazandığının tamamını cebine atmayıp, o kazancın küçümsenmeyecek bir bölümünü bu ülkenin sanatına, tiyatrosuna ayıran bir zengindi. Hasan Zengin'di o...

Hani sık sık, "Bunca plazaları, iş merkezlerini inşa eden zenginleriniz ne olur sanki o görkemli yapıların altına küçük de olsa birer tiyatro salonu yapıverseler ve bunları da salonsuzluktan oyun sergileyemeyen özel tiyatrolara veriverseler... kira ile tabi. Bedava değil diye yakındığımız şu 2003 yılından tam otuz yıl önce o bu gereksinimi görmüştü. Bu gereksinimi gidermenin sanata, kültür yaşamımıza yararını önemsemişti ve Kocamustafapaşa'da inşa ettiği iki binasının alt katlarına birer tiyatro salonu yapmıştı (Çevre Tiyatrosu ve Türk Yazarlar Tiyatrosu). Peşinden Aksaray'daki Köşebaşı Tiyatrosu'nu açan da Hasan Zengin'di.

Henüz 26 yaşında bir yazarken tanıdım Hasan Abiyi: o tatlı Karadeniz şivesiyle ve babacan tavrı ile "Pirak beyi meyi, abi de bana" demişti o zamanlar.

Hasan Abi ile harçların, kumların, tuğlaların arasında Altan Erbulak tanıştırmıştı beni. İkisi de ÇevreTiyatrosu'nun inşaatı ile ilgileniyorlardı yanlarına gittiğimde

Altan Erbulak beni, "İşte oyunumuzun yazarı" diye tanıtmıştı. O, gülerek elini omuzuma koymuş, "İlk defa bir tiyatro kuruluyor. İlk oyunu da seninki... Hadi bakalım, hayırlı olsun hepimize," demişti. Üstelik ilk kurulan tiyatronun oyunu "Yüzsüz Zühtü" de benim yazdığım ilk oyundu. Bütün ilkler bir araya geldi ve o günden bu güne nice oyunlar oynandı Çevre Tiyatrosu'nda...

Füsun (Erbulak) ile cami avlusunda rastlaştık, kucaklaştık: Ne günlerdi be..." dedik. Peşinden de "Ne adamdı be" dedik yalnızca.

Gerçekten de, ne adamdı...

Londra'ya gidince "tiyatro izletmeden dönmemin" ayıp olduğunu yavaş yavaş öğrenmeye başlayan "zenginler" İstanbul'un teker teker yok olan özel tiyatrolarına kiralarını kıpırdatmazken Hasan Zengin'in kaybı tiyatro dünyasını biraz daha fakirleştirdi. Nur içinde yat Hasan Zengin: dilerim seni örnek alacak başka zenginler gelir.

Kandemir KONDUK

Milliyet Kültür Sanat Eki 16.01.2003

Rustavi Televizyonu Türksat Uydusunda

Gürcistan'ın bağımsız televizyon kanalını artık Türksat uydusundan daha kolay izleme fırsatı doğdu. Rustavi televizyonu izlemek için:

Türksat 1c 42° Vertical 12595, 2500 bit.rate olarak ayarları yapmanız yeterli olacaktır.

"Çoruh Havzası Artvin" Kitabı Yayınlandı

Ali Gündüz tarafından hazırlanan ve Artvin ile ilgili tarih, coğrafya, eğitim, tarım, madencilik ve ulaştırma gibi bilgilerin yer aldığı kitap Ankara'da kurulu Ardanuçlular Kültür ve Yardımlaşma Derneği tarafından yayınlanmıştır. Geniş bir çalışmta ürünü olan kitap benzer diğer Artvin kitapları gibi Artvin'de Gürcü tarihini, Gürcü kültürünü ve hala konuşulan Gürcüce'yi yok sayma veya görmeme eksikliği ile karşı karşıyadır.

Bu kitap, 0312-430 46 18-19 nolu telefonlardan veya 0312-430 46 19 nolu faksdan edinilebilir.

Gürcüce Şiirler "Gezginin Günlüğü" Kitabından

Derginiz yazarlarından ve şiir çevirmenlerinden Laurent Mignon tarafından hazırlanan "Gezginin Günlüğü" kitabı Ilecce yayınları arasında yayınlandı. Çeşitli halklardan ve dillerden 15 ozanın şiirlerinin çevrildiği kitapta. Gürcü ozan Vaja Pşavela'nın daha önce dergimizde yayınlanan üç şiiri de yer almaktadır.

"Insight Turkey" Dergisi'nde Gürcüstan'a Dönük Makaleler

Üç ayda bir yayınlanan ve tamamen İngilizce basılan Insight Turkey Ekim-Aralık 2002 sayısında iki makale Gürcüstan üzerine yayınlandı. Makalelerden biri Tom de Waal tarafından hazırlanan "(In) Security in the Caucasus" -Kafkasya'da Güven(siz)lik", diğer makale ise; Zeyno Baran tarafından yazılan "Time For Real Change In Georgia"- Gürcüstan'da Gerçek Değişim İçin Zaman. Makalelerde genelde Kafkasya ve özelde Gürcüstan'a dönük ve Rusya tarafından geliştirilen istikrarsızlık planları ve bu planların uygulama alanları anlatılıyor.

"Stratejik Analiz" Dergisinde Gürcüstan'la İlgili Üç Yazı Yayınlandı

Ayda bir yayınlanan "Stratejik Analiz" Dergisindeki yazılar; Mahmun Niyazi Sezgin tarafından kaleme alınan, Temel alındı. "Fırtına dinmedi: Bakü-Ceyhan'da son durum" Kamil Ağacan-Gökçen Ekici'nin ortak yazısı: "Panki Vadisi Etrafında Dönen Küresel Politika"

Gökçen Ekici tarafından hazırlanan "Kafkasya" yazısı

Ahıska Dergisi 4. Sayısı Çıktı

Ahıska Türkleri Eğitim, Kültür ve Sosyal Yardımlaşma Derneği tarafından yayınlanmakta olan Ahıska Dergisinin 4. sayısında dikkat çeken yazılar arasında:

Şimdide Krasnodar mı?

-Ahıskalı Türklerin Dramı Sürüyor

-Ahıska da Yaşadığım Bir An

dikkat çekmektedir.

Dergi 0216-523 13 88 nolu telefon veya ahiskalilar@ahiskalilar.org email adresinden temin edinilebilir.

Sarp Kafkas Gazetesi 172. sayısı çıktı.

Hopa'da yayınlanan Sarp Kafkas Gazetesi'nin 172. sayısında yine ilgi çekici yazılar yer alıyor.

-Artvin'de Çevre Toplantısı

-Türk-Gürcü İş Konseyi Toplantısı Tbilisi'de yapıldı.

-Kaçkar Dağından Müzik Sahnesine: Maçaheli Çok Sesli Müzik Korosu

GF Sanatevi'nde Gürcü Ressamlar

Gürcü Ressamlar Vaja Cibuti ve oğlu Goça Cibuti'nin resimleri GF Sanatevi'nde 21.12.2002-12.01.2003 tarihleri arasında sergilendi. Ayşe Coşkun organizasyonunda gerçekleşen sergiyi çok sayıda sanatsever gezdi. 21 Aralık 2002 akşamı verilen kokteyle çevreburilerden de geniş katılım oldu

GF Sanatevi'nde halen çok sayıda Gürcü ressamın resimleri görülebilir ve satın alınabilir.

GF Sanatevi 0216-418 62 83

email: gfsanatevi@gfsanatevi.com

Hayri Hayrioğlu'na Anlamlı Plaket

Derginiz yazarlarından ve çevirmenlerinden Hayri Hayrioğlu'na Gürcüstan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze tarafından imzalanan plaket verildi. Plaketi, Şevardnadze adına Gürcüstan'ın Türkiye Büyükelçisi Tariel Lebanidze İnegol'de ki İnegöl Kafkas Folklor ve Kültür Derneği Merkezi'nde 1 Aralık 2002 tarihinde kalabalık bir topluluk önünde, Hayri Hayrioğlu'na takdim etti.

Hayatta bu kadar hiçbir zaman mutlu olmadığını belirten Hayrioğlu gözyaşlarını tutamayarak ağlamaya başladı.

Plaket veriliş sonrası Hayri Hayrioğlu kendi evinde konuklara yemek verdi ve bolca sohbet edildi.

Maçaheli Belgeseli Gösterimi ve Tema Kokteyli

Tema Vakfı tarafından finanse edilen ve Akademi Produksiyon tarafından çekimleri gerçekleştirilen Maçaheli Belgeseli 12 Ocak 2003 tarihinde Boğaziçi Üniversitesi Büyük Salon'da kalabalık bir izleyici grubuna gösterildi. Gösteri öncesi Maçaheli resim sergisi gezildi ve gösteri sonrası Maçaheli'li sanatçı Bayar Şahin ve orkestrası Mşvidobis Megobrebi tarafından Maçaheli, Artvin ve Gürcistan'dan Gürcüce şarkılar seslendirildi.

Mşvidobis Megobrebi-Barışın Dostları Müzik Grubu Kuruldu

Gürcü müziği sanatçısı Bayar Şahin tarafından yepyeni bir müzik grubu oluşturuldu ve adına da Mşvidobis Megobrebi-Barışın Dostları denildi. Gürcistan'dan Temur Basiladze (Garmon, Klavye), Revaz Tziteladze (Duduki, ciboni, saksafon, klarnet), Roland Şalikadze (baspanduri çonguri, Dabalı Bami, bas gitar), Nugzar Guçmanidze (Panduri, çonguri, gitar) ile Nugzar Partenadze (doli, hateri) grubun yeni üyeleri olup ayrıca (Bahtiyar Arıca (bağlama) ve İhsan Doğan (Kemençe) de grubun diğer üyelerini oluşturmaktadır.

BASINDAN

Şişecam'ı Gürcistan'da Borjomi Suyu Güldürdü.

Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları AŞ'nin Gürcistan'ın Ksani bölgesindeki Mina Cam Fabrikası'nın ikinci fırını Gürcistan Cumhurbaşkanı Eduard Şevardnadze'nin katıldığı törenle devreye girdi. Eduard Şevardnadze, ek tesisin 20 bin ton olan cam mamul üretimini 30 bine çıkaracağını belirterek "Bu nedenle yatırım yeni bir fabrika kurmakla eş değer" dedi. Şevardnadze, fabrikanın vergi geliri ve istihdam açısından da büyük önem taşıdığını söyledi.

AB'nin Gürcistan'dan 9.1 milyon şarap kotası almasının düşünüldüğünü, konserveciliğe de önemli gelişmeler olacağını kaydeden Şevardnadze, bu açıdan Mina fabrikasının çok önemli olduğunun altını çizdi. Şişecam Fabrikaları Yönetim Kurulu Başkanı Ersin Özince, "1997'de devraldığımız Mina Cam Fabrikası için bugüne kadar 20.8 milyon dolar yatırım yaptık. Dünya Bankası'nın finans kuruluşu IFC ve Avrupa Kalkınma Bankası EBRD'nin de desteğiyle yapılan yatırımla bölgede 211 kişilik istihdam yarattık. Yıllık ciromuz 10 milyon dolara, üretimimiz de 40 bin ton cam ambalaja yükselecek" dedi.

Türkiye'nin Tiflis Büyükelçisi Dicle Kopuz ise, "Türk sermayesinin Gürcistan'daki yabancı sermaye içerisinde altı yılda 3. sıraya yükselmesi bize gurur vermektedir" diye konuştu.

Mina Fabrikası Genel Müdürü Giorgi Çreidze de ikinci fırının açılmasıyla yıllık 50 bin tonluk üretim kapasitesine ulaşıklarını söyledi.

Dünya 09.11.2002

Şevardnadze: Yeni Hükümetle Başarılı İşbirliği Yapacağız.

Gürcistan Cumhurbaşkanı Eduard Şevardnadze, "Türkiye, çok güzel ve başarılı bir seçim yaşadı. Sizi kutluyorum. Biz yeni kurulacak hükümetle başarılı işbirliği yapacağınızı umuyoruz. Türkiye Gürcistan'ı destekliyor. Biz de AB yolculuğunuzu dikkatle izliyoruz" dedi.

Şişecam Grubu'nun JSC Mina Ksani Cam Fabrikası Gürcistan'ın ikinci fırınının devreye girmesi töreni sonrasında Türk gazetecilerin sorularını yanıtlayan Şevardnadze, "Türkiye'deki seçimleri nasıl değerlendiriyorsunuz? İlişkileri geliştirme konusunda neler düşünüyorsunuz?" sorusu üzerine şunları söyledi:

"Çok başarılı bir seçim yaşadınız. Türkiye'yi kutluyorum. İstikrar ortamında bir seçim gerçekleşti. Sanırım sonuçlar da çok iyidir. Ben ülkelerarası ilişkilerin ilkeler bazında değişmeyeceğine inanıyorum. Türkiye ile Gürcistan arasında çok derin ve ileri düzeyde bir işbirliği geliştireceğimizi düşünüyorum.

Dünya 09.11.2002

Tüm Fadimeler Pirleşun

"O ana kadar dedelerimizden duyduğumuz bir masaldı Lazca" diyor, Mine Kalaeı. "O an: 1999 yılında, Laz Kadınlar Korosu'nu kurdukları gün. 'Vokalist aranıyor, bulunamıyor' haberiyle başlayan macera, Rize'den Gürcistan'a uzanan bir coğrafyada, çoğunlukla kadınlar tarafından korunan dil, müzik, gelenek ve tarih mirasının canlandırılmasına yönelik bir çalışmaya dönüştü.

Laz müzisyen Birol Topaloğlu'nun 'Heyamo' adlı kasetinde yer alan aynı adlı türküye vokalist arayışı, türkülerini söylemek isteyen kadınları bir araya getirdi. Aralarında, daha önce müzik grubu 'Kardeş Türküler'de yer alan Ayşegül Kolivar'ın da bulunduğu grup, 'Laz Kadınlar Korosu'nun temelini attı.

'Dalepe Nena' (Kızkardeşlerin Sesi) adlı koroyu oluşturan onüç kadının çoğu, metropollerde yaşıyor. Kimi Lazcayı ya hiç bilmiyor ya da sonradan öğrenmiş. Ancak dedelerin anlattığı masalın ya da annelerinin mırıldandığı ninninin sıcaklığını

hiçbiri unutmamış. Koro şefi Kalaycı ve Ayşegül Kolivar, 'Kazım Koyuncu'nun 'Viya' adlı kasedinde ilk kez Lazca vokal yapmış. Bunu 'Salkım Söğüt-2' adlı çalışma ve '8 Mart Dünya Kadınlar Günü' dinletisi izlemiş.

Radikal, 15 Kasım 2002

Gürcüstan BTC Projesini Onayladı

Bakü-Tbilisi-Ceyhan Petrol Boru Hattı inşaası sırasında Gürcüstan'ın meşhur Borjomi vadisine verebileceği zararlar nedeniyle çevrecilerin karşı çıktıkları Borjomi güzergahı ile ilgili sorunlar halledildi ve proje başlama işareti verildi. Gürcüstan Çevre Komisyonu'nun BP Petrol şirketine verdiği 32 soruluk mektup uygun şekilde cevaplandı ve çevrenin hiçbir şekilde zarara uğramayacağı garanti edildi.

Turkish Daily News 03.12.2002

Rusların Çekilmesi Görüşmeleri

Gürcüstan ve Rusya, birbuçuk yıllık aradan sonra, Gürcüstan'da mevcut üslerin boşaltılması ile ilgili görüşmelere başladılar. Özellikle Gürcüstan'ın Batumi ve Ahalkalaki kentlerinde mevcut Rus üslerinin en geç üç yıl içinde boşaltılmasını isteyen Gürcüstan'a karşı, Rusya 11 yıllık bir süre için konuşmalar yapmaktadır.

Turkish Daily News 12.12.2002

BTC Petrol Boru Hattının İzleumesi Anlaşması

Northrop Grumman Corporation adlı bir ABD şirketi ile Gürcüstan yetkilileri arasında imzalanan anlaşmaya göre Bakü-Tbilisi-Ceyhan petrol boru hattı havadan izlenecek. Bu proje ile ilgili olarak ABD hükümeti 11 milyon $ para katkısında bulunacak.

Turkish Daily News 10.01.2003

AMEC'in Bir Kolu Türkiye'deki Baraj Projesinden Çekiliyor.

Türkiye'deki Yusufeli barajı, Fransız inşaat grubu SPIE'nin 600 milyon sterlin tutarındaki projeden çekilmesiyle ciddi bir darbe daha aldı. SPIE şu sıralarda İngiliz grubu AMEC'in bünyesine katılma sürecinde, ancak her iki firmada, kararın bağımsız olarak alındığını belirtiyor. AMEC grubu, ticari bir karar aldığını belirtmiş olmasına rağmen Mart ayında çevrecilerin yürüttükleri bir kampanyada firmaların hedef almaya başlamaları üzerine Yusufeli baraj projesinden ayrılmıştı.

Eleştirmenler barajın, Türkiye'nin kuzeydoğusundaki Yusufeli civarını sular altında bırakarak 30 bin insanı, evlerini terk etmeye zorlayacağını söylüyorlar. Çevreciler de, barajın, az bulunan canlı türlerini yok edeceğini ve önemli arkeolojik bölgeleri sular altında bırakacağını iddia ediyorlar. SPIE, beş yıl kadar önce yapılan bir plan ile bu barajın inşasında yer almak isteyen müteahhit firmalar grubuna başkanlık yapıyordu. AMEC'in ayrılmasından sonra Türk hükümeti, SPIE'nin kalmasını sağlayarak projeyi devam ettirmeye çalıştı

26.12.2002
Kuzey Yıldızı,

Rusya-Gürcüstan Demiryolu Krizi

Gürcüstan Ulaştırma ve İletişim Bakanı Merab Adeişvili, Gürcüstan'dan ayrılarak bağımsızlığını ilan eden, ancak uluslararası alanda tanınmayan Abhazya'nın başkenti Sohumi ile Rusya Federasyonu'nun Soçi kenti arasında demiryolu ulaşımını sağlayan hattın kapatılmaması durumunda, ülkesindeki Rus üslerinin ulaşım ve iletişim kanallarını kapatacaklarını söyledi.

Adeişvili, Tbilisi'de düzenlediği basın toplantısında, Rusya Federasyonu Ulaştırma Bakanlığı'ndan gelişmelerle ilgili bilgi verilmesini ve iki gün içinde kesin cevap beklediklerini belirterek, ayrıca gelecekte bu tür gelişmelere izin verilmemesi için garanti istediklerini kaydetti. Rusya Ulaştırma Bakanı'nın şifahi olarak, "25 Aralık'ta Abhazya'ya giden elektrikli trenin Rostov (Rusya) demiryolu idaresi tarafından kiraya verildiğini, bakanlığın bundan nasıl istifade edildiği yönünde bilgisi bulunmadığını" söylediğini belirten Adeişvili, "bu açıklamayı komik bulduklarını" ifade etti. Rusya ile Abhazya arasındaki demiryolu hattının ulaşıma açılmasının uluslararası hukuk kurallarına ve Rus-Gürcü ikili anlaşmalarına aykırı olduğunu kaydeden Merab Adeişvili, hattın kullanılmaması için resmi açıklama ve kesin garanti istediklerini söyledi. Bakan, "Aksi takdirde Rus üslerinin bütün ulaşım ve iletişim kanalları kapatılacak" dedi. Kapalı olan Rusya-Abhazya demiryolu hattı, onarılarak 25 Aralık'ta ulaşıma açılmış ve Rusya'dan Abhazya'ya yaklaşık 10 yıldan sonra ilk tren gelmişti.

02 Ocak 2003
Kuzey Yıldızı

Şevadrnadze, Rus Barış Gücünün Varlığını Desteklemeyecek

Gürcüstan Cumhurbaşkanı E. Şevardnadze yaptığı açıklamada, Rusya'nın Abhaz ayrılıcılarına pasaport verme işlemlerini iptal etmesi ve Abhazya ile demiryolu bağlantısını kesmemesi halinde Rus Barış Gücü'nün Abhazya'da kalmasını desteklemeyeceğini bildirdi. Geçen ay, Rusya resmen Soçi-Sohumi demiryolu hattını trafiğe açtı. Ayrıca, geçen yıl boyunca Abhazya'daki ayrılıcılara Rus pasaportu sağlandı Şevardnadze, Abhazya bölgesinde yaşayan tahmini 150.000 kişiden 80.000'ine Rus pasaportunun dağıtıldığını açıkladı. Şevardnadze, olayların sanki, Rusya'nın Abhazya'yı yutmak için yaptığı provakara benzediğini söyledi.

Turkish Daily News 1-4.01.2003

Trabzon'da Bir Gürcü Balerin

Trabzon'da bir başbalerin. Hem de Ruslar'ın ünlü Bolşoy Balesi'nden. Tamara Zurabişvili, dünyaca ünlü balet dedesi Zurab Kikale İvşili'nin tavsiyesiyle 11 yıl önce Trabzon'a geldi. Bölgede herkes onu tanıyor. Özellikle de çocuklar. Çünkü Tamara, Trabzon'daki çocukların bale eğitimini üstlendi

Akşam Gazetesi Yaşam Eki 26.01.2003

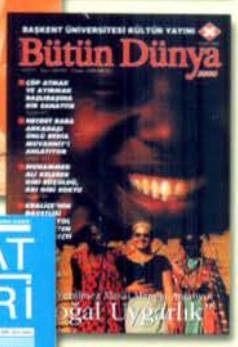

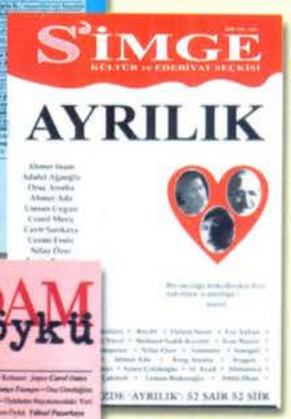

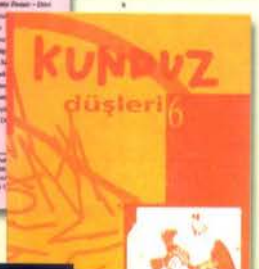

istediğiniz
dergi
kapak
fiyatıyla
adresinize
teslim

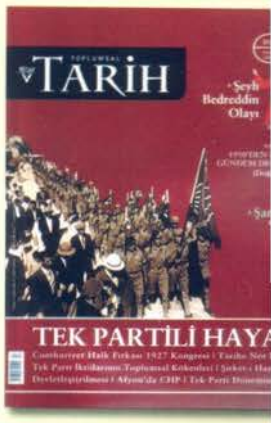

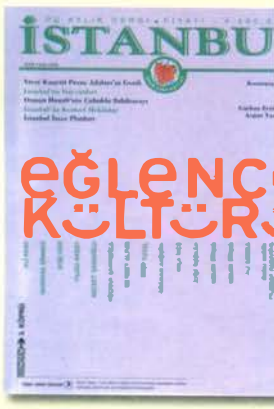

abonet

www.abonet.net
abonet@abonet.net
tel: (0212) 210 0 110
faks: (0212) 222 27 10

DEMİRKOL

ULUSLARARASI NAKLİYAT VE DIŞ TİCARET LTD. ŞTİ.

KAFKASYA HATTININ EN ÜCRA KÖŞESİNE SINIRSIZ ve GARANTİLİ TAŞIMA HİZMETİ

MERKEZ OFİS:
Tevfik Fikret Caddesi
Taç İş Merkezi No:2 Kat 1
ŞİRİNEVLER / İSTANBUL
Tel.: (0212) 442 20 22 - 442 31 28
Tel.: (0212) 442 29 52 - 442 28 98

ŞUBE AKSARAY::
Küçüklanga Caddesi
Emniyet Oto Parkı İçi No:31
AKSARAY / İSTANBUL
Tel.: (0212) 529 00 79
Tel.: (0212) 529 01 38

ŞUBE HOPA::
Hopa İş Merkezi Kat 2
No.: 91
HOPA / ARTVİN
Tel.: (0466) 351 73 80